

3:4 SAMHÄLLENAS GRÖNSTRUKTUR

Fördjupningar över samhällenas grönstruktur presenteras utifrån den geografiska uppdelning i Skogsbygd, Mellanbygd och Kustbygd. Varje samhälle presenteras med text och bild. Förslag till framtida utveckling av områdena illustreras med kartbilder och i punktform under rubriken "exempel på utvecklingsmöjligheter". Dessa förslag kan ligga till grund och som vägledning för framtida utveckling och prioritering av åtgärder i samhällena.

Övergripande indelning av de tre bygdetyperna och en översikt över vilka områden som täcks av förstörade kartblad och Ortsbeskrivningar.

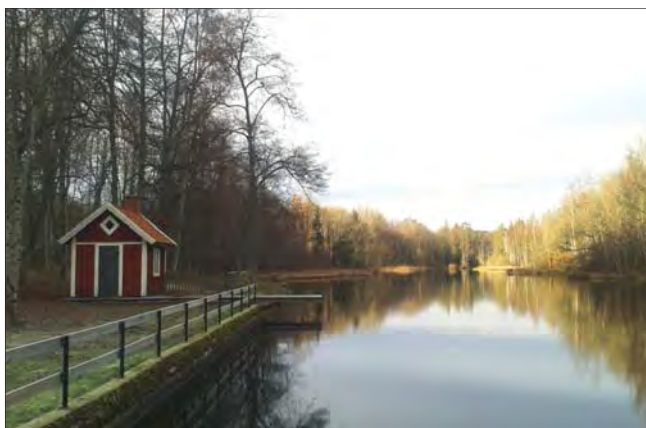
3:4:1 SKOGSBYGD

Detta karaktäristiska höjdområde, beläget i Blekinges norra del förs ofta samman med den så kallade "Småländska höjdplatån". Inom detta område finns mycket stora höjdskillnader genom de ravinlandskap som till stor del följer vattendragen och många av sjöarna.

Utmed vägarna öppnar sig landskapet runt de stora gårdarna och bylika samlingarna av hus. Flera av byarna har en krans av gårdssamlingar i en "yttre ring" kring samhällena. Många av gårdarna ligger i utpräglade krönlägen och närheten till vattendrag har varit mycket betydelsefull för många av samhällena i skogsbygden.

Tjurkhult. De stora tomatväxthusen till vänster i bilden.

Belganet har vuxit upp kring Bräkneån och de möjligheter som åns flöde gett. Bilden är från byns södra del där brandstation och träindustri ligger.

Hallabro

Skogsbygden, med sin rikedom i färgrika Ortsnamn som redan de säger mycket om platsens identitet.

De större byarna har ofta en lång och intressant historia av bosättning och verksamheter. För hundra år sedan fanns här också mängder av torp och en del av dessa bildar idag basen för fritidsbosättningar.

Byarnas attraktivitet beror inte enbart på tillgången till service utan de har samtliga en speciell skönhet genom sin relation till landskapet de ligger i och till det grundläggande mönster av hur gårdar, odlingar och vägar är placerade.

Runt gårdarna är ofta både natur- och kulturvärden höga. Här kan man möta hagmarker, lövträdsdungar och lövträdsrika skogar. Skogslandskapet domineras annars helt av barrskogar och blandskogar

Hallabro ligger vid Vierydsån och är ursprungligen de två byarna Västra och Östra Hallen som vuxit samman. I och kring samhället finns en mängd promenadstråk.

En av skogsbygdens många imponerade gårdar. Bild från skogsbygden nordost om Eringsboda.

En av de många och viktiga samhällslokaler som finns i skogsbygden. Folkets hus i Eringsboda som tagits över och drivs av samhällsföreningen.

Bad- och samlingsplatsen vid galtsjön, en av skogsbygdens många klarvattensjöar.

ERINGSBODA

"Vid skolan finns en stor skog och där kan man bygga många kojor"

"Skogen och de många vattnen ligger precis utanför"

Eringsboda fungerar som centralort och mötesplats för de nordöstra delarna av kommunen. Samhället ligger i ett sjö- och skogrikt område och har direktkontakt med en hel rad sjöar samt Nättrabyån. Här kan man uppleva en riktig skogskänsla, rida, fiska och ta ett bad i en trolsk insjö. Eringsboda har en mycket lång historia med koppling till de folkrika delarna i Smålands forntid och medeltid. Det är nära till den gamla riksgränsen och inte långt upp till centrat för utvandringen till Nordamerika med platser som Vilhelm Moberg medverkat till att göra kända; t ex Långasjö och Utvandrarleden.

I skogarna runt Eringsboda finns många lämningar som visar att området varit bebott under lång tid. Bland annat finns torpruiner, ruiner från linberedning, tjärdalar och en stor mängd stenmurar och rösen. I Göljahult finns ett bestånd av ovanliga "ormgrannar". I Makrilla hittar man det fantastiska naturminnet "Makrilla lind". En stor och mäktig ek finns att beskåda i Bråten. Exempelvis genom geocaching kan man besöka flera intressanta platser både inom och utanför Eringsbodaområdet.

Eringsboda har ett mycket speciellt centrum med kyrkan, skolan och flera byggnader intill som tillsammans ger stor dignitet. Viss service finns i byn, liksom badplats och ett flertal möteslokaler. Samhället är knutpunkt för ett stort område. Inflyttningen sker i första hand till de mindre byarna i kringområdet som ofta är lokaliserade till platser där skogen öppnar sig och övergår till åker och betesmark, exempelvis vid Gäddegöl, Broddamåla och Kolshult.

I närheten av Eringsboda finns flera turistsatsningar, som smälter väl in i landskapet, däribland Eringsboda Brunn, som är en klassisk festplats. Intill brunnen, längs med ett naturskönt parti av Nättrabyån, finns den idylliska fotbollsplatsen och badplatsen. I väster ligger Ränthemåla, Hjorthålan och Blomstergården, som alla förknippas med natur- och ekoturism. Krösnebanelleden följer den gamla järnvägsbanken genom samhället. Med hjälp av en gång- och cykelvänlig koppling västerut skulle denna kunna knytas samman med Vildmarksleden som slutar i Hjorthålan cirka 10km väster om Eringsboda.

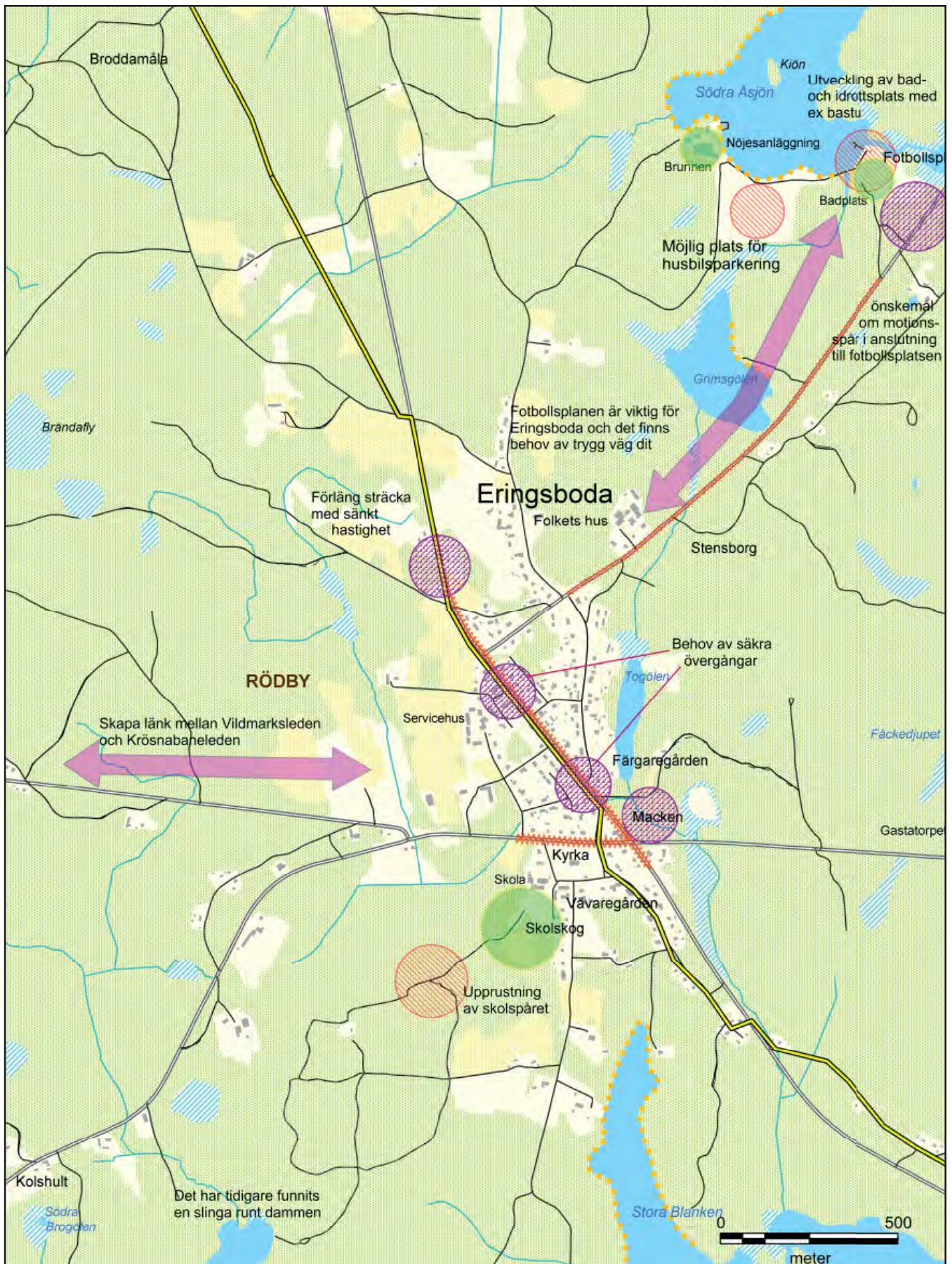
I samhällets närhet finns några fina slingor men utemiljön har också god potential till förbättring exempelvis genom en slinga runt Togölen och ett elljusspår i anslutning till fotbollsplatsen. Skolskogen är viktig. Den stora begränsningen mot ett rikare friluftsliv är vägarna. Det är hård och tung trafik på flera genomfartsleder, vilket gör det svårt att ta sig utan bil mellan Eringsboda och kringbyggena. Särskilt stråket upp mot badplatsen i Södra Åsjön är problematiskt.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Förbättra skyltningen från samhället till badplatsen och idrottsplatsen vid S Åsjön.
- Förbättra kontakten för gång- och cykeltrafikanter mellan samhället och S Åsjön.
- Möjlighet finns att utveckla badplatsen med bastu, ställplatser för husbilar och uppmärkning av vandringsvägar från idrottsplatsen.
- Upprustning av "skolspåret".
- Samla aktiviteter för idrott och lek till skolområdet.
- Öka skyltning och möjlighet att koppla samman vildmarksleden med Eringsboda och Krösnebanelleden.

Badplats vid fotbollsplanen i Eringsboda.

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägvsnitt eller barriär		Bräkleleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen Kustcykelväg		Krösnabaneleden
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalmälaleden

HALLABRO

"Stigen är väldigt vacker och det känns som att man förflyttar sig bakåt i tiden när man närmar sig Vannslätten"

Hallabro har en äldre bykärna som ligger vackert inpassad i Vierydsåns dalgång mellan de två ursprungliga byarna Västra och Östra Hallen. Centralt i området finns den sk. dammen som idag utgör ett vassbevuxet område. Platsen bör restaureras och då bli en parkliknande eller ängshävdad mötesplats vid Vierydsån mitt i samhället.

Vid den gamla järnvägen i den södra delen av byn finns en gård, vars skötsel påverkat hela närmiljön positivt genom tillskapande av beteshagar, omsorgsfulla sittplatser och sammanbindande gångstråk utmed den gamla järnvägsbanken. Detta område används både av byborna som promenadstråk och av skola och förskola som utflyktsmål.

Längst i söder kniper den långsträcktalen ihop sig så att ån och den tidigare järnvägsbanken knappt rymmer. Landskapsmässigt är denna passage emellertid en spännande entré söderifrån till Hallabro. Nu planeras omdragning av väg 27 med en sträckning utanför samhället. I samband med detta bör möjligheten för de boende att röra sig ut i naturmiljön säkerställas. Fotbollsplanen och joggingspåret blir berört av omdragning av vägen genom bland annat buller.

I samhällets östra spets ligger hembygdsgården Vannslätten som knyts till samhället genom ett flertal vackra vägar och gångstråk. Vannslätten är både utgångspunkten för söndagens tipsrundor längs "Kärleksstigen" och ett centrum för samhällets studiecirkel och föreningar.

Längs genomfartsvägen i Hallabro finns natur som ska fungera som rekreationsytor och sammanhållande grönytor i samhället. I dessa områden har det dock bedrivits en alltför våldsam huggning eller så har de

Hembygdsgården Vannslätten

fått stå friväxande på ett sätt som ger en känsla av avsaknad av tillräcklig omsorg. Centralt i byn ligger en anmärkningsvärd kulle med ädellövskog; "Ekbacken". Området är dock igenvuxet men med ökad skötsel skulle området bli en tillgång som grönt närområde för hela tätorten.

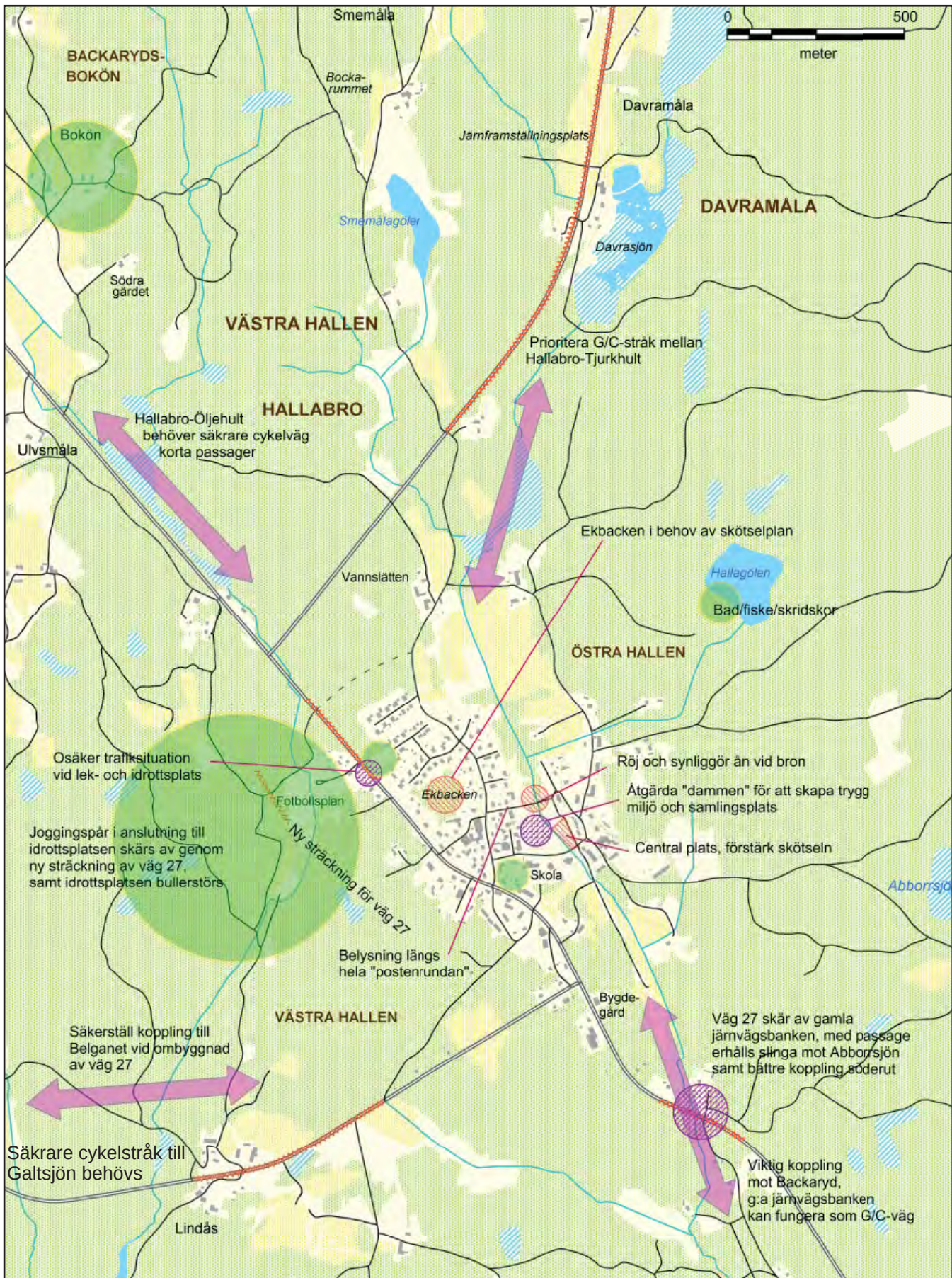
Hallabro bör ses som ett centrum för kringliggande bygder; Belganet, Ölgehult och Tjurkhult och därmed vara tillgängliga från dessa även för icke bilburna. En viktig målpunkt för boende i Hallabro är Galtsjöns badplats utanför Belganet. Möjligheten att cykla dit på ett tryggt sätt bör förbättras. Den gamla järnvägsvallen erbjuder en bra grund som gång och cykelstråk centralt men behöver förbättras, även ned mot Backaryd.

Hallabro har ett centralt landskapsrum med skola, idrottshall och en stor samling byggnader. Detta var också en tid platsen för Hallabros fotbollsplats, då den flyttades in från Aborregölens stränder. Försök har tidigare gjorts för att synliggöra att Vierydsån rinner igenom detta rummet men för att få den positiva miljöeffekt som man önskar behövs en fortsättning. Idag är den så kallade "dammen" igenvuxen och innebär ett farligt och oattraktivt inslag. En lösning vore att bygga vidare på tidigare intentioner och öppna upp platsen..

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Förstärk och ge identitet åt entréer till samhället.
- Öka möjligheten för gång- och cykeltrafik till de kringliggande samhällena. Gamla järnvägsbanken kan utgöra grunden för denna.
- Skapa en passage över Vierydsån i söder vid väg 27.
- Säkerställ passagen till joggingspåret efter omdragning av väg 27.
- Skapa säkra passager över väg 27 i norra delen av samhället.
- Skapa en säkrare miljö vid dammen.
- Upprätta en skötselplan för tätortsnära naturområden, tex Ekbacken och andra mindre skogspartier innuti samhället.

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägvagnsnitt eller barriär		Bråkneleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen Kustcykelväg		Krösnaåbaneleden
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalmälaleden

TJURKHULT

"På söndagarna är det många som kör genom Tjurkhult. Man kör långsamt och hejar på varandra"

Tjurkhult är en del i en mängd byar med stark gemenskap. Här har man nått "Smålandsplatån" och landskapet är flackt. Längre mot sydost ligger bland annat fina gårdar med hagmarksbeten och ädellövskogsinramning som Gökadal, Värmanshult och Skallavrak med dess kontakt med Ronnebyån.

En odling med ovanligt distinkta stenmurar finns vid södra entrén till Tjurkhults bygata. Denna miljö kan vidareutvecklas och bli ett viktigt förstaintryck som landmärke, identitetsskapare och statussättare.

Sjön Tjurken är en stor sjö med mycket vildmarkskänsla och en viktig funktion som samlingsplats för fiske och bad. Sjön har en vindlande strandlinje men syns aldrig riktigt från byn.

Siggamåla på motstående strand har stark sammanhållning med Tjurkhult. På liknande sätt syns inte heller byn riktigt från vägen mellan Konga och Hallabro. Tidigare fanns en gångbro över sjön mellan byarna.

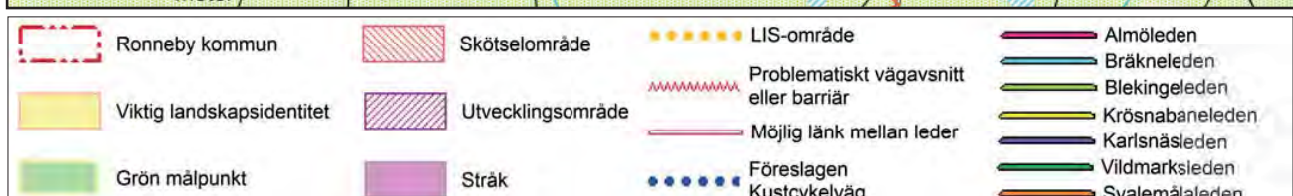
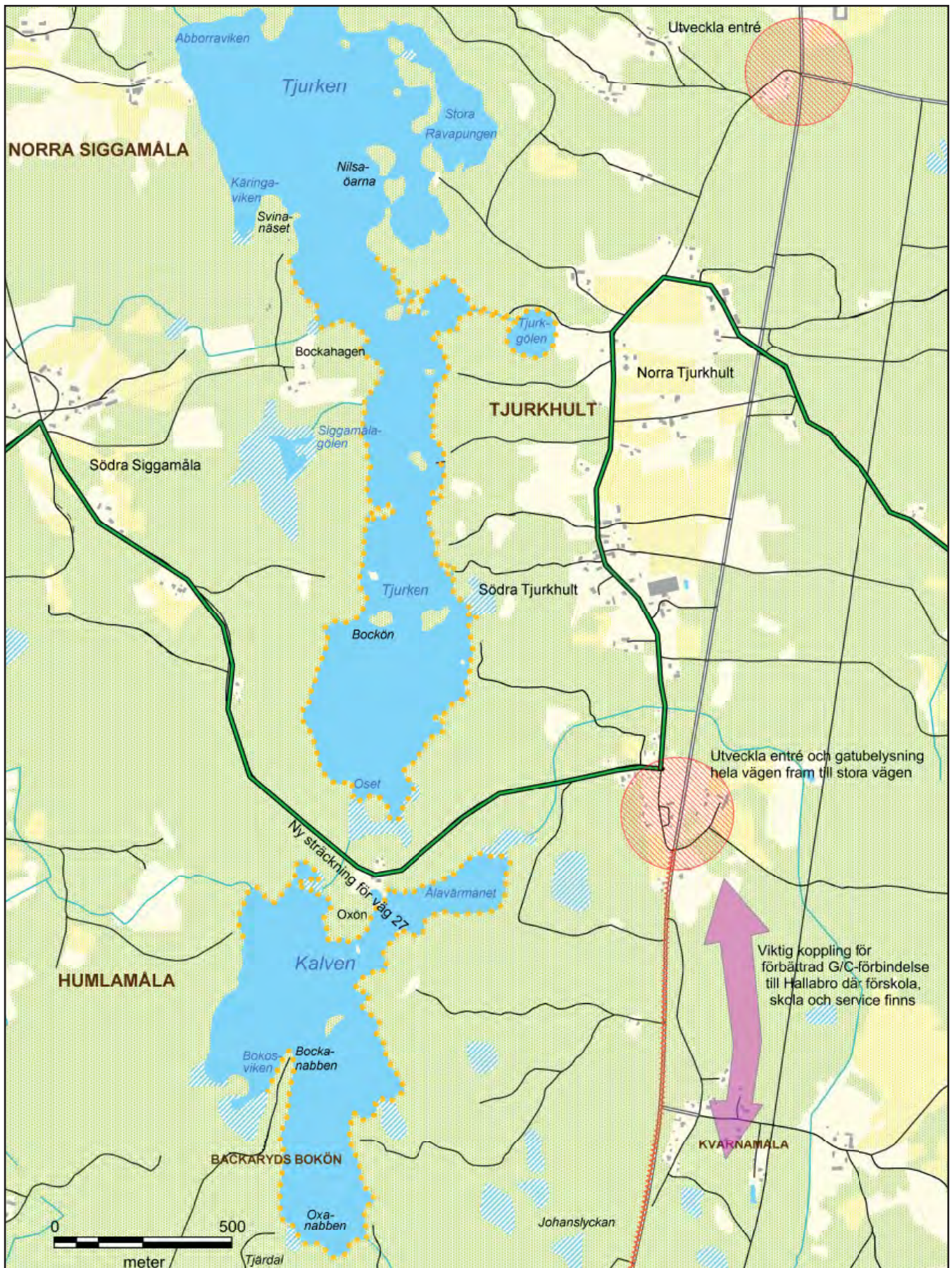
Hallabro fungerar som närmaste centrum med förskola, skola, sporthall och liknande. Att knyta samman en cykelväg via de befintliga småvägarna ner till Hallabro är en stark önskan i Tjurkhult.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Synliggör bygatan och förstärk entrén till byn.
- Öka byns attraktivitet genom att synliggöra stenmurarna och öka betet.
- Utred möjligheten att skapa väg för oskyddade trafikanter till Hallabro.

Navet för samhällsföreningens liv i byn; den gamla skolan. I förgrunden informationstavlan, i bakgrunden växthusen.

BELGANET

"Mitt paradys på jorden"

Belganet ligger i en djup ravin och byn består egentligen av två delar. I den övre delen finns ett storkulligt, fortfarande betat och välhållt landskap med flera stora gårdar. Här finns en mycket intressant sträcka av Bräkneån med blocksamlingar och forssträckor omväxlande med lugnvatten i den djupt nedskurna dalgången.

I den södra delen av Belganet finns en småskalig industri och klungor av äldre villor, s k "egna hem" ordnade i ett mönster som följer småvägarna. Den tidiga industrin är knuten till traditionella hantverkstraditioner med en lång rad av kulturspår av olika byggnadsverk längs ån. Ån kan idag upplevas som lite bortglömd i samhället men spåren

Spiksmedjan, ett intressant utflyktsmål norr om Belganet

Badplatsen vid Galtsjön

visar med all tydlighet att den är embryot till hela samhällsbyggnaden i Belganet.

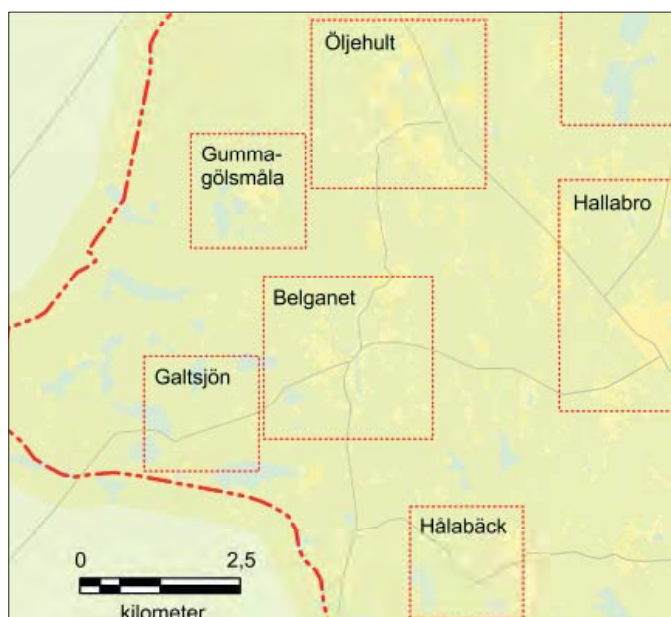
Centralt i Belganet finns en liten slinga runt ån. Denna är förbunden genom de två broarna och sträcker sig längs den så kallade Å-gången på åns östra sida. Slingan är delvis belyst och genom att förse resterande delar med belysning skulle en upplyst promenadslinga centralt i byn uppnås.

Bygdens identitet sträcker sig över ett stort område: söderut till Hålabäck, västerut till Galtsjön och norrut till Gummagölsmåla. Galtsjön med badplatsen är ett viktigt rekreationsområde och en ökad kopplingen dit för oskyddade trafikanter är av stor vikt.

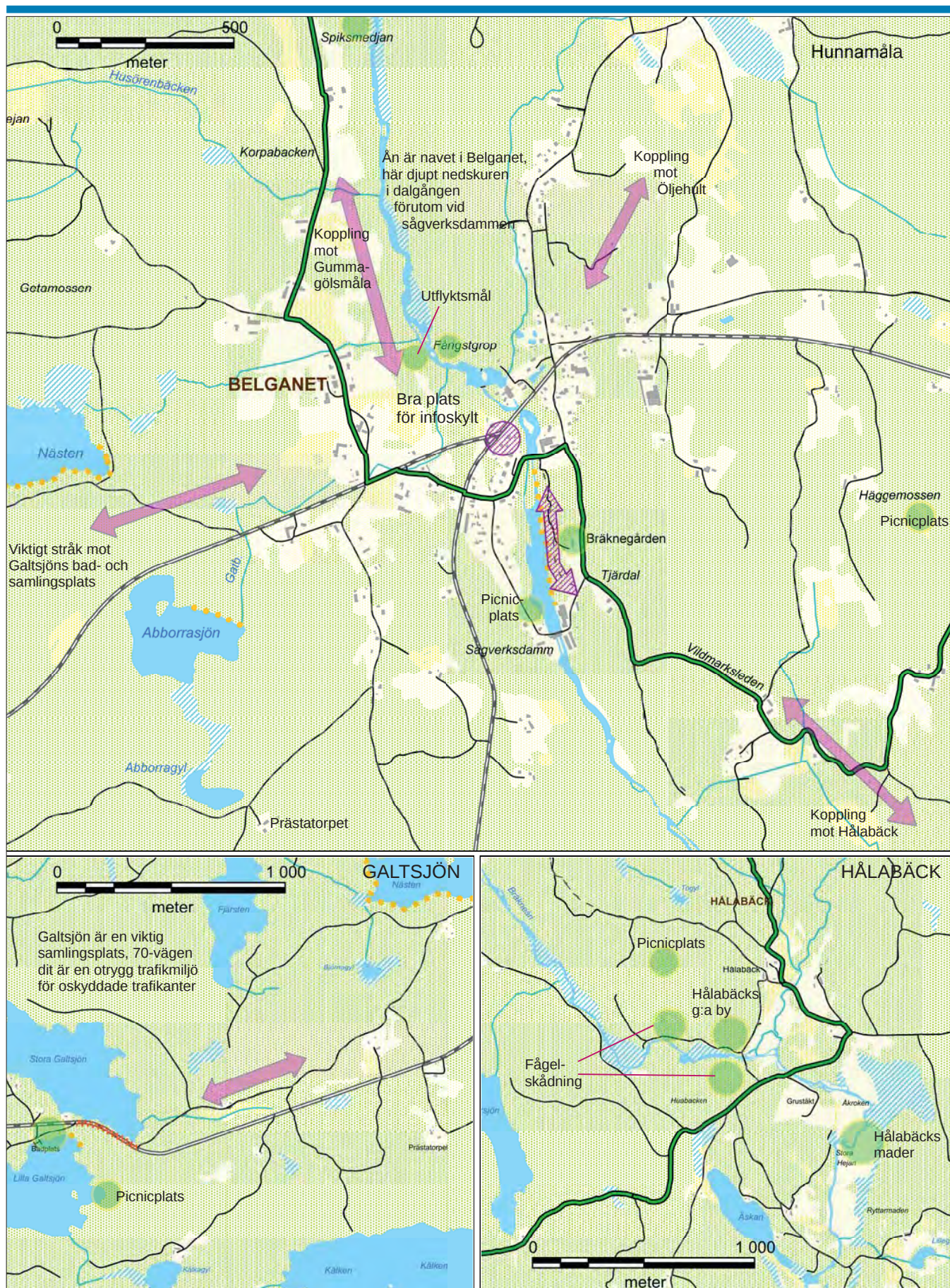
Vildmarksleden slingrar sig genom byn. Genom informationsskyltar och röjning skulle många kulturhistoriskt intressanta platser kunna knytas till leden exempelvis "Spiksmedjan" norr om Belganet. Söderut finns en intressant sträckning för en vandringsstig mot Örseryd och vidare över Strångamåla till Bräkneleden som bitvis kan möta Bräkneån.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Skapa en belyst slinga i byn via Ågången.
- Höj attraktionen av stigar och vandringsleder genom att öka informationen om vackra och kulturhistoriskt intressanta platser.
- Se över sträckning av vandringsstig söderut längs Bräkneån.
- Förbättra tillgängligheten och öka läsbarheten om åns tidigare mycket stora betydelse.
- Förbättra entréer till samhället.

Översikt över nordvästra kommundelen

ÖLJEHULT

Öljehult har en pittoresk kyrkomiljö och ett spännande läge alldeles söder om länsgränsen med byarna Ebbamåla, Dockemåla och Grårör intill. Öljehult har ett fint indraget läge bredvid den stora vägen mellan Ronneby och Växjö, men behöver tydligare entréer exempelvis med siktstråk från väg 27 mot kyrkan. I norra delen finns en promenadrunda, delvis längs med Vildmarksleden. En kort sträcka längs Båtasjön har dock tidvis problem med översvämning. Byns samlingsplats ligger vid Båtasjön med grillplats och rastplats för Vildmarksleden.

Som kulturbygd är kopplingen stark till Belganet och kontakt finns också med Bräkneån, exempelvis vid Gummagölsmåla och Ebbafallen. Gummagölsmåla hyser fortfarande mycket stora naturvärden både kopplade till odlingslandskapet uppe på "hyllan" och nere i ravinen med klapperstensfält och en urskogsartad ädellövskog längs ån. På kanten mot betesmarken finns ett stort antal hamlingspräglade lindar och troligen Blekinges nordligaste avenboksbestånd.

Väg 27 söderut behöver förbättras på ett fåtal kortare sträckor för att göras gång- och cykelvänlig hela vägen till Hallabro.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Förbättra vandrings slingan på den översvämmade sträckan vid Båtasjön. Passagen är också en del av vildmarksleden.
- Förstärk byns entréer och stråket in mot kyrkan.
- Förbättra gång- och cykelmöjligheter till Hallabro.
- Tillgängliggör Gummagölsmåla naturreservat genom exempelvis bättre parkering.

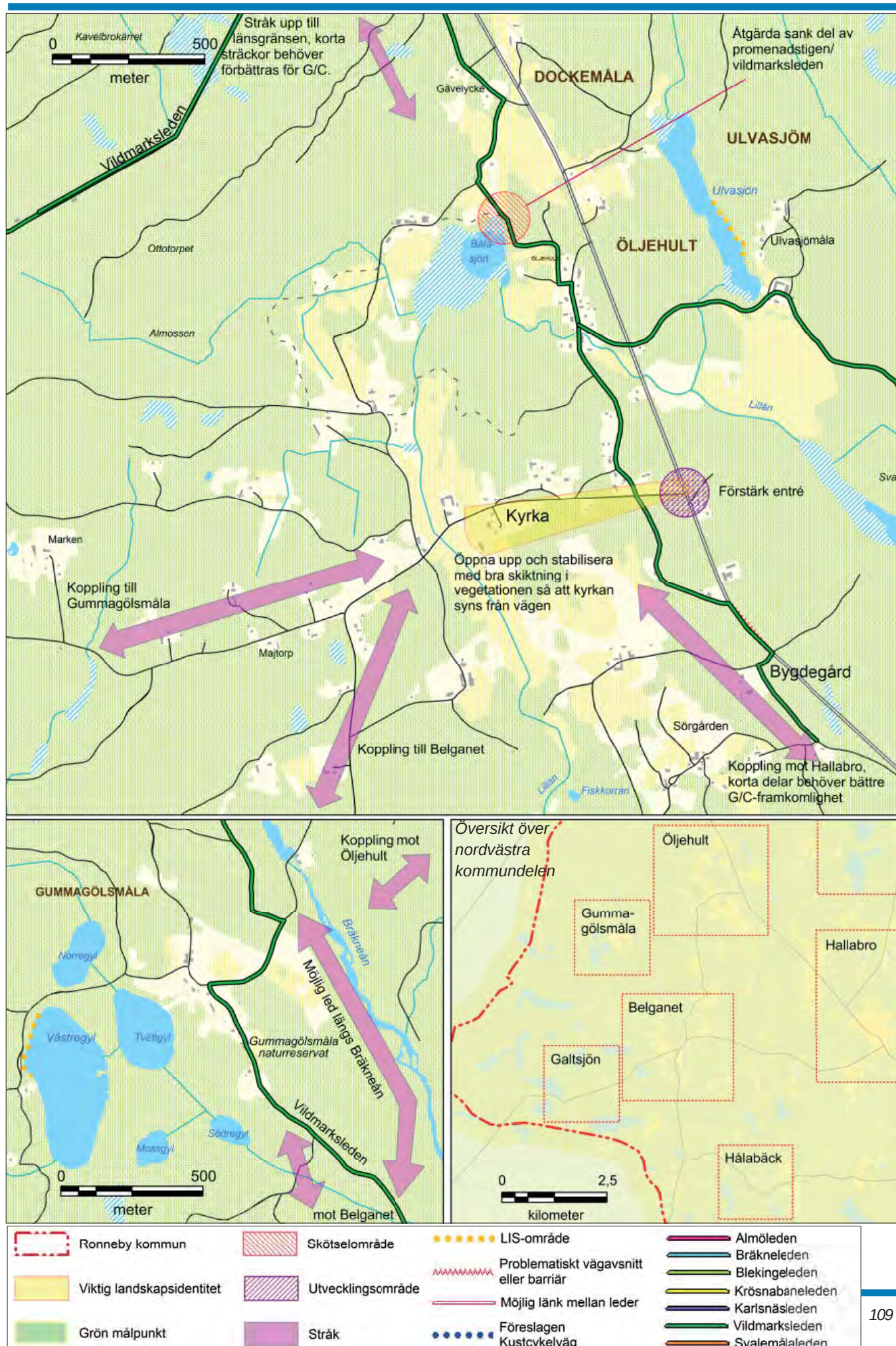
En imponerande stenmur i Öljehult

Ebbamåla och Dockemåla i Öljehult alldeles söder om läns- och den tidigare riksgränsen.

Gummagölsmåla naturreservat med en stensatt gammal väg kan utgöra en kompletterande slinga till Vildmarksleden.

3:4:2 MELLANBYGD

I mellanbygden är spåren efter inlandsisen som skarpast och landskapet rymmer många sprickzoner och tidigare isälvskanaler. Inlandsisen gav upphov till ett utpräglat mosaiklandskap med en extremt väl utvecklad topografi och rikblockighet med blockstaplar, terrasseringar och randdeltan vilka mynnade i den Baltiska issjön, ett förstadium till Östersjön. Högsta kustlinjen kan ses som en gräns mellan skogsbygden och mellanbygden.

Här samverkar ofta äldre kulturspår och vildmark till idylliska platser. Flera av kommunens vattendrag har sina finaste partier just i mellanbygden.

Det är dessutom i hög grad i mellanbygden som mötet sker mellan det mellaneuropeiska landskapet och det nordliga skandinaviska landskapet. Här uppstår en spännande kampzon i växtriket med en speciell typ av artrikedom.

De tusen sjöarna och istidsdeltan

I mellanbygden ligger åtskilliga av kommunens klarvattenssjöar. Många av dessa är fina badsjöar för de som föredrar insjöbad. De utgör en del av

Galtsjön är en av Blekinges många klarvattenssjöar. Ett par badplatser har skapats kring sjön och där finns även anslutning till Blekingeleden.

Hjalmsa radby, en av de bäst bevarade radbyarna i Ronneby kommun med de imponerande stenmurarna på bägge sidor av "byagatan".

"Blekinges tusen sjöar", det sjörika bälte som går från väst till öst genom Blekinge och bildar fronten i "den skandinaviska urbergsskölden" som är unik för Blekinge i ett europeiskt perspektiv. Man får leta i gränsområdena mellan USA och Kanada för att finna något liknande.

Deltalandskap

Det mäktigaste randdeltat i sydsverige från istiden finner vi i Bredåkra även om det egentligen sträcker sig vidare upp i både Hasselstad och Möljeröd. Andra intressanta deltalandskap finns vid Tararp – Röaby – Dönhult längs med Bräkneån, vid Backaryd - Åsjön längs med Vierydsån samt i Sänksjöområdet. I nordöstra Kallinge vid Lönnamohagen, har en isavrinningskanal bildat en lång, mjukt formad mindre dalgång ner mot Ronnebyån.

Skogslandskap

Till Mellanbygden hör också stora skogspartier, där man verkligen får möjlighet att känna att man befinner sig i ett helt landskap av skog. Öppningarna med sjöar eller små gårdar är en del av skogen. I öster med sin kärna i Johannishus finns ett stort skogsområde med vidsträckta bokskogar vilka tillhör de största i Blekinge.

Det mest intressanta skogspartiet för turism finns mellan Listersjön och sjön Sannen. Tillgängligheten är relativt god genom att Blekingeleden passerar igenom.

Området i norr mellan Tolseboda och Gröngölsmåla rymmer den troligen mest orörda bokskogen i hela Sverige och kallas för "Sachsiska Schweiz". Där har ingen avverkning eller bränning skett på 300 år! Hela området har en tjusning av vildmark med de stora och genuina bokskogarna, naturbaden och inte minst vägtallarna längs stranden av Listersjön.

Karaktärsfull bebyggelse

Flera större byar med fin landsbygdsatmosfär är knutna till mellanbygden. Här återfinns Stora och Lilla Silpinge som två fina exempel. Andra fina byar är Strångamåla, Örseryd, Ettebro, Møleryd, Aborremåla, Harkniven och norra delen av Hasselstad. Förutom dessa samlingar av gårdar finns det dessutom åtskilliga ensamgårdar som är ytterst sevärd. Nästan aldrig är det gården ensam som ger sevärdheten utan det är just dess symbios med landskapet,

Karlsnäs friluftsgård ligger med mangårdsbyggnad och sina flyglar precis intill Ronnebyån. Det är en friluftsgård som fungerar året runt och för många intressen och åldrar

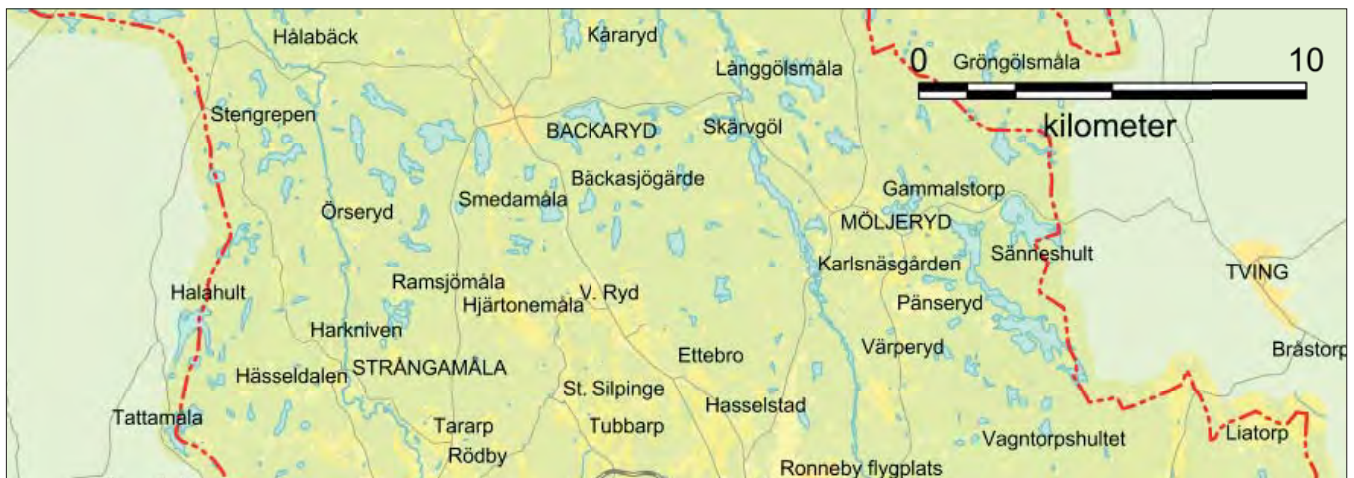
gårdens läge och närmiljön kring gården som skapar attraktionen. Inte så sällan lägger dessutom själva vägmiljön till ett värde.

Karlsnäsområdet

I mellanbygden ligger kommunens friluftslivscentrum Karlsnäsgården med omgivning. Här finns ett allsidigt motionscentrum med skidspår, joggingsspår och orientering i centrum. Mellan Karlsnäs och Ronneby torg går "Karlsnäsleden". Längs Ronnebyån går en kanotled från Karlsnäs och upp till Småland. Med enkla medel skulle även Blekingeleden och Vildmarksleden kunna knytas till Karlsnäs, vilket skulle göra området till ett ännu starkare centrum för det rörliga friluftslivet. Norrut från Karlsnäs finns förutom kanotleden längs ån också en av kommunens vackraste vägsträckor i ett möte mellan en ljusare mellanbygd och en mer gran-tall-dominerad skogsbygd.

Listersjöområdet

Öster om Karlsnäs och Ronnebyån är det inte långt till det stora och innehållsrika vildmarksområdet "Listersjöområdet". Det sträcker sig uppifrån Gröngölsmåla ända ner till Johannishus och Edestad. I området mellan Karlsnäs och Listersjöarna har både Møleryd och Skogsgården vid Gammelstorp liksom Målsjön strategiska lägen för att vidareutvecklas mot natur- och kulturturism. Målsjön är värd att nämnas som en idyllisk miljö med strandbete och badstrand på norra sidan. Härifrån är det inte heller långt till Stora Mosse med en mycket säregen naturmiljö. Denna skulle med fördel kunna göras mer tillgänglig och därmed även kunna fungera som sammankopplande länk mellan Listersjöområdet med Gammelstorp, Karlsnäs och även Johannishus. I ett längre perspektiv vore det också intressant att se ett sammanbindande stråk i insjöbältet med Belganet-Backaryd-Karlsnäs.

Mellanbygden med det sjörika bältet från Listersjön vid Møleryd i sydöst till Backaryd, Stengrepen och Hålabäck..i nordväst.

BACKARYD

Backaryd har ett intressant läge precis nedanför den mäktiga "Klemmensbacken" som leder upp till skogsbygden. "Claemmen" är en benämning för marken ovanför backen. Söderut finns isälvsediment med deltaplan, åsryggar, sjöar och renspolade klippväggar som gör landskapet speciellt och på flera ställen påfallande vackert.

Backaryd är ett samhälle som i de centrala delarna fått en svårtolkad miljö på grund av att flera av landskaps- och miljövärdena kommit i skymundan. Genomfartsvägens stora dimension har bidragit till att den mänskliga skalan gått förlorad och att andra värden blivit svåra att upptäcka. Exempelvis är det inte lätt att uppfatta delta- och åslandskapet mot Vierydsån och Årsjön i väster, vilket sannolikt ursprungligen varit anledningen till de stora gårdarna Värmanmålas och Årsjömålas placeringar.

I väster ligger badsjön, Stora Skörjesjön. Åt detta håll låg tidigare inägomarken vilket förklarar de många ädellövskogarna idag.

I den centrala delen av Backaryd finns mycket grönt. Gränserna mellan de olika enheterna flyter på ett behagligt sätt och grönskan blir sammansvetsande, skapar en känsla av helhet och harmoni. De rundkroniga lönnarna är många och medverkar tillsammans med tall och björk till att ge Backaryd identitet.

Öster om samhället finns "Vitavattenrundan" och andra sammanhängande småvägar och stigar som tar vandraren in i ett sjörikt och kuperat landskap ända ner till fornborgen "Borgamostad". Detta sjörika parti mot sydost har en påtagligt varierad topografi och växtlighet samt en rad klarvattensjöar.

Många av Backaryds naturkvaliteter är dock idag dolda; söder om centrum häckar tranor och där finns också attraktiva cykel- och gångvägar. En skarpryddad rullstensås döljs i sly och det öppna landskapsrummet intill kyrkan upplevs idag som ett tomrum. Där fanns tidigare vattenytor.

Dagvattenhanteringen är tidvis ett problem i byn då många mindre vattendrag strålar samman i Backaryd och risken för översvämningar centralt är stor. En vattenspegel tillsammans med en bård av våtmarker kan vara en idé som minskar en sådan risk samtidigt en attraktiv identitet kan skapas.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Värna kontakten med rekreationsområdet vid Vitavatten vid omdragning av väg 27.
- Förstärk kopplingen mellan Årsjön och byn genom att skapa förbättrade rörelse- och siktstråk mot sjön.
- Förbättra möjligheten för oskyddade trafikanter att färdas till badplatsen vid Skörjesjön.
- Skapa passage för gång- och cykeltrafikanter mot Bäckasjögårde vid omdragning av väg 27
- Möjlighet att skapa en attraktiv bygata vid omdragning av väg 27, exempelvis genom öppen dagvattenhantering.
- Med omdragning av väg 27 finns möjlighet att integrera "Klemmensbacke" till en viktig del av Backaryds identitet.

Miljön kring Stora Åsjön hör samman med samhällsbildningen i Backaryd. Här låg större delen av den tidigare inägomarken, vilket förklarar den många ädellövskogarna och det fina odlingslandskapet här. Här syns Värmanmåla gård söder om sjön, en stor gård med vackert läge och fin gårdsmiljö.

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägvsnitt eller barriär		Bråneleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen Kustcykelväg		Krösnabanelleden
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalemåleden

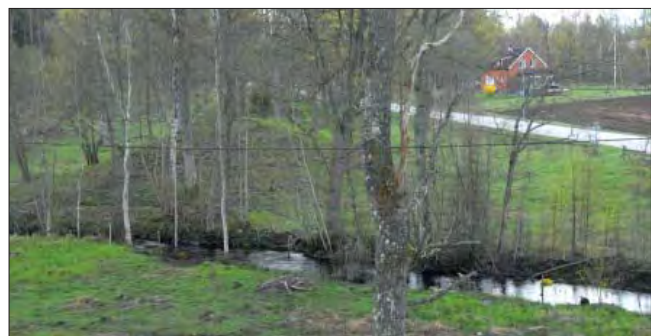
Bildmosaik från Backaryd

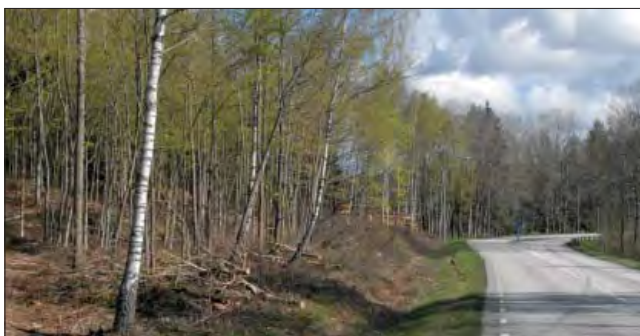
Backaryds kyrka och klockstapel är Backaryds starkaste landmärken tillsammans med matvaruaffären, restaurangen och bensinmacken nedanför Klementsbacken.

Vermansmåla, Backaryd. I bakgrunden Årsjön.

Vieredsåns utlopp i Årsjön med betesmarker och slutet på åsbildningen. Här finns flera gångstråk, som medverkar till att göra området tillgängligt. Samtidigt öppnas det upp nya möjligheter att ytterligare öka tillgängligheten.

Den relativt hårt trafikerade vägen mellan Backaryd och Bräkne-Hoby som samtidigt är stråket till Skörjesjön med samhällets allmänna badplats. Möjligheter till ett gång- och cykelstråk inne i bokskogen nedanför branten skulle göra situationen avsevärt bättre.

En fin, skarpryddad ås upp mot den stora och natursköna gården Stora Årsjömåla.

Åsjön med ett nätverk av gångstråk som gör området tillgängligt.

Attraktiva gång- och cykelvägar söder om Backaryd.

Ett inre stråk med en väl integrerad lekpark, intill hyreshusen och föreningarnas hus Regina.

Ser man på äldre foton från Backaryds station kan man se hur det lastas torv och spåren från torvtäkt syns även inne i samhället, till exempel intill samhällets ishockeyrink. Torrvavlagringarna följer sandsedimenten och mot Virerydsån finns dessutom ovanligt fina åsryggar som slingrar sig genom landskapet längs med ån upp till Hejan och kvarndammen där.

Backaryd är den tätort i kommunen som tydligast ligger på en backe som för en vidare upp till skogsbygden. Nedåt finns ett mycket intressant deltaplan och detta tillsammans ger bra förutsättningar till fina tomter och trädgårdar.

MÖLJERYD

Möljeryd ligger i utkanten av Bredåkradeltat, öster om Ronnebyån, mitt i ett mycket tilltalande kuperat landskap med många sjöar och vattendrag. I långa tider har området varit en plats för friluftsliv. Förr var det verkstadsarbetare från Ronneby och Kallinge som tog sig upp till Listersjöarna. Idag har friluftscenret Karlsnäsgården med elljusspår, ledssystem, skidspår och en aktiv orienteringsklubb vuxit fram i anslutning till Ronnebyån. I Ronnebyån är också kanotpaddling populärt och möjlighet finns att hyra kanot. Öster om Möljeryd i Gammalstorp ligger ytterligare ett friluftscentrum med Skogsstyrelsens friluftsgård Skogsgården med dess ledssystem.

Möljeryd ligger mellan dessa två friluftsområden och i omgivningarna runtomkring finns också Mållsjön med sin välbesökta badplats, Listersjöarna som är populära bad- och skridskosjöar och Sannen. I området finns många värdefulla naturområden och naturreservat, såsom Sanneshult mellan Listersjöarna och Sannen vilket innehar Blekinges största sammanhängande bokbestånd.

Söder om Möljeryd, med anslutning mot Listersjöarna ligger Storemosse som är en av Blekinges största myrar. Den rymmer såväl högparter som öppna mader. Delar av mossen har använts som torvtäkt vilket satt spår i landskapet, bland annat genom en lång sjö med raka kanter i mossen. Knutet till Storemosse finns ett rikt fågelliv med bland annat enkelbeckasin, trana, storlom och fiskguse.

Mosaikartat landskap vid Bokön, öster om Möljeryd.

Storemosse är idag ytterst svårtillgängligt. Här har det tidigare gått en led men de rester som finns kvar av den är idag övervuxna och i dåligt skick.

Sydöst om Möljeryd är Johannishus gods en stor markägare och spelar stor roll för tillgängligheten till de många småvägarna i landskapet. I norr präglas landskapet i större utsträckning av vildmark. Ett sjörikt landskapsstråk som också är mycket omtyckt för friluftsliv sträcker sig hela vägen upp till Backaryd och Vitavatten och vidare till Belganet, Hålabäck och Stengrepen i nordväst.

Möljeryds läge inom försvarets influensområde gör att ny bostadssygnation kraftigt begränsas. Området fyller dock en betydelsefull funktion som friluftsområde och har stor potential att utvecklas vidare som det, bland annat genom förbättrade möjligheter att ta sig mellan Karlsnäs och Ronneby/Kallinge med kollektivtrafik eller cykel, samt att förbättra kopplingen mellan Karlsnäsgårdens ledssystem och Skogsgårdens ledssystem. Stora möjligheter finns att knyta området till befintliga längre leder och även mot Johannishus.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Utveckla G/C-stråk mellan Ronneby-Kallinge och Karlsnäsgården
- Knyt genom leder samman Karlsnäsgården med Skogsgården
- Förbättra trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter inom området
- Se över möjlighet att genom vandringsleder knyta området mot befintliga ledssystem samt mot Johannishus
- Se området i nordväst mot Backaryd och Vitavatten som en utvidgning av friluftsområdet.
- I området finns vägkantsflora med många intressanta arter och vägrenar vars skötsel kan utvecklas för att ytterligare utveckla naturvärdena.

Picnicplatsen i Sanneshults naturreservat vid Tolsebodaviken i norra Listersjöarna

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägnätsnät eller barriär		Bråneleden
	Grön målpunkt		Möjliga Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
			Föreslagen Kustcykelväg				Krösnabaneleden
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalemålaleden

STORA OCH LILLA SILPINGE

Stora Silpinge är en av Blekinges bäst bevarade så kallade klungbyar. Gårdarna ligger som i en klunga längs en byväg som gör en oval istället för att gå i en rak linje, vilket utmärker den vanligare radbyn. I mitten av Stora Silpinge finns en betesallmänning med den karaktäristiska "korran", en stensatt damm som bönderna anlagt för att djuren skulle kunna dricka. Det finns även två vattenfyllda diabasbrott med raka kanter och trolskt vatten i Silpinge.

Ett spännande flyttblock med en liten långsamväxande tall på i Lilla Silpinge

Längs vägen österut mot Västra Ryd, finns flera vackra gårdar och gårdssamlingar. Vägen följer dalgången och stöter ihop med Vierydsån i söder.

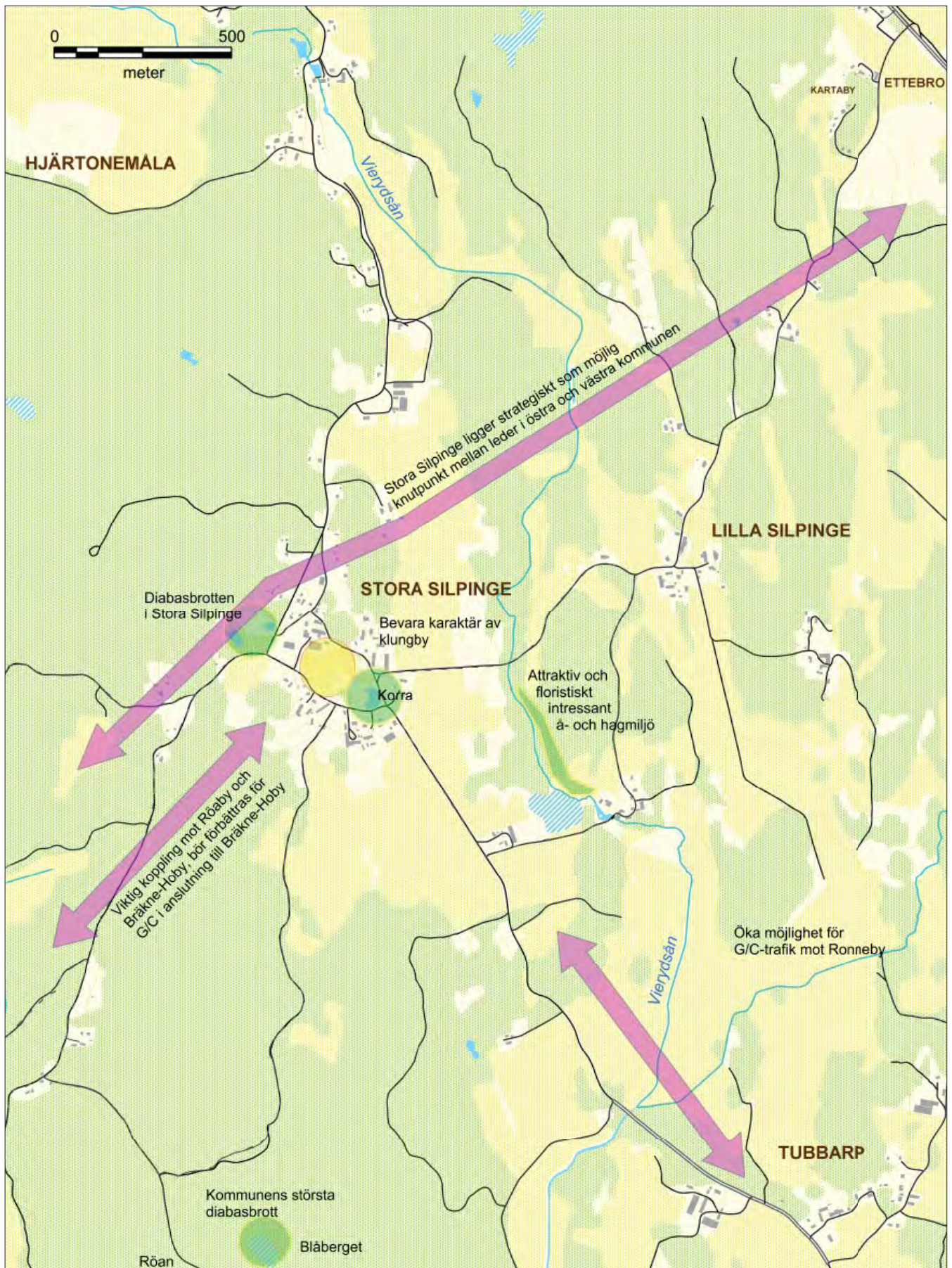
Någon kilometer åt sydost ligger Lilla Silpinge med ett gytter av gårdar i ett intressant småkuperat omgivande landskap med särskilt fina hagmarker. Vierydsån passerar med långa forssträckor och en "klyfta" av samma typ som i Ronnebyån vid Djupaforskyftan mellan Kallinge och Ronneby. Kvarnen i Lilla Silpinge är dessutom Blekinges absoluta mittpunkt!

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Viktigt att grundkaraktären av klungby värnas och förstärks.
- Förstärk kopplingen mot omgivande byar genom vägar för oskyddade trafikanter, exempelvis till Röaby.
- Silpinge kan utgöra målpunkt i ett stråk för att koppla samman vandringsleder, exempelvis från Bräkneleden och Vildmarksleden till Karlsnäsleden och Blekingeleden.
- Öka möjligheten för gång- och cykeltrafik mot Ronneby genom en bra passage över väg 27 vid Sörbydal samt gång- och cykelväg söderut mot Ronneby.

"Klungbyn" Stora Silpinge med den forna betesallmanningen i mitten och "korran", den lilla vattensamlingen till höger. Längst upp till höger finns forsarna med sina natursköna, välhävda hagmarker längs Vierydsån samt byn Lilla Silpinge. Källa: Lars G.B. Andersson

STRÅNGAMÅLA

Björkeryd – Trånhem – Harkniven

I Strångamåla möts mellanbygden och skogsbygden. Här löper vägar samman från alla väderstreck. I backen upp vidare mot Bårabygd, Örseryd och Sävsjömåla passerar man högsta kustlinjen. Här mynnade under istiden en isälvskanal, föregångaren till Bräkneån, ut i en havsvik. Runt om syns idag stora mängder av isälvsavlagringar. En stor del av Björkerydskullen är exempelvis grus- och sandavlagringar.

Under en lång tid hade Bräkneån en mer västlig sträckning via Lillagärde för att därefter röra sig österut över Hjälmöfallet. Kvar i den andra, "ursprungliga dalen" för ån fanns Bräkneåsen, som en av de högsta, mest skarpryggade och mäktigaste rullstensåsarna i Blekinge. Speciellt i norra delen, i mötet med Trånhem, kan man verkligen tala om landskapsscenerier. Nere vid "Näckahallen", en mytomsprungen och mycket vacker plats med mader och stora flyttblock i ån "hoppas" Bräkneåsen över ån från Strångamåla till Lillagärdesidan. Här fanns också fram till mitten av 1900-talet en viktig övergång över ån för gående.

För Strångamåla har Strångamåla festplats spelat en stor roll. Invånarna har en plats att mötas vid och har startat upp gemensamma projekt såsom "Strångamålaarevyn". Till viktiga projekt kan också räknas uppstarten av "Bräkne-Hobys Norra Samhällsförening" och bildandet av ridklubben "Sporren", som idag finns både i Björkeryd och i Bräkne-Hoby. Vid festplatsen hålls idag bland annat Valborgsmässofiranden och lokalen har blivit en informell samlingsplats.

Strångamåla omfattar ett stort omland från Björkeryd intill Trånhem och Lillagärde åt sydväst, Harkniven, Bårabygd och Örseryd åt norr samt Tararp och kanske även Röaby och Hjälmö nedåt sydost. Kännetecknande är att bebyggelsegrupperna ofta är små men att det ändå är tätbebyggt där vägarna strålar samman.

Strångamåla festplats har en attraktiv omgivning och är ett populärt besöksmål för skolklasser och föreningar. Härifrån utgår en fin led längs ån.

Förr slutade de bättre vägarna vid Strångamåla och det var först i kristidsprojekten på 1920-talet som man förbättrade vägarna i skogsbygden så att mjölkbilarna skulle kunna komma fram. Mot den bakgrunden är det förståeligt att flottningen av timmer skedde ända hit. Intill dagens festplats låg "Björkeryds lasta" varifrån stockarna transporterades vidare till Järnavik med häst och vagn. Här låg också två handelsaffärer med bara ett par hundra meter emellan. Ytterligare ett par hundra meter längre ner vid ån låg Strångamåla badplats.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

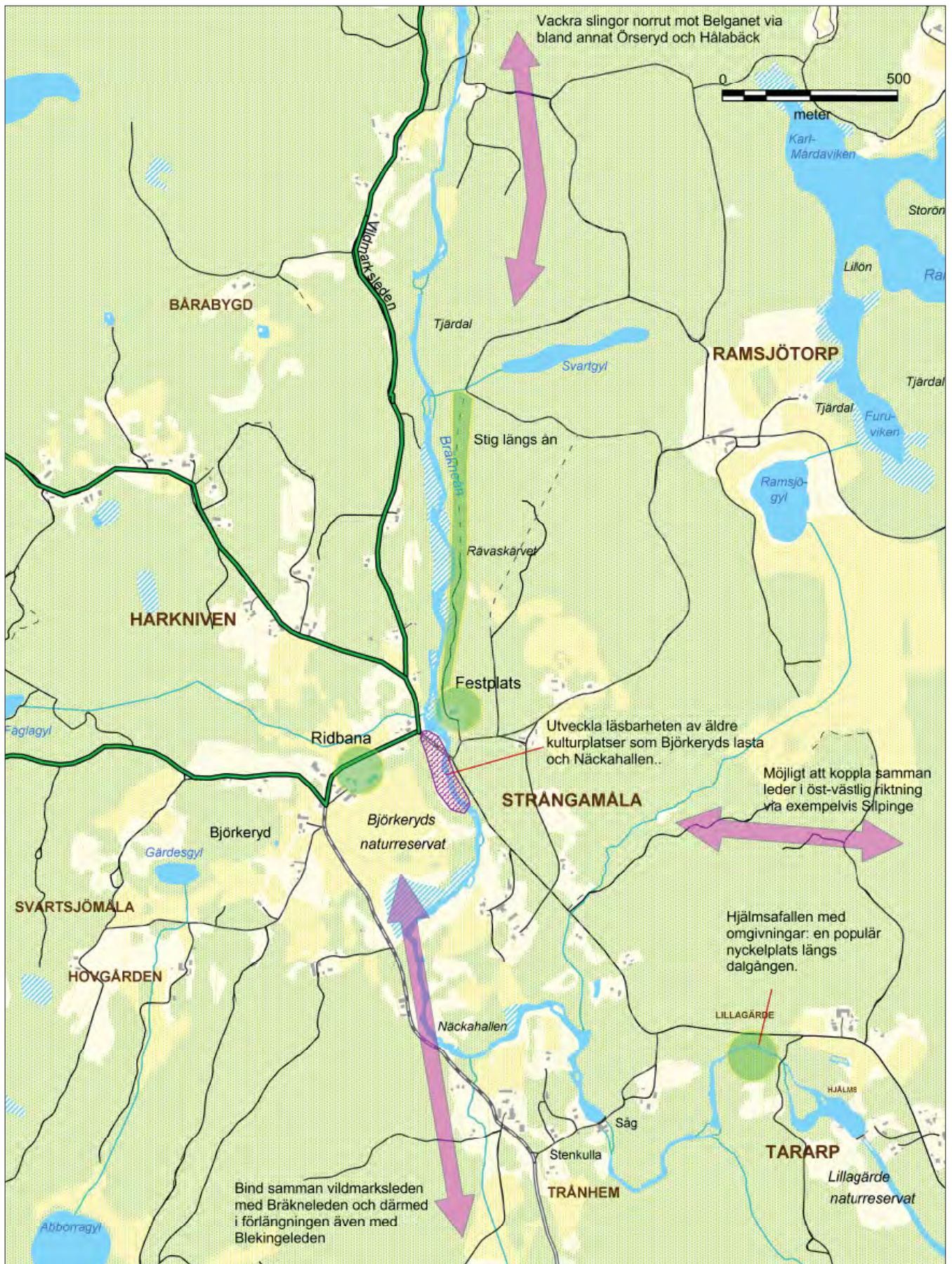
- Förstärk kontakten med ån genom att tydliggöra särskilt vackra eller kulturhistoriskt intressanta platser.
- Strångamåla kan utgöra målpunkt i ett stråk för att koppla samman vandringsleder, exempelvis Bräkneleden och Vildmarksleden.

Bräkneån söder om Trånhem. En vildmarkspräglad sträcka med flera strömpartier. Källa: Mats Harrysson

En åskulle vid Björkeryd med Strångamåla i bakgrunden. Kullen utgörs av isälvsavlagringar precis nedanför den s k högsta kustlinjen, vid 67 m. ö. havet. Pollenanalyser visar att det funnits en sjöbildning längs ån till höger i bilden. Där ligger idag Strångamålalådan som tillhör dalgångens allra finaste översilningsängar. Längre mot vänster låg Strångamålabadet, där man hade simskola på sommaren. Källa: Lars G.B. Andersson

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägnitt eller barriär		Bråneleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen Kustcykelväg		Krösnabaneleden
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalemåleden

3:4:3 KUSTBYGD: INRE DALBYGDEN OCH KUSTLANDET MED SKÄRGÅRDEN

Den inre dalbygden

Den inre dalbygden räknas till kustbygden. Här utvecklades kommunens idag största samhällen tidigt. Hit hör Bräkne-Hoby och Ronneby som bägge ligger indragna från dagens kustlinje och har skyddade lägen som uråldriga handelscentra. Ronneby expanderade under bronsåldern och blev Blekinges första stad, 200 år före nästa stad kom till!

I dalbygden hittas huvuddelen av de forntida fynden. Ett exempel är bosättningarna vid Johanneshusåsen, som sannolikt var ett andligt centrum, i kontrast till det handelscentrum som växte fram i Ronneby.

Den största gravsättningen i Blekinge finns vid Hjortsberga och här finns även Sveriges äldsta runskrift, Björketorpsstenen. Dessa två fornminnen är av yppersta klass i Sverige men omsorgen om landskapets kringmiljö till dem har varit bristfällig under en längre tid. Större attraktivitet och tillgänglighet kan skapas genom respektfulla entréer till platserna. De senare årens fynd längs Johanneshusåsen, de s k guldgubbarna, ger ytterligare belägg för att detta rör sig om en intressant plats i sin helhet; från Västra Vång i norr och söderut till gravfältet och åsbildningen söder om E22:an.

Mellan Bräkne-Hoby och Ronneby finns breda bergsplatåer som skapade en kulturell skiljelinje under forntid och första delen av medeltiden. På Ronnebysidan låg den stora Varan (utbetesmark -allmänning) vid Vierydsplatån. På Hobysidan sträcker sig Hoby mark ut sig. Området däremellan utgör det största bebyggelsebrottet mellan Göteborg och Oskarshamn under forntiden. Det är därför inte märkligt att det här gått en kulturskiljare mellan västligt danskt-engelskt inflytande och inflytande från de Baltiska länderna och Ryssland – Polen. Här finns exempelvis namnet "Sjöarp" som anger det mest östliga exemplet på "arp"-namn. Längre österut används istället "orp".

Kustbygden

Kustbygden innefattar inte bara de bördiga dalgångarna. Närmast kusten får landskapet nästan samma småskalighet som uppe i mellanbygden. Dalgångarna i kustbygden är oftast smala och ingår i ett mönster uppbyggt som ett sprickdalslandskap där varje dalgång har höjdparter både åt väster och åt öster. Åtskilliga sprickdalar med höjdryggar går i nordsydlig riktning vilket ger landskapet ett starkt grunddrag. Kustbygden är ett landskap i stark omvandling i takt med att jordbruket minskar och bebyggelsestrycket ökar.

Skärgården

Kusten användes av byarna som en viktig "allmänning" för bla sommarbete och fiske. De stora byarna behöll länge makten över dessa områden. Det var först med den ökande befolkningen under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet som man

Skogsbygden.

tingades släppa till mark och en torpbebyggelse uppkom, främst i de havsnära lägena.

Idag har de flesta samlingarna av hus vuxit ytterligare och antalet sommarhus är stort. Flera av dessa platser är idag insvepta i en blandning av kulturlandskap och vildmark som uppfattas som en sommaridyll. Här återfinns Saxemara, Vieryd och mer moderna och tätare bostadsområdena som Ekenäs, Bussemåla, Korsanäs och Kuggeboda.

Öarna är en viktig del av kustbygden och det finns stora karaktärsskillnader i de olika delarna av skärgården. Kring Järnavik är kustbandet dramatiskt med branta klippor av hård kustgnejs som dyker ner i vattnet. Mot öster är öarna betydligt lägre och mer dominerade av enar. Öarna utanför Saxemara och Salttärnan har fortfarande kvar litet av Järnaviksskärgårdens större brutalitet.

Utanför Ronneby finns Karön och Yttre Stekön som var knutna till kurortsverksamheten i Brunnssområdet. Karön hade en central roll i den tidiga turismen i Sverige. Kockums järnverk anordnade så att arbetarna kunde tillbringa sin semester på Aspan och Steköarna. Även Svanevik var viktigt i detta sammanhang med koppling till tjänstemännen på bruket men även till turismen på Karön. Ytterligare längre österut sker en förändring i landskapet. På Gökalv dyker sanddynsfält med tillhörande kustskogar upp och de en- och gräsbeklädda öarna sjunker i höjd.

Hela Listerby skärgård har stora naturvärden. Särskilt Göholm och Gökalv har här en särställning med en unik natur och kultur kopplat till Göholm och arvet efter Puke och Stina Werner. Här finns exempelvis många sällsynta vedlevande insekter i grovstammiga och kortvuxna hagmarksekar. Här finns också ett av Sveriges största hasselbestånd och havsstrandskogar med sanddynsfält liksom flera intressanta strandbryn.

Även Lindö udde med sin välutvecklade naturskog och den magnifika fågelskådningsplatsen och kustskogen med spår från en omfattande stenbrytning bör nämnas

Lindös yttre udde är en välbesökt plats för bland annat fågelskådning och surfing.

liksom flera av öarna utanför Listerby och Almö; Jordö med Jordösund och Jordö kalv, Östanön, Kidö och Blötö och Torkö med Torkösund och Djupasund.

Restberg, urbergshorstar och fornborgar

Värt att nämna som karaktäristiska landskapsdrag är de många restbergen, sk urbergshorstarna. Flera finns västerut mot Åryd, andra vid Järnavik och mot Gyön. Det är kanske här som de är som allra mest karaktärsgivande i landskapet.

Bland dessa finner vi exempelvis det utskjutande Sonekullalandet med Smygen intill Bräkneåns mynning, Bruaberget vid Björstorp och Bräkneån samt Stora och Lilla Lund i Hakarp. Andra finns vid jättegrytorna öster om Bräkne-Hoby och mellan Salsjön och Stiasjön.

Mellan Blanksjön och Nässjön finns vidare ett flertal ytterst mäktiga restberg som sticker upp. Bland de mest delikata är själva Näsudden med sina tusentals orkidéer av Adam och Eva. Fornborgen "Bårakullen" väster om Nässjön har också säregen växlighet. Ytterligare en svärm av restberg finns öster om Ronneby kring Edestad, Levalunda, Gärestad och i stråket vidare upp mot Kallinge. Två av dessa har haft funktion som fornborg. Det är jätteblock, nästan omöjliga att komma upp på med undantag av en sida som är något mindre brant. Intill E22:an finner man här också de s k "Kammarbackarna" med sina jätterösen.

En mycket identitetsskapande samling restberg finner vi liggandes som i en ring runt Ronneby tätort. Det är mycket troligt att det inte bara är Ronnebyån med vattenfall och de bördiga sprickdalarna utan även bergen som ursprungligen avgjort Ronnebys exakta läge.

Fornborgen Borgaberget öster om Kallinge. Med tre stupbranta sidor och utsikt över omgivningarna och den tidigare betydligt större Halsjön var detta en strategisk plats att ta skydd på i orostider. Idag tyder krokar i berget på att det är en populär plats för klättring.

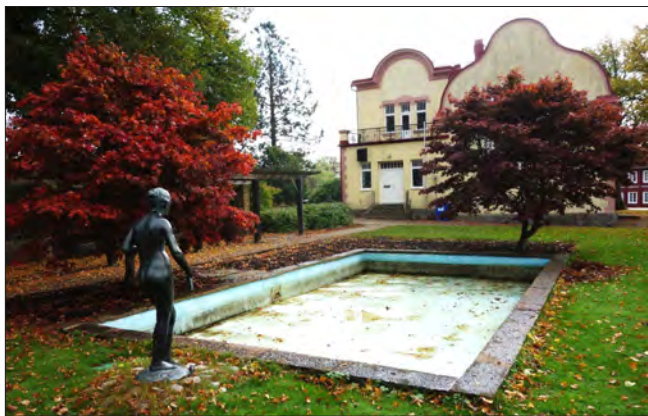
BRÄKNE-HOBY

Bräkne-Hoby har ett uråldrigt läge på Bräkneåsens sydsluttning. Här övergår åsen i lera och de forna byarna Mörtjuk och Hakarps vidsträckta gräsmarker. Detta var också en plats behagligt långt ifrån kusten.

I närheten av Hoby kyrka finns flera resta stenar. Det är säkert ingen tillfällighet att detta tidigt blev ett finansiellt centrum med bl a Tingsgård för Mellersta Blekinge härad, något som varade under en anmärkningsvärd lång tid.

Ur landskapssynpunkt har Bräkne-Hoby fått ett värdigt och attraktivt "skyltfönster" mot E22:an. De viktiga centrala byggnaderna kyrkan och Tingsgården samt de två mindre herrgårdarna Hoby Kulle och Hoby Gård, hamnar i blickfånget genom åkerbruket nedanför. I detta fönster gömmer sig även flera skolor; Naturbruksgymnasiet, Folkhögskolan och Lanthushållsskolan.

Samhället har vuxit i flera omgångar och omfattar nu även byn Svenstorp. Genom tiderna har två centrumbildningar vuxit fram i Bräkne-Hoby. Det ena är ett kulturcentrum kring kyrkan och kulturhuset med den spännande parken, biblioteket och hembygdsmuséet. Det andra är ett kommersiellt centrum mellan Viktor Olssons charkuteri, ICA och järnvägsstationen.

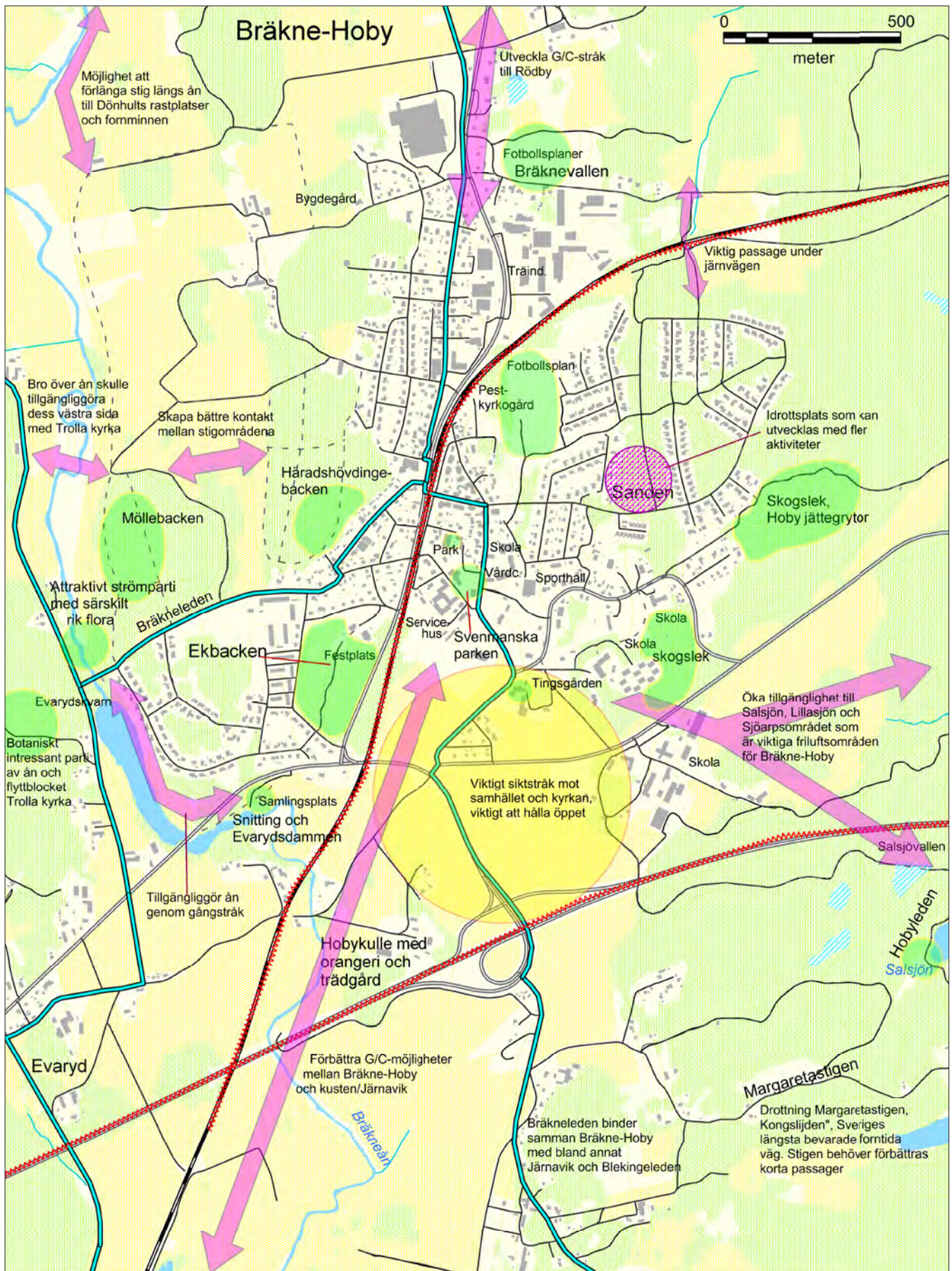
Den tidigare banken, kommunhuset och telegrafen invigdes 2014 till Kulturhus, för bibliotek och föreningar. Byggnaden är utformad i Jugendstil, inspirerad av kurortstiden, naturens väsen och Arts & Craft som konströrelse. Lika väl bevarad som byggnaden är Svenmanska parken med en Per Hasselbergsskulptur i förgrunden. Detta är den kulturella äldsta kärnan i Bräkne-Hoby med den allra första bosättningen och lämningar från gravfält med urnor från Bronsålder respektive resta stenar från tiden just efter Kristi födelse. Det är också ett viktigt kärnområde i Bräkne-Hoby vad det gäller den gröna resursen; med närmatur, park och trädgårdar i ett stort, sammanhängande område.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- *Det öppna landskapsrummet mellan E22 och samhället är viktigt att bevara. Kyrkan och Tingsgården utgör landmärken. Undvik blockerande bebyggelse eller anläggningar här.*
- *Området från Salsjön mot Sjöarp och Nässjön bör skyddas och reserveras för sina naturvärden och friluftslivets intressen. Vindskydd och avfallshantering behövs på strategiska platser. Tillgängliggör området bättre för gång- och cykeltrafikanter från Bräkne-Hoby.*
- *Området vid Snitting och Evarydsdammen kan utvecklas och knyts samman med bebyggelsen genom gångstråk i en fortsättning från Ekbacken, Hobys festplats.*
- *Öka möjligheten att gå och cykla utmed Bräkneån.*
- *Skapa bättre förutsättningar för gång- och cykeltrafik mot Järnavik.*
- *Skapa bättre förutsättningar för gång- och cykeltrafikanter att färdas utmed Backarydsvägen. Framförallt sträckan upp till Röaby och Röabysjön där det finns en kommunal badplats.*
- *Utveckla möjligheten att röra sig i området väster om samhället. Bygg inledningsvis ut stigsystemet för att göra området attraktivt innan ny bebyggelse kommer i området.*
- *Samla idrottsaktiviteter i området vid Sanden eller vid fotbollsplanerna.*
- *Undersök möjligheten att förbättra promenadstråk inuti samhället. Utgå från förskolor och skolors behov av grönområden.*

En vildmarkspräglad miljö längs Bräkneån just nedanför järnvägsbron.

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägnitt eller barriär		Bräkneleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen Kustcykelväg		Krösnabanelen
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalmälaleden

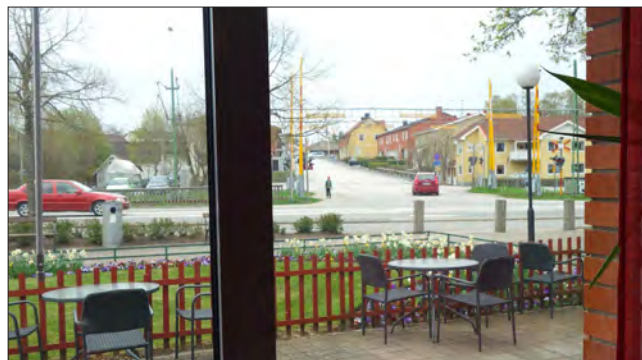
Bräkne-Hoby hör känslomässigt samman med det vidsträckta och sjörika skogsområdet åt sydost innefattande Hoby Mark, Sjöarp, Hakarpsmarken samt badsjöarna Blanksjön och Salsjön. Detta trots att gång- och cykelvägnätet inte är speciellt utvecklat mellan Bräkne-Hoby som samhälle och det för friluftslivet attraktiva sjö- och skogsområdet.

Samhället fungerar genom sina engagerade invånare som en knutpunkt för cyklism och rekreation i kommunen. Härifrån utgår "Bräkneleden", ett nät av slingor som rekommenderas för cykelturer och som sträcker sig både norrut och söderut.

Varje år arrangeras ett välbesökt cykellopp som går förbi många gröna målpunkter i kringområdet. Arbetet har bidragit till Bräkne-Hobys attraktivitet och är ett lyckat exempel på vilken stor roll grönstrukturen har för ett samhälles identitet.

Under lång tid var Bräkne-Hoby närmast avskuret från havet i söder och ån i sydväst genom den mycket trafikerade äldre riksvägen. Idag upplevs kopplingen till havet något bättre genom Bräkneleden.

I Bräkne-Hoby har samhällsföreningar och ideella krafter under många år aktivt arbetat med att tillgängliggöra närområdet genom stigsystem, informationsplatser och leder.

Bräkne-Hoby centrum. Gatan mellan det "kommersiella centrumet" längs järnvägen och "Kulturcentrat" från Elias och Linslöjden till Kulturhuset, Hembygdsmuséet och Bräkne-Hoby kyrka. Här saknas det gröna inslaget, trädet eller dungen i fonden, som kan signalera redan här att det finns ett "dolt men spännande centrum" just bakom knuten då man nått upp till backkrönet på åsen.

Bräkne-Hoby 2007, där man tydligt ser grönstrukturen i och utanför samhället. På entrésidan mot E22:an fortsätter lyckosamt nog ett åkerlandskap ända fram till de viktiga, identitetsskapande byggnaderna kyrkan, Tingsgården, Hoby Kulle och Hoby gård som ger samhället tidsdjup och dignitet. I framkanten syns Häradshövdingebacken, Ekbackens festplats och Möllebacken. Även grönstrukturen är med och skapar identitet. Foto: Lars G.B. Andersson

Samhället Bräkne-Hoby är intimt sammanfogat med Bräkneåsen. "BräknevalLEN", Bräkne-Hobys anrika arena, är en enkel anläggning där åsen planats ut och en kantplantering med träd och buskar ger en stark rumslighet då man kommer in. Bild: Ola Pagels

I de östra delarna av Bräkne-Hoby finns en omfattande villabebyggelse där grönstrukturen givits en viktig planmässig roll som också fungerar väl i praktiken. De breda skogsbältena ger en möjlighet för det tidigare oexploaterade landskapet att även efter exploateringen ge området identitet och bidra till att förbättra för områdets lokalklimat och vara rum för barnens lek.

Bräkne Hoby kyrka är ett mycket vackert och karaktäristiskt landmärke där den ligger väl synlig vid entrén till samhället. E22:an har både avskurit och givit en entré vars mer förfinade utformning med markanvändning och gång- och cykelvägar mellan Bräkneån, Hoby kulle och samhället Bräkne-Hoby bör ses över. Bild: Ola Pagels

Jättegrytor öster om Bräkne-Hoby.

Pestkyrkogården med sin vällagda inramande stenmur som verkligen fångar upp topografin och en riktigt genuin platsidentitet precis på andra sidan genomfartsleden och järnvägen. Få platser kan i identitet och troligen i attraktivitet tävla med denna i Bräkne-Hoby. Att den fungerar så väl beror också på frirummet, som man givit den som en extra inramning. Det är en anläggning men samtidigt ett stycke landskap.

Bildmosaik från Bräkne-Hoby med omgivningar

Längs med den större delen av Bräkne-Hobys mer ursprungliga och äldre bosättning på den stora, rundryggade åsen löper en mycket tydlig gravsänka som bevarats som grönstråk och som löper vidare från Sandens villaområde till kyrkan och Tingshuset. Där mynnar den ut samtidigt som även åsen dyker ner i leran och försvinner. Här, i norra delen av sänkan finns en stor lekplats med äventyrslek och flera mindre bollplaner. Detta grönstråk tillsammans med Möllebacken väster om järnvägen har en viktig uppgift att kompensera den stora fattigdomen på grönt som annars finns i de centrala delarna av samhället.

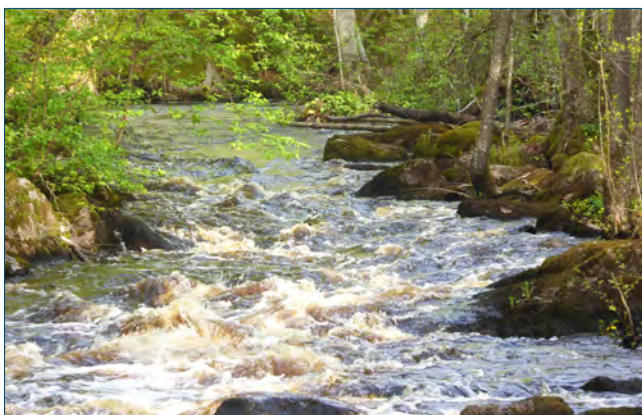
Vid miljöstationen just bakom ICA-affären. Till höger en liten rest av Bräkneåsen. Eken i framkanten är belyst under natten och vintertid. Längre bort fortsätter huvudvägen längs den forna åsen vidare längs sågverk och brädgårdar i en fortsättning av en tidsmässigt mycket långvarig verksamhet. Detta tillhör också Bräkne-Hobys mest genuina kvalitéer.

En liten grön plats med perennplanteringar och en liten gräsmatta innan asfalt och sten igen tar över i Bräkne-Hobys kommersiella centrum ända ner till Ica-affären, som avslutar stråket.

Till det nätverk av skolor som finns i Bräkne-Hoby hör Sjöarpsskolan som dels är Ronneby kommuns gymnasiala särskola, dels är kopplad till naturbruksgymnasiets skogsbruksdel. Detta är verksamheter som i hög grad är knutna till utomhusvistelse i det kringliggande natursköna landskapet runt Vierydsån, Nässjön med Fornborgen "Bårakullen" och de mäktiga rasbranterna längs "Långresan" med Vierydsån, ner till Sörsjöskogen som är en av Blekinges mest ursprungliga naturskogar. Sjöarp var bondeskogsbrukets vagga i Blekinge.

Strömmande vatten i Bräkneån vid Evaryd söder om Bräkne-Hoby. Bild: Mats Harrysson

Fiske i Ekeforsdammen norr om Bräkne-Hoby. Bild: Mats Harrysson

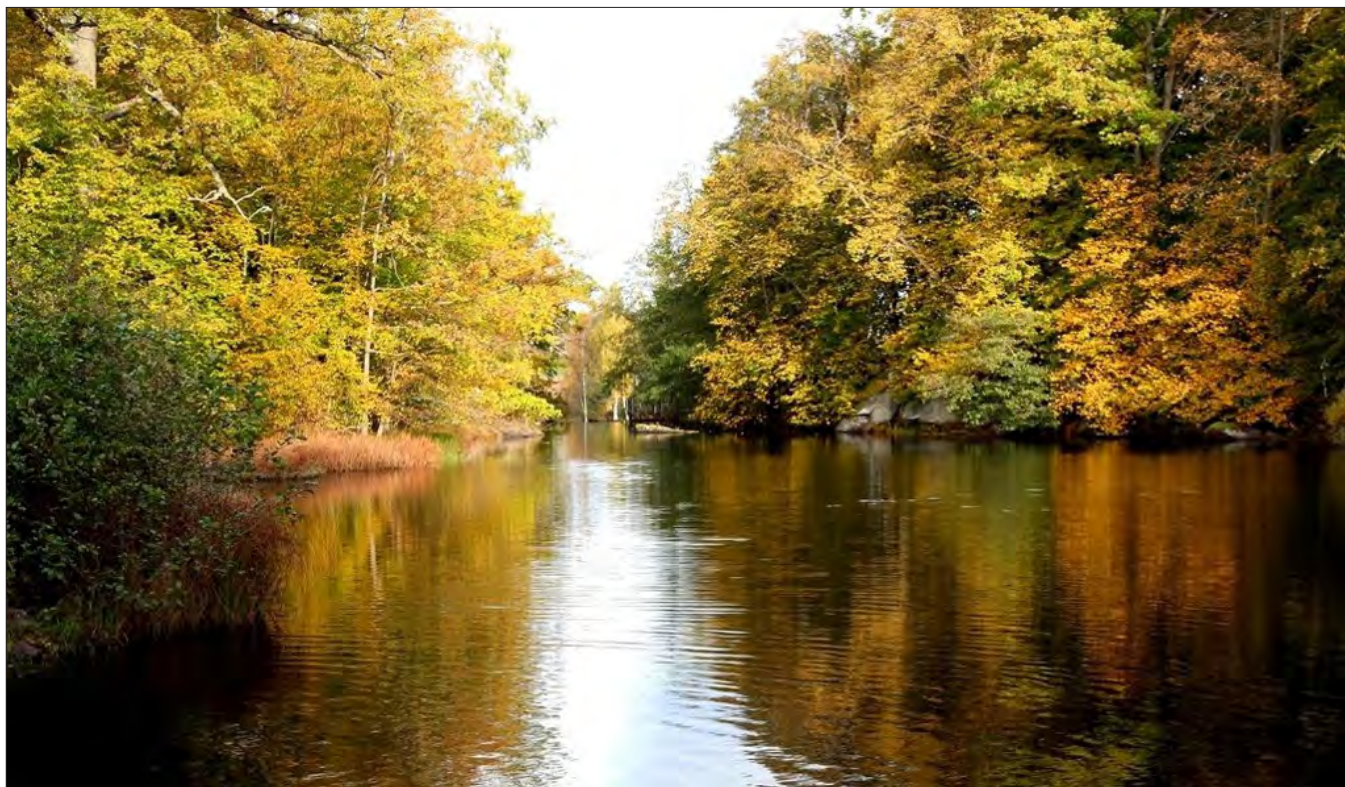
Rester av kvarnverksamhet vid Dönhult norr om Bräkne-Hoby. Foto Mats Harrysson

Trädgårdstraditionen i Bräkne-Hoby har långa anor. Här är ett exempel från Folkhögskolan-Lanthushållsskolan, med en till delar mycket väl bibehållen trädgård av stort allmänt intresse. På bilden finns också Ölandsstenen i terrasserings- och plattläggning.

Bokskog vid Snittingedammen. Bild: Ola Pagels

Snittingedammen i Bräkneån. Dammen och fallet som nu byggs om till forssträcka för den biologiska mångfaldens skull är mycket viktig för Bräkne-Hoby. Platsen har av lokala och ideella krafter utvecklats till en mötesplats, informationsplats och del av entrén till Bräkne-Hoby, Järnaviks skärgård och Bräkneåns dalgång. Bild: Ola Pagels.

KALLINGE

Från Sänksjöområdet till Lönnamohagen, Flisan och Moabacken.

Kallinges äldsta delar kan anas längs Ronnebyån med de åsbildningar som syns i dagens Kalleberga. Andra delar berör direkt Bredåkradeltat, som är Sydsveriges största deltaplan. Detta är ett stort horisontellt landskap uppbyggt av mängder av sandavlagringar.

För flyget har denna stora, plana yta varit mycket värdefull. Här ligger också Bredåkra kyrkogård. Kyrkogården ligger på deltaplanets kant och har en intressant, tilltalande topografi som understrukits av kyrkogårdens utformning. Även Kallinges fotbollsarena, "Järnvallen" ligger på sandavlagringarna.

Intressant ur landskapssynpunkt är också det böljande landskapet i Hasselstad, där inlandsisen skapat attraktiva sänkor och där fornfynd i form av resta stenar och domarringar ger en speciell atmosfär med heden i fonden.

Blekinges kanske finaste exempel på åsfält är Sänksjöområdet i flygfältets utkant i nordost. Det rymmer mängder av djupa åsgravar och höga, skarpryggade åsar. Området bör ges ett bättre skydd mot exploatering men skyddas idag i praktiken av närheten till det militära. Ända inpå 1960-talet var Sänksjön den sjö som Kallingebor oftast badade i och på vintern spelades bandy på isen.

Nord och nordväst om flygfältet ligger ett antal grustäcker. I kanten av deltaplanet söderut tar Kallinges bebyggelse vid. Uppstickande bergknallar skapar välkomnande avbrott i en annars utbredd bebyggelse.

Fem resta stenar och två domarringar från äldre Järnåldern vid Bredåkradeltats utkant intill Blekinges flygklubb. Till följd av igenväxning är de dock inte så synliga i dagsläget.

Ur ett barnperspektiv kan de monotona villaområdena framstå som oändligt stora och då blir de vegetationsklädda knallarna med sin ek- och ljungvegetation särskilt välkomna som landmärken. De är också betydelsefulla för skolornas utomhusvistelse och för barnens uppväxt och lek. Ett exempel är den lilla knallen vid "Flisan" med idrottshallen nedanför och Moabacken med en intressant växling mellan hållmarkspartier, bergsplatåbestånd och sumpskog efter tidigare torvtäkt.

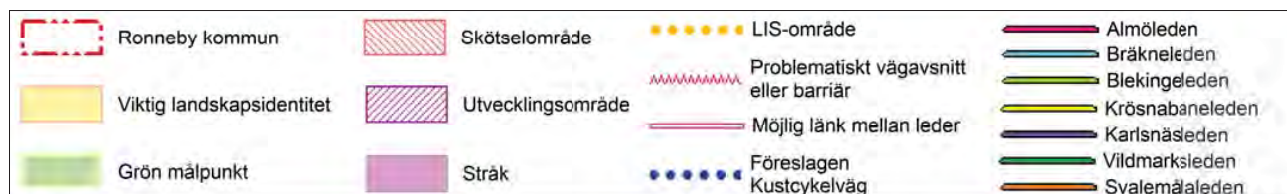
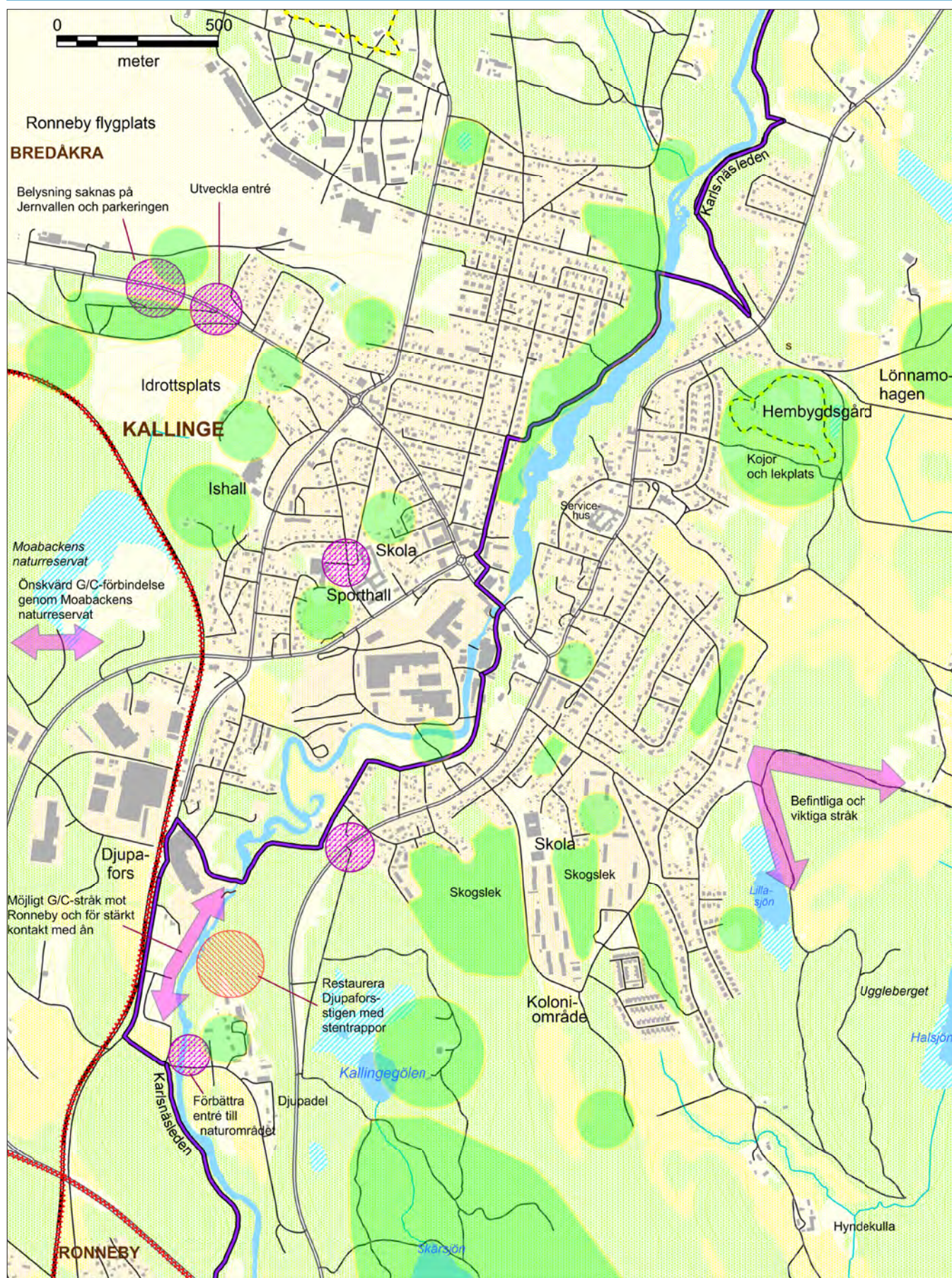
Närmare vattenfallet finns berget Kalleberga som bitvis rymmer en väl bibehållen äldre villabebyggelse från brukets början med mycket sparade naturbitar på tomterna. Namnet "Kalleberga" lär betyda "att kalla, att ropa". Innan elektriciteten tog över gick man upp där för att ropa ut att arbetsdagen började eller slutade.

Vattenfallet i Kallinge har inte alls samma stora fallhöjd som Silverfallet i Ronneby men är ändå mycket imponerande som naturfenomen och skådespel.

Nedanför Kallinge vattenfall ligger flera gamla industribyggnader som samverkar med åmiljön på ett charmigt och identitetsstarkt sätt. Detta område var tidigare helt stängt för allmänheten. Ån är en utgångspunkt för att bosättningarna en gång uppkom här men under hela perioden med Kockums järnverk fungerade fabriksområdet som en barriär mellan Kallinges västra och östra delar men också för rörelse längs ån i riktning mot Ronneby. Här finns en potential som är viktigt att ta vara på och utveckla idag. Det före detta fabriksområdet ligger på sätt och vis mitt i samhället, och ån som flyter igenom det är ett mycket starkt landskapsdrag. Även uppåt kan ån ges en mer framträdande roll som ett grön-blått stråk än den har idag. Idag tvingas man exempelvis lämna åns närmiljö flera gånger när man följer "Karlsnäsleden".

Järnvallen i Kallinge ligger liksom en stor del av samhället på Bredåkradeltat men på en lägre nivå än Flygfältet. Här syns tydligt en hög ambition och en tydlig omsorg i att skapa en plats för vistelse med entré, yttre ram och öppningar för bollplanerna i en balans mellan ljus och skugga samt för att skapa behagliga vindförhållanden på och utanför planen.

Halsjön - Hyndekulla – området

Kallinge i stort kan sägas bestå av fyra delar; den nordvästra delen på deltaplanet, den sydvästra som utgörs av en sluttande förfront till deltaplanet, Ronnebyåns dalgång som börjar nedanför Kallingefallet och formar en lågt liggande skål där järnverket låg och slutligen den sydöstra delen som är mer av ett skärgårdslandskap.

Landskapet är starkt påverkat av isens framfart med starka isvattenströmmar och havets högsta kustlinje. Detta har förutom deltaplanet lett till ett skärgårdsliknande landskap i sydost med en osedvanligt stor andel slipade och renspolade hållar med låglänta jordbruksfält av tung havslera emellan.

I delar av skogspartierna har det tidigare funnits mer lundartade ek- och hasselpartier. Idag sker här en mycket snabb och kraftig övergång till bokskog som är betydligt mer artfattigt som vegetationssystem.

Naturområdet öst-sydöst om Kallinge fortsätter ner till Edestad och är ett av de viktigaste kärnområdena för grönstrukturen i Ronneby stads och Kallinges närhet med stora möjligheter att kunna bli ett viktigt förbindelseområde mellan Ronneby, Kallinge och Johannishus. Många intressegrupper såsom ryttare och cyklister bör här kunna samsas vid sidan om vandrare, svamplockare och orienterare. Det är dessutom som område direkt knutet till det stora sammanhängande skogs- och vildmarksområdet vid Johannishus och sjösystemet kring Listersjön. Nära Kallinge finns i området ett mycket väl utvecklat nät av småvägar och stigar. Ändå är tillgängligheten förvånansvärt låg kring sjöar som Lillasjön och Halsjön.

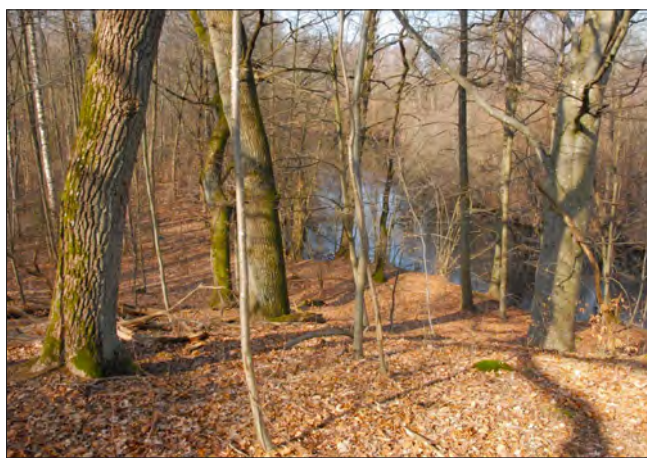
Djupaforsrundan är delvis svårgången men fascinerar med branter, block, grottformationer och närheten till Ronnebyån. Ett otaligt antal stentrappor hjälper en att finna stigen och klara alla höjdskillnader. Flera av dessa är dock delvis dolda under nedfallna löv och grenar som förmulnat till ett tjockt lager av mull.

Djupadal och Djupaforsklyftan

Både ovanför och nedanför Djupafors finns väluvecklade ädellövskogs- och lundmiljöer. Området har mycket höga landskapsvärden med Djupaforsklyftan på 1.5 meters bredd och 18 meters djup som Ronnebyåns vattenmassor tvingas igenom. Det är emellertid inte bara ån och klyftan som fascinerar. Här finns en av Ronnebytraktens finaste branter med grottformationer och åldriga träd, framförallt avenbok. I söder tar Djupadal vid; med sin fina herrgårdsmiljö, där både husen och fälten ligger fint i landskapet. Djupafors har en intressant historia knuten till vattenanknuten industri men också till kurortsverksamheten med anläggningar där stentrappor nästan identiska med de på Brunnen och Karön hittas. Idag är stigstråken dock så förfallna att det är riskfyllt att gå runt i området, något som bör åtgärdas.

En stor del av stränderna i det tidigare fabriksområdet är så branta att det är omöjligt att komma nära ån. Som strandträd dominerar klippal, vilket innebär att man bör vara extra observant om strandmiljön om sjukdomen på al förflyttar sig även hit upp i ån.

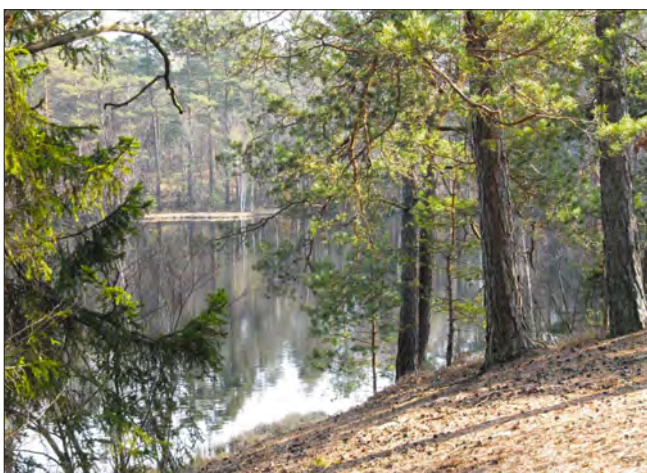
Utomordentligt väl utvecklade lundmiljöer finns såväl ovanför som nedanför Djupaforsklyftan. Intill flyter en ringlande Ronnebyå vidare mot klyftan.

Som brant och vildmarksområde med bergsplatåskogar i de övre delarna och på de naturliga terrassbildningarna samt med mer resliga ädellövskogar i de nedre delarna längs ån är Djupaforsområdet ett av kommunens mest intressanta naturområden. Något längre ned i branten finns grottförformationen "Rävens grotta", som spricker upp i flera trängre sprickbildningar vidare in i berget. Exteriören är kanske än märkligare med mycket gammal avenbok som vridit sig och funnit sin nisch under de väldiga ekarnas kronor.

Skärsjöområdet mellan Ronneby och Kallinge

Skärsjöområdet är knutet till ett för blekingska förhållanden högt bergsmassiv som mentalt och fysiskt skiljer Kallinge från Ronneby. Det sträcker sig från Ronnebyån och Djupadal i väster till Hyndekulla och Levalunda i öster. Mot norr avgränsas det av en äldre villabebyggelse i södra Kallinge och mot söder är gränsen E22:an, Kalleberga Hallar och Norra Hulta. Att Skärsjöområdet är obebyggt har i äldre tider haft att göra med att det är ett kargt och bergbundet

Kallingegölen i Skärsjöområdet är en idyll med Skandinavisk touch. I jämförelse med Trollsjön, Hultagölen och Persborgsgölen så är det nog ändå Kallingegölen som är nummer ett i att skapa den mest genuina, oemotståndliga och atmosfärrika lilla idyllen med en kompakt rumslig känsla och känsla av lugn och idyll.

område där man knappast kunde ha något fruktträd eller trädgårdsland. Det tillhörde dessutom Djupadals gods och andra stora gårdar. Idag beror det till största del på flygets påverkan. Sannolikt användes stora delar av de höglänta platåerna som vedskog medan högskogsbruk för grövre virkesuttag tillämpades i svackor och sänkor där markbördigheten var större. Småvägarna var många vilket i kombination med de bergbundna, flacka höjdplatåerna än idag ger en hög framkomlighet.

Skärsjöområdet ligger inom nära räckhåll från flera bostadsområden i både Kallinge och i Ronneby. Det är också välkommet som ett obrutet större, sammanhängande grönområde. Det har flera distinkta delar som kompletterar varandra; från de höglänta bergsplatåerna och sjöarna till de lägre, mer bördiga och lövskogsdominerade delarna och Ronnebyån. Det sträcker sig genom området med Djupafors och Djupadal som karaktärsfulla egna områden. I Sydöstra delen av Skärsjöområdet finns den kända blocksamlingen Skaftaskär med grottbildningar. Den är väl besökt av barn och andra. Flera förskolor har förmånen att kunna ta sig ut i området. Tack vare närheten till både Djupadal och Hyndekulla är ridning vanligt förekommande i området.

Själva Skärsjön har använts till vattentäkt. Strandpartierna skiftar mellan trädbårder med klibbal, smala vassbälten och en blandskog med bok och ek. Det finns också avsnitt med riktigt branta klippstränder. Det finns en fiskeklubb och nyligen sattes regnbågsforeller ut i sjön. Periodvis har det funnits en stig runt Skärsjön. Idag är det dock svårt att ta sig förbi där stigen i nästan 100m går på en smal remsa mellan E22 och den branta sluttningen ned mot Skärsjön. Kallingegölen är dock minst lika intressant som själva Skärsjön. Omringad av myrmark med en riktig strandbård på gungfly och rikligt med runda hållar med hållmarkstallskog liknar den skogstjärnar motsvarande de uppåt landet. Den liknar också Ronnebys tre andra gölar; Hultagölen, Trollsjön och Perstorpssjön, som alla ligger i var sin gryta uppe på platåerna.

Skärsjörundan vid den smala passagen mellan Skärsjön och E22.

RONNEBY STAD

Ronneby stad

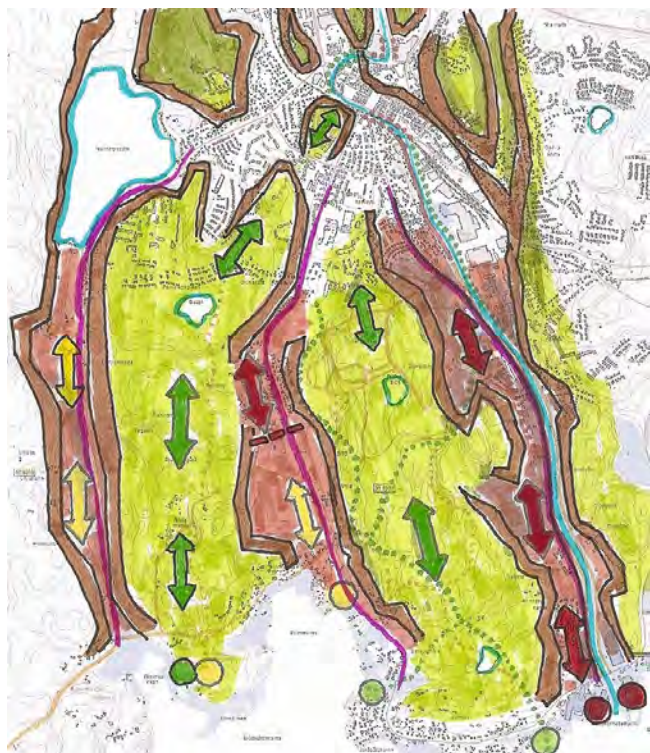
Ronneby fick sina första stadsprivilegier 1387 och blev den första staden i den då danskstyrda regionen. Av de fyra danska städer som grundades i regionen finns idag bara små rester kvar av tre av dem.

Att just Ronneby stad behållit sin roll som centralort menar många beror på Ronnebys speciellt goda landskapsförutsättningar med sitt skyddade handelsläge vid Ronnebyån ett stycke in från kusten. Vattnet har fungerat som en resurs för en tidig industri.

Ronneby stad har också haft gynnsamt växelspelet med ett stort omland i vilket landsbygd och stad,

odling, tidig turism, trädgård, park och rekreation fungerat som nyckelegenskaper.

Detta historiska arv har förvaltats vidare och förädlats i dagens handelsstad Ronneby genom bland annat Brunnssområdet som bara under 2000-talet fått två utmärkelser som "Sveriges vackraste park" och tillika blivit ett av Sveriges första kulturresevat. Delar av detta kulturresevat, som utformades av Sven-Ingvar Andersson, har dessutom omnämnts tillhöra det bästa av Europas samtida landskapsarkitektur.

Ronnebyåns dalgång med sin urbana grundkaraktär; av bebyggelse, park, golfbana.

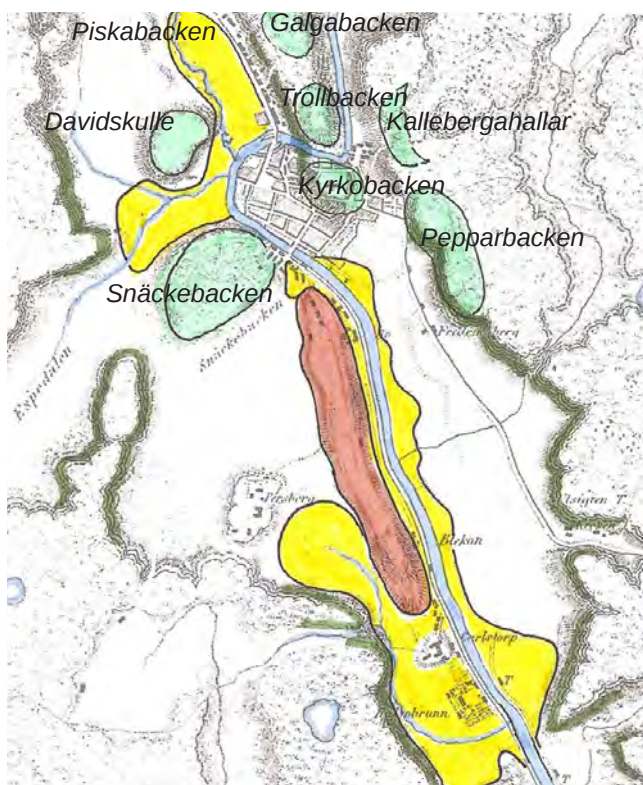

Højdryggarna med sin naturprägel, som når ända in till torget. Ett signum för højdryggarna är också gölarna.

Sprickdalen från Södra bron till Bussemåla börjar urbant men i mötet med havet är det jordbrukslandskapet som talar. Än mer talar jordbruket vid Risnäs och i sprickdalen mot Härstorpssjön

● ● ● Typ av grundkaraktär i mötet med havet

De sju backarna

Rullstensås med bergkärnor.

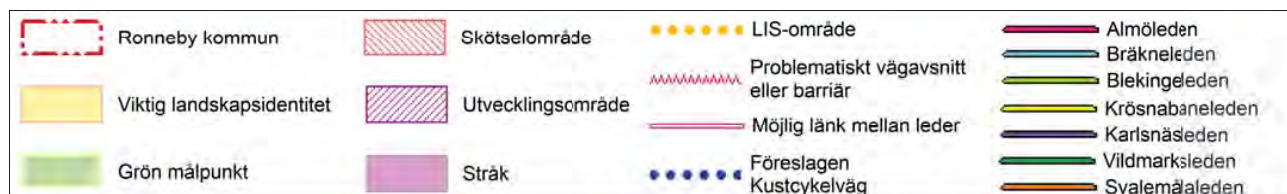
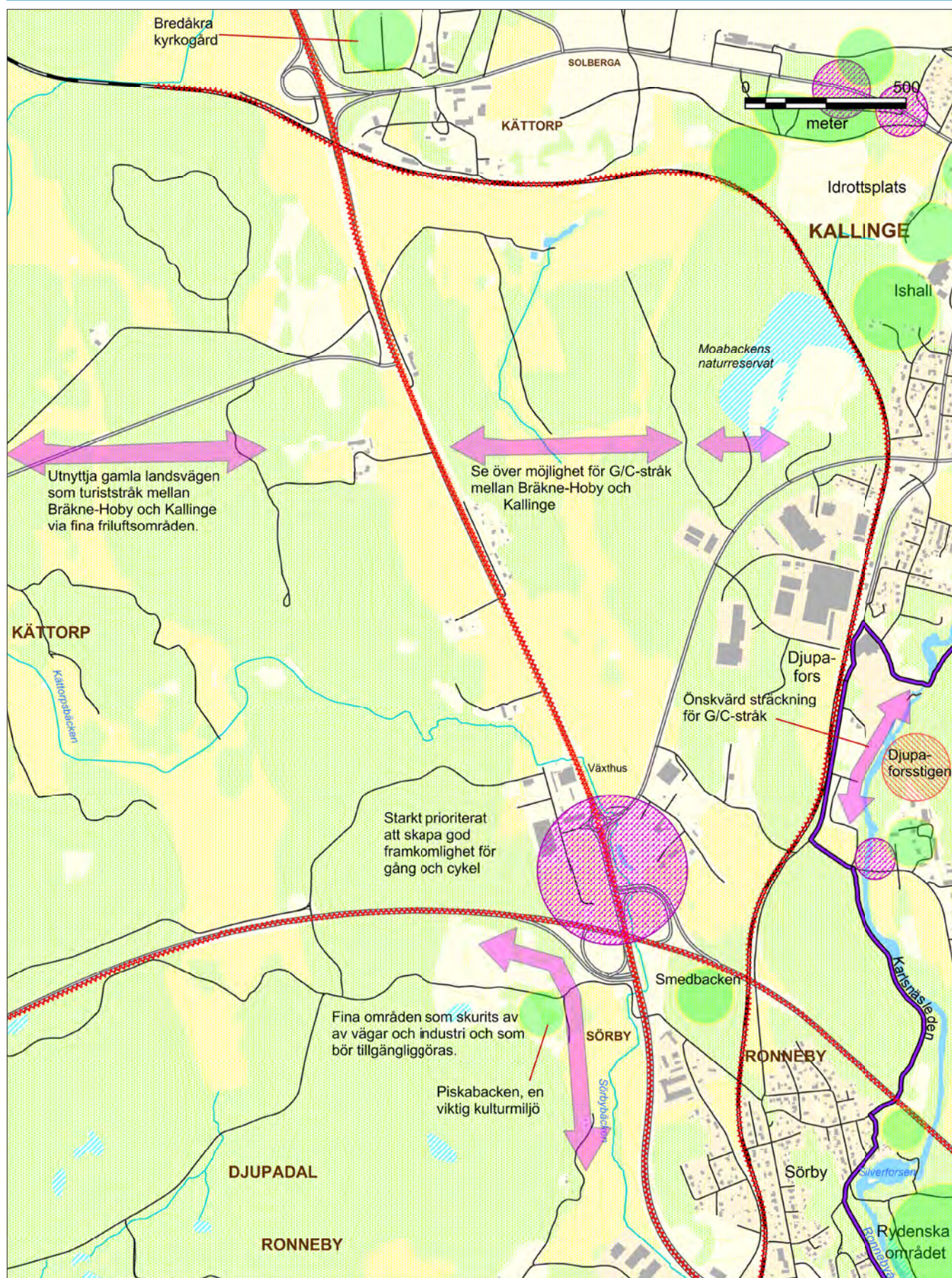
Branter

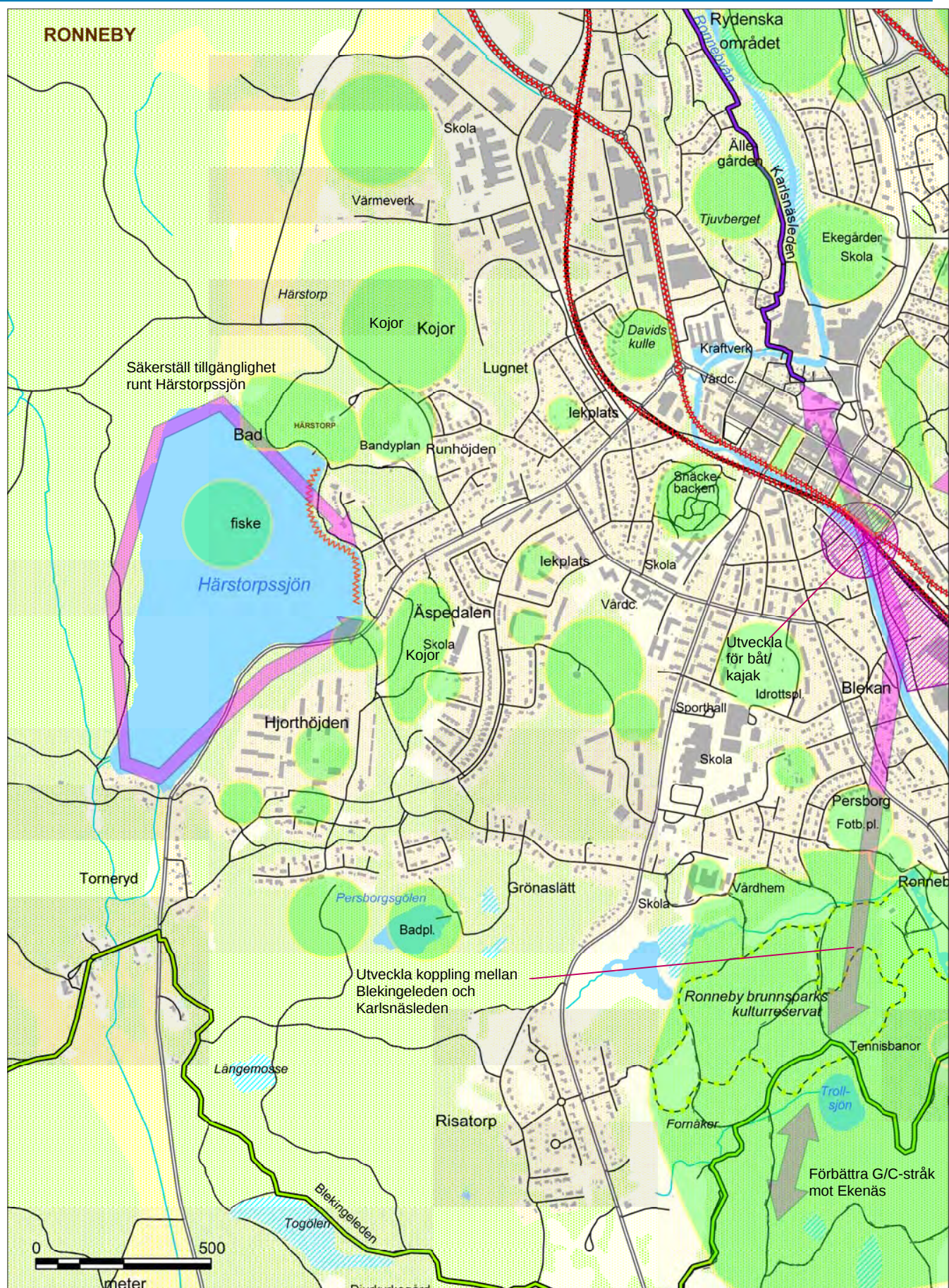

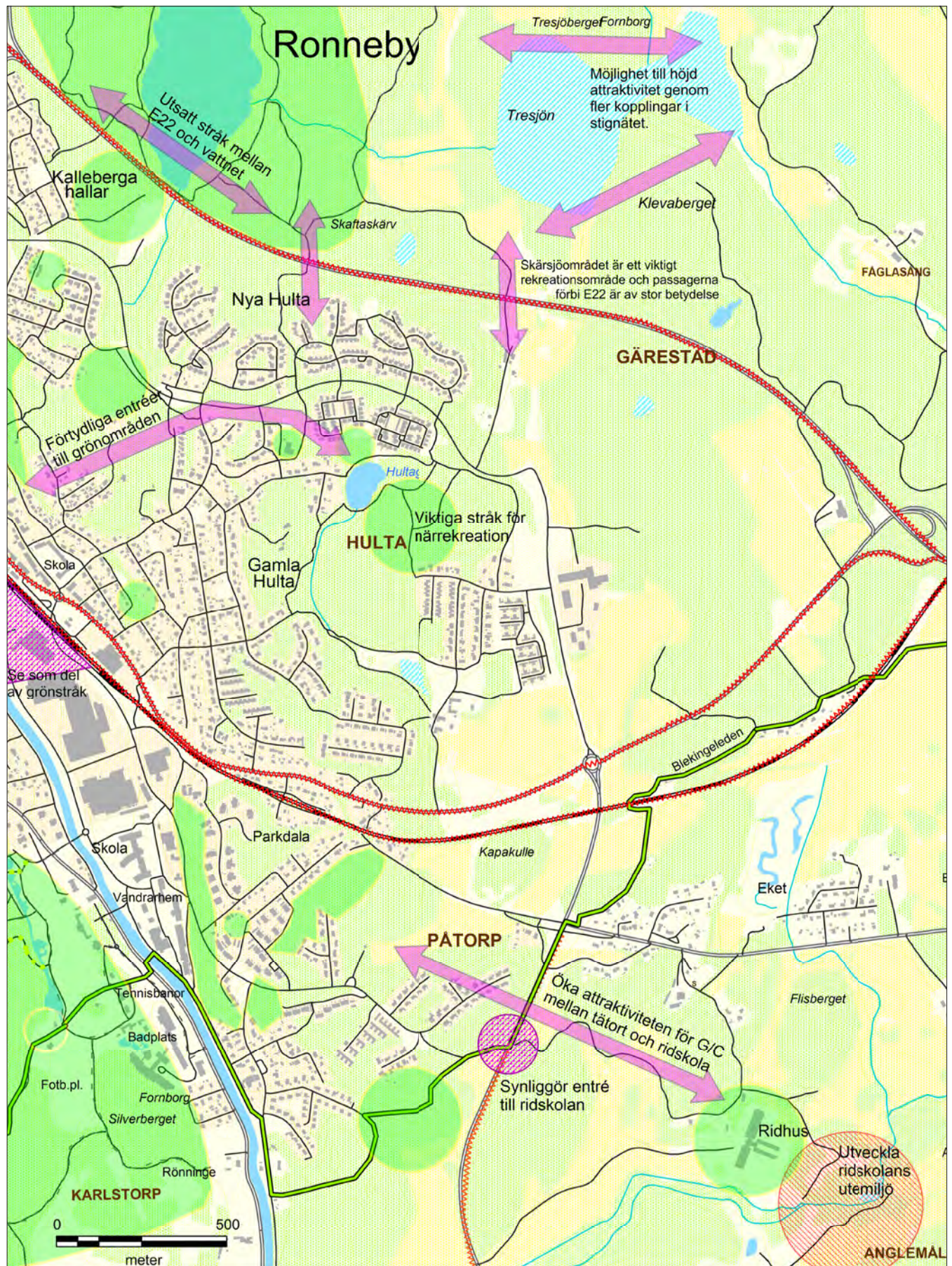
Låglänt floddal

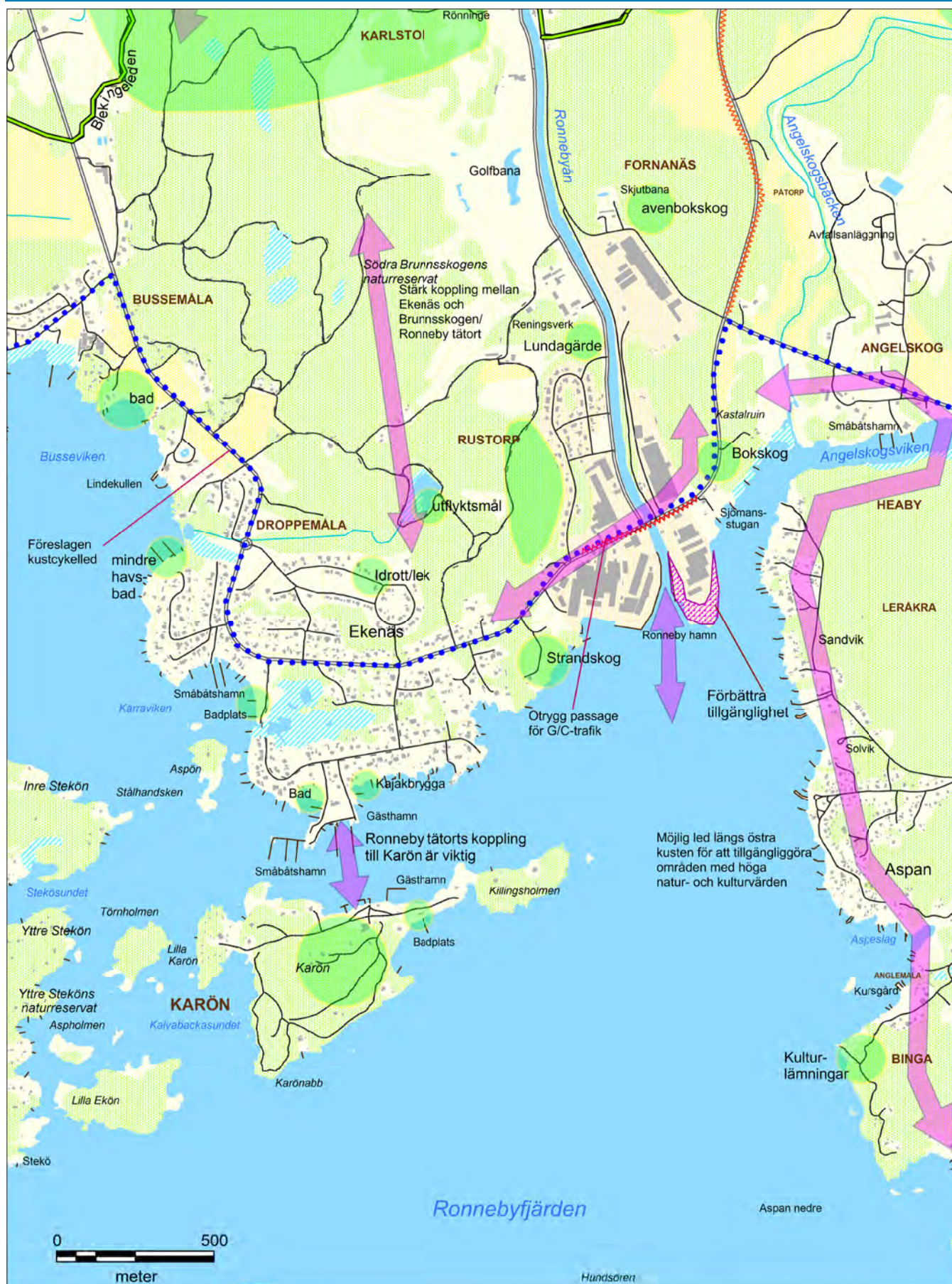
Beskrivning av för Ronneby stad genuina och grundläggande landskapskaraktärer: de sju backarna och ån som nerifrån havet först trängs ihop i en trång sprickdal innan landskapet öppnar upp sig tills den når de sju kullarna, åkröken och vattenfallet samt de tre højdryggarna söderut i det viktiga området som förbinder Ronneby stad med Kusten.

Kartor: Roland Gustavsson

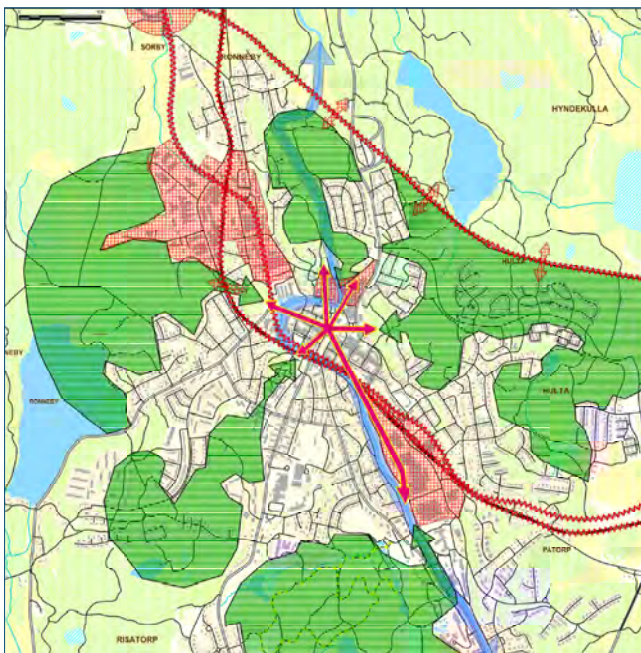

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägningsnitt eller barriär		Bräkleleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen Kustcykelväg		Krösnabaneleden
							Karlslänsleden
							Vildmarksleden
							Svalemåleden

Piskabacken, Smedbacken, Rydén's park, Galgabacken, Trollbacken, Tjuvaberget och Trollhålan

Norra delen av Ronneby stad har en rad bergsryggar och självständiga restberg som sticker upp. Fynd från bland annat Bronsåldern visar att de bebotts länge och att flera av dem tidigt fungerade som egna samhällen. Först senare växte de ihop.

De bergformationer som ligger närmast ån och fabriken blev senare den plats där arbetarna fick lov att bygga sina egna hemsvillor och arbeta fram sina trädgårdar som var deras livsgaranti under perioder av arbetslöshet. Flera av dessa äldre kvarter har även idag intressanta trädgårdar och en fin kombination mellan hus, gata och trädgård. Naturen utanför karaktäriseras av de bergsknallar som ger hela området sin rumslighet och lummighet och bjuder på spännande lekställen för barn. Då utrymme funnits har en ofta lundartad vegetation utvecklats vid bergens fot.

	Obefintliga/Svaga gröna länkar som bör utvecklas
	Gröna länkar
	Ronnebyån bör stärkas både som ekologiskt och identitetsskapande element i staden
	Väg/Järnväg med barriäreffekt
	Barriärer

Det är viktigt att se hur de ekologiska stråken skall kunna knytas samman för bättre konnektivitet genom Ronneby stad som genomskärs av barriärer. Dessa är viktiga både som rekreativa stråk och för en livskraftig biologisk mångfald. Vid en översiktlig analys av stadens grönområden syns hur Kilen kan få en viktig funktion för att stärka det gröna stråket i sydöstlig riktning från staden.

Piskabacken

Piskabacken skiljer ut sig och kan ses som ett utflyktsområde för hela eller delar av Ronneby än. Området är mycket attraktivt och intressant ur både kulturmiljövårds- och naturvårdssynpunkt. Här låg Sörby by innan gårdarna flyttades ut. En mängd tomter, husruiner, fägor, hägnads- och tomtgränser kan identifieras. Uppe på bergskränen finns också intressanta forntida stenlämningar.

I området finns en intressant gradient från det torra till det riktigt våta och från en enemarksflora till hagmarks- och lundflora. Bland det mest spännande är alla de nedbetade "purror" av avenbok, bok och hassel, som finns i området. Området är vidsträckt, vilket är betydelsefullt inte minst för barngrupper, som komplement till de ofta trånga grönytorna mer centralt.

Smedbacken

Smedbacken är också ett större område som även det skulle kunna vara mycket attraktivt men som glömts bort i takt med att vägrprojekt efter vägrprojekt stängt av det åt olika håll. Även Smedbacken har en intressant gradient från det torra, karga, bergbundna till det bördiga med äldre lundartad växtlighet, hasselpartier och fina branter. På krönet finns dessutom ett mycket intressant fornminne. Området betas men i dagsläget för extensivt, vilket skulle kräva en röjning av öppna betesytor.

Piskabacken kring de stora hållmarkmassiven med en mosaikartad, halvöppen enbuskmark, en naturtyp som var ytterst vanlig i sådana här lägen under en lång period i början av 1900-talet. En speciell flora och ett rikt fågelliv är knutet till de mycket tunna jordtäckena. Nästan alltid är det dessutom i denna typ av områden man finner lämningar från forntiden.

Rydéns park

Rydéns park är ett innehållsrikt område intill Rydéns bostadsområde. Även Rydéns park har en bergsformation som kärna. Här finns parksoffor och parkgläntor men i övrigt kan området snarast kallas "naturpark". Det har en fin växling mellan hasselrika delar, bokskogspartier och strandsumpskog med främst klibbal där en del av alsocklarna är oerhört stora. Här fick arbetarna på Bruket lov att ta ved i de bergiga partierna och de använde sig av ett stubbskottsbruk som ledde till dessa mångstammiga träd som idag i parkens övre delar är biotopskyddade.

Rydéns park ansluter på ett elegant sätt till Silverforsen, Lycksalighetens ö och Kärlekens ö i Ronnebyån liksom till den nyöppnade Blekingestugan. Även söderut finns en bro vilket ger besökaren möjlighet att gå olika rundor i området. För framtiden kan vidare leder både norrut mot Skärsjön och Djupafors liksom åt väster mot Piskabacken, Galtsjön, Nässjöområdet och Sjöarp vara intressanta.

Hultaområdet

Hultaområdet är det klassiska platåområdet i Ronneby med Hultagölen som områdets identitetgivare, kärnområde och landmärke. Här finns både utvecklad bokskog, hållmarkstallskog, sumpskogar, småkärr och små bäckar liksom mängder av småstigar vid sidan av de igjordninggjorda. På tidiga svart-vita foton kan man se hur helgklädda människor åker skridskor på Hultagölen. Man kan också se hur ungdomar sitter på hållarna och njuter av vårsolen. I början av 1900-talet byggs egnahemsvillor allt närmare och när nya Norra Hulta kom med idéerna om att man skulle bo integrerat med naturen och att det skulle finnas cykelvägar som inte följde trafiklederna förblev de stora sammanhängande gröna områdena

Hultagölen

kring Hultagölen ett slags sociala kärnområden. Lika mycket som innehållet var själva storleken på området en anledning till områdets popularitet. I takt med att skogen åldrats och att boken blivit allt mer dominerande har den lägre, skiktade vegetationen försvunnit och rumsligheten minskat radikalt. Detta gör att bebyggelsen tydligt syns från Hultagölen och att området känns mer som ett villa- än ett naturområde.

Det finns inget enkelt svar på hur stort ett grönområde "bör" vara. Det är viktigt att områden kompletterar varandra och att det alltid finns vissa som är stora nog för att rymma rumslighet och en allsidig lek för barn. Det ska också finnas plats för vindfällan eller insektsangrepp utan att skogskänslan hotas. Också olika typer av stråk; från det större, trygga stråket till det mer informella stråket för långsammare upplevelser, till det riktigt väl integrerade med riktig naturkänsla ska rymmas.

Hultaområdet kan i sin helhet ses som lyckat och innehållsmässigt rikt men har vissa punkter som kan förbättras. Dels är det svårt att hitta in i Hultaområdet om man kommer nerifrån stan, det finns inget grönt stråk eller liknande som ger en landskapsriktning i slutningen upp från Fredriksbergsskolan. Det är också viktigt att värna barns lekmiljöer vid exempelvis slyröjning så att inte för mycket tas bort.

1902 uppfördes Ronnebys äldsta vattentorn. Det byggdes upp på kanten av Pepparbacken och blev därför ett landmärke som står sig än idag.

Kallaberget

Kallaberget kan ses som en fortsättning på Hultaområdet upp mot E22:an. Det "egentliga" Kallaberget, där man stod och "kallade" innan arbetet och vid arbetets slut för dagen är idag bebyggt. Där finns vissa gröna bitar kvar längs Kallingevägen som ger både rumslighet, karaktär och avskildhet mellan infartsleden och bostadsområdena. Annars är området hårt exploaterat med bara lite natur lämnad på tomterna. För att nå ett större grönområde krävs att man passerar E22 och tar sig till Skärjöområdet. Det finns en undergång, där man även kan köra, vilket är värdefullt för exempelvis äldre och andra som annars inte nått Skärjönaturen.

Pepparbacken

Pepparbacken har två distinkt åtskilda delar. Den nedre delen är mycket brant men övergår till en inte fullt så brant del där man ser spår efter terrasserings och sittgrupper, gångstråk och trappor i den storblockiga slutningen. Idag är det svårt att komma upp och nedför branten utom på de två allmänna stråken. När man breddade trafiken runt centrum och vidare ner mot rondellen och järnvägen försvårades tillgängligheten till Pepparbacken. I modern tid har branten behandlats lite som en baksida. Pepparbacken är emellertid mer. Väl uppe breder en fantastisk vy över hela den centrala delen av staden ut sig. Det gamla vattentornet ger platsen en speciell atmosfär med sin klassiska stil. Kullens skogsdal med berg-i-dagen är ett attraktivt och lagom tillgängligt rekreativt område, som används av bland annat Fredriksbergsskolans personal och elever som utflyktsmål.

Utsikt från Pepparberget över centrum. Fotot visar tydligt två generationer växtlighet; ett äldre stadium med gles stående, kortvuxna träd och en öppenmarksflora samt en yngre generation som är ytterst rik på individer som "sprutar" upp.

Stadskärnan

Stadskärnan i Ronneby är sparsmakad vad gäller grönt. Mycket tyder på att Ronneby här följt en dansk – svensk snarare än en Sydeuropeisk tradition och haft stora odlingsytor i anslutning till staden. Ronneby behöll sina stadsgårdar ovanligt länge; Fridhem och Fredriksberg i ost och sydost, Ågården vid Södra bron vid foten av Snäckebacken, Rydénsska gården vid åkröken ovanför vattenfallet mot dagens Kallingeväg var alla viktiga och väl integrerade.

Ser man på äldre stadskartor från andra Blekingestäder som Karlshamn och Sölvesborg har de stora odlade ytor. I Ronneby fanns Folkhögskola, Lantbruksskola och Hushållsskola på nedre Brunnsvägen så länge som odlingsytor kunde erbjudas där. Därtill lär man ha haft stora tomter i staden just för att kunna odla och klara sin självförsörjning då det var orostider och svårigheter att få arbete. Grönytor har antagligen fungerat som en "signatur" för staden och varit centrala för stadens identitet. När odlingsytorna försvann var det nödvändigt att flytta skolorna till ett samhälle där de fanns. Det blev Bräkne-Hoby.

Ronnebyån som ett blått band genom Ronneby centrum. I förgrunden syns Lugnet och Davids kulle. Längre bort ligger centrum, Snäckebacken och vattentornet på Pepparbacken. I horisonten skymtas havet. Bilden är tagen mot sydöst. Foto: William Lavesson

Torget kan ha skiftat, men skandinaviska torg hade mycket växtlighet till skillnad från sydeuropeiska och kontinentala. Äldre foto från Ronneby visar ett torg med stora planteringar i dess nedre del. Idag har Kyrkbacken en enkel samling träd men inte mycket mer. Tingsparken och Rådhusparken är tillsammans med torget viktiga gröna undantag i den annars till stor del hårdgjorda stadskärnan. Dessa två parker håller en hög kvalitet avseende perennrabatter och häckar medan trädsortimentet är sparsmakat.

Det finns en "parkartad" utvidgning vid själva Åkröken söder om Stadshusbron, "Västerbroparken". Den har ett utmärkt läge för att låta Ronnebyån tala mer i stadscentrum och för att utvidga centrum eller att binda ihop centrum med Stadshusrummet framför stadshuset.

Ronneby centrums gröna värden är med andra ord utvecklade idag. Grönskan finns som inramande element i enstaka gaturum men det saknas en robust och långsiktig grönstruktur. Detta koncentreras till de uppstickande kullarna, backarna och bergsryggarna runt Ronneby stadskärna. På dessa finns en grön kontinuitet liksom närmast ån söderut från torget. I perioder har åkanten använts för att dra upp båtar, träden har då hållits låga genom beskärning.

Hur resurser skall fördelas är en politisk fråga och i Ronneby är en stor fråga hur mycket som skall satsas på Brunnen gentemot innerstaden och andra samhällen i kommunen. Även Brunnsparken som utnyttjas mycket av både turister och Ronnebybor. Denna kan jämföras med Brunnsskogen som egentligen bjuder på en högre kvalitetsnivå internationellt sett.

Rådhusparken i centrum, mellan torget och Resecentrum är den enda större gröna oasen som Ronneby har norr om Ronnebyån. Som park är den ändå att betrakta som liten. Den ligger på slutningen ner mot ån och samspekar med en hel rad äldre, attraktiva byggnader, där det tidigare Rådhuset är den väsentligaste. Utformningen har både senklassism och engelska landskapspark i sig, med stora solitära träd och buskage som grundelement. Mitt i parken står en imponerande, vidkronig, grovstammig bok.

Snäckebacken

Två platser som bör diskuteras för prioritering är Snäckebacken och Davids kulle som båda tillhör den äldre stadsidentiteten och egentligen passar väl in i en framtidsvision om Ronneby som den moderna kurorten och önskan om att bidra till ett mer hälsosamt friskare och omväxlande liv.

Höjdryggen som Snäckebacken tillhör når ända ner till Risanäshalvöns möte med havet och skapar en riktning i landskapet. Liksom Kyrkbacken är Snäckebacken en av Ronnebys två mäktiga kullar. På sätt och vis fungerar de som motpoler. På kyrkbacken står Kyrkan som det heligas centrum. Mitt emot på andra sidan ån ligger Snäckebacken, vars namn "snäcka" lär betyda vikingaskepp och som sannolikt var platsen där skeppen drogs upp på land. Snäckebacken med sin utsikt och sitt läge lite vid sidan om var sannolikt en plats för samlingar och ceremonier. Den fungerar som ett centralt stadsbyggnadselement och delar upp stadens enheter i förståeliga rum och medverkar i högsta grad till stadens identitet som helhet. I tillägg ger den kontrast och lummighet liksom en behaglig luft att andas till de bebyggda delarna av staden. Snäckebacken fungerar som en viktig resurs i direkt anknytning till Snäckebacksskolan.

Skötseln av Snäckebacken understryker "den engelska landskapsstilen" med sparsamt med

Snäckebacken har en alldeles speciell betydelse i Ronneby som stad. Den ligger mitt emot Kyrkbacken och dessa två backar spelar mot varandra i själva grundkaraktären i Ronneby. Mellan sig har de ån och torget. Namnet anspelar troligen på "snäcka" i betydelsen "vikingaskepp", och lär ha varit platsen där man under vikingatiden drog upp sina skepp. I modernare tid har den varit fortsatt viktig som inägomark med slåtteräng och löväng för Ågården, därav myckenheten av ek. Därefter har Snäckebacken haft roller som ett viktig försvarsfäste och en roll som "nöjes- och besökspark" under Brunnstidens glansdagar. Ett mycket avancerat nät av promenadvägar lades ut med trappor, terrasseringar, och planteringar. Utsikterna ner över staden och mot stiliga byggnader var många. Snäckebacken fungerar också som centrala Ronnebys gröna oas.

träd i informella mönster och med en mycket god genomsikt. Huvuddelen av ett böljande och svängande nät av gångvägar enligt "den romantiska stilen" hålls kvar. Borta är tidigare inslag som café uppe på krönet. Angående skötselprincipernas långsiktiga uthållighet så är satsningen på ek alltför ensartad med tanke på sjukdomar som kan träffa eken igen. Ett bredare sortiment av träd och buskar som också ger möjligheter för en större skiktning bör eftersträvas för att skapa en större rumslighet och ett större prydnadsvärde. Särskilt Snäckebackens framkant, där stupet och järnvägen möter ån bör prioriteras, här finns fina stenformationer men mycket är ett virrvarr av sly.

Davids kulle

Davids kulle är en något mindre kulle jämfört med Snäckebacken. Att den varit strategiskt viktig vid Ronneby stads bildning är så gott som säkert men det är svårare att säga hur. Den har haft en lokal bosättning åtminstone från Bronsåldern tills dess de olika grupperingarna i Ronneby flyttade samman för att ge varandra ökad styrka. På toppen finns en större sten som liksom det berg den ligger på har urgröppningar och huggningar och exempelvis kan ha kunnat fungera som offersten.

Det finns dessutom mer sentida rester efter en grusgång och andra stenformationer och terrasserings mot ån, Kungsgatan och Stadshuset. Vid nordöstra foten av Davids kulle finns nyare spår av en liten park uppe på en hylla där man kunde sitta på en rad bänkar, njuta av rabatter och fruktträd och aktiviteterna nere på rondellen och i Västerbroparken.

Davids kulle är en av de kullar som göms mest i Ronneby. Samtidigt är kullen karaktäristisk för många kullar i Ronneby; det finns en krans av en lundartad skog med högre träd i kring kullen och en lågvuxen hållmarksmosaik med många karaktärsfulla, småvuxna bergekar och tallar i övre delen. För just Davids kulle liksom för Snäckebacken finns dessutom speciellt öppetvuxna, gamla och grova ekar.

Idag är Davids kulle fortfarande en mäktig kulle som helt domineras av en ekskog och på krönet hållmarker och en buskrik krattekskog. Stora partier är ytterst täta genom en sentida fri igenväxning och resten av kullen har en mycket stark slyvegetation. Den tangerar med sin fot Karlshamnsvägen och Stadshuset. Mot syd och väster och nordväst har villakvarteren tillåtit klättra högt upp. Där spelar Davids kulle fortfarande en viktig roll som närnatur och lekmiljö men den större besöks- och stadsfunktionen har urholkats.

En plats som Davids kulle borde emellertid tillgängliggöras på stadsnivå istället för att ligga gömd bakom slyuppslag och en otydlig och alldaglig entré. En tanke kan vara att återta den lilla terrasserade parken och bygga upp en spännande trappa direkt från den och vidare uppåt för att befästa kullarnas betydelse för Ronneby.

Runhöjden

Runhöjden tillhör också en av de mest ursprungliga bosättningsplatserna i Ronneby. Man kan föreställa sig vilket fantastiskt läge Runhöjden innebar mellan Härstorpssjön och Ronnebyån. Av någon anledning dröjde det dock länge innan själva villakvarteret "Runhöjden" byggdes på tidigt 1960-tal. Runhöjden har kanske idag ett än finare närområde än det hade då det byggdes. Mellan badplatsen i Härstorpssjön och bebyggelsen finns idag den konstfrusna isarenan och det finns en sällsynt vidsträckt och innehållsmässigt mycket attraktiv hållmarkstallskog väster om området. Detta är en av mellersta Blekinges mest intressanta naturtyper sett ur ett nationellt och europeiskt perspektiv. Det finns dessutom en äldre ekblandskog i norrslutningarna ner mot Lugnet och goda förbindelser vidare ut i Härstorpssområdet.

Ett av Ronnebys absolut vackraste hållmarksområden finns omedelbart väster om villakvarteret Runhöjden. Det är en hållmarkstallskog med flera genuina kvalitéer, med dess högst imponerande storlek, dess markanta växlingar mellan höjddryggar och lågpartier, ljungpartierna men kanske ändå först och främst de formmässigt så väl utvecklade äldre tallarna.

Härstorpssjön

Härstorpssjön är ett stort sammanhängande område med ett flertal insjöar i. Härstorpssjön är en stor sjö som ligger som på en "landskapshylla" mellan havet och Ronneby. På östra sidan når de nyare villaområdena och de äldre egnahemsområdena fram till strandkanten. Mot nordost fanns den nu rivna Härstorpssjön med trädgårdsmästeri som höll dalen där den låg öppen som jordbruksmark.

Mot väster, "på andra sidan sjön" finns ett landskap med mycket hållmark, som når ända ut i strandkanten. Bakom tar vidsträckta skogar med inslag av både intensivt skogsbruk och mer vildmarksartade delar över. Hit når också de s. k. "Härstorpssjöarna" som bland annat använts av Ronnebyskolorna.

Härstorpssjön sänktes på 1800-talet, tidigare än när de flesta andra sjösänkningar ägde rum i Blekinge, men utan positivt resultat för jordbruket. Runt Härstorpssjön och längs vägen österut utgörs en stor del av träden av klibbal som hotas av en relativt ny epidemiska sjukdom.

Ur tillgänglighetssynpunkt är det av stor vikt att hela sträckan längs stranden runt Härstorpssjön är framkomlig. Detta är grunden för att Härstorpssjöns stora landskapskvaliteter ska kunna upplevas.

Härstorpssjön med omgivning är högst väsentlig som identitetsskapare och landmärke i Ronneby. Som sjö ligger den uppe på en hylla med mycket hållmarker kring. Den sänktes tidigt för att förbättra för jordbruket men med ett magert resultat. Som vatten med strandpromenader, naturlig badplats, ny konstfrusen bandyarena, vida utblickar över ett attraktivt obrutet naturområde på främst västra sidan och läge direkt intill stora bebyggelseområden i Ronneby har Härstorpssjöområdet i ett framtidsperspektiv en nyckelroll för Ronneby stad och närmiljö. Strandmiljöerna idag har det utrymmesmässigt trångt och tillgängligheten har ytterligare begränsats via strandbebyggelse.

Kilen

Kilen är tänkt som nästa stora "cradle to cradle" - projekt i kommunen och är tänkt som ett nytt bebyggelseområde där bostäder blir en central del. Som sådant är det tänkt att tillföra mycket nytänk och bli viktig i kommunens "skyltfönster".

Under 2014 genomfördes en internationell arkitekttävling, där man i samtliga förslag ser Kilen som ett "eget område" med egen identitet i förhållande till centrum. Parallellt finns en glidande övergång mot det fortsatta "industri- eller företagsverksamhetsområde" som fortsätter ner mot "Soft Center". Kilenområdet har också ett viktigt samband med åmiljön liksom med järnvägen och resecentrum. Ser man till samtliga förslag är två saker intressanta att lyfta fram här i grönstrukturplanen; dels lyfts det gröna fram som sättet att nå miljömässig innovation och dels att Kilenområdet bör utnyttjas för att förbättra infrastrukturen i Ronneby som stad. Många av stadsdelarna är idag isolerade från varandra och från centrum.

Kilenmiljön och industriområdet öster om ån är mycket fattigt på träd. Dessutom är många av de trädslag som växer här, sådana som drabbats hårt av epidemiska sjukdomar. Eftersträvarsvärt är en lövkorridor hela vägen längs ån upp till Kalleberga i Kallinge, via Parkdala och Kilen.

För Kilen finns möjligheter att bygga upp en attraktiv miljö med "närröntkvaliteter", inte minst som "ett första steg i exploateringsfasen så att området får en positiv laddning och görs intressant att bygga på. För

Villa Haga, en av de pampiga villorna från Brunnstiden, på Ronnebyåns västra sida i höjd med Kilen. I dagsläget är denna sida av ån den populära sidan för promenader men en idé med stadsförnyelseprojektet Kilen är att tillgängliggöra också åns östra sida.

grönstrukturperspektiven blir det viktigt att inte endast se på Kilen som ett "område" utan som en plats i ett flöde av rörelser, där landskapsstråken kanske i en framtid ses som nog så viktiga i Ronneby som själva området Kilen. Det rör naturligtvis det gröna-blåa-röda stråket längs med Ronebyån som ett flöde mellan centrum, Brunnen och havet. Det rör emellertid även flödet mellan centrum och Parkdala – Påtorp längs med järnvägen och kanske som ett vattenstråk längs med foten av S-bron och den mäktiga sluttningen mot Parkdala ned mot Soft centrum. Vidare rör det sannolikt dessutom flödena över Ronnebyån så att Södra Bron och Snäckebacken kommer in bättre i flödena i centrala Ronneby.

Parkdala

Parkdala kopplar många äldre Ronnebybor till Folkets park. Många har gått den branta backen upp mot biljettluckorna för att senare få dansa och roa sig. Idag finns bara små rester kvar. Istället associeras till exempelvis Kallinges ishockeyhotell. Hur som helst ligger de yttre byggnaderna där som riktiga landmärken över en hög bård av ädellövskog med äldre ek, lind, bok och avenbok som dock långsamt håller på att övergå till bokskog.

Denna trädbård fortsätter ända ner till Ronnebyhamn även om den ibland bryts för att ge plats åt byggnadskvarter och gator. Vidare norrut mot Fridhem, Fredriksberg och Hulta gör den ett längre uppehåll och visar sig inte igen förrän vid Pepparbacken. Därefter kopplas den samman med en ädellövkorridor som fortsätter via E22:an, Djupadal och Djupafors innan den slutar i Södra Kallinge.

Parkdala är ett exempel på ett sentida flerbostadshusområde. Genom den branta backen blir området mentalt ett område för sig själv. I Parkdala har "punkthusen" inneburit att mycket grönmassa finns kvar och här finns onekligen en känsla av frihet. Husen i Parkdala har ett högt läge, vilket var det tidigaste sättet att bygga i de här bergmassiven; ett glest mönster av egna hem med stora, naturanpassade tomter. Senare har husen byggts längre ner och mer heltäckande.

Husen i Parkdala är således ditsatta mitt i naturen och det fungerar mycket bra i de västra delarna och mot norr, där det finns en halvöppen hållmarksmosaik med växter som ek, tall, en och ljung som växer tillsammans i täta klungor. Detta ger oftast en fin rumskänsla och en fin lekmiljö utan att riskera att förgöra alla växter. I svackorna däremot har vegetationen chockats genom obalanserad skiktning och huggning så att områdena växer igen av massiva slyuppslag som tar bort all genomsikt och rumslighet i barnens mikroskala.

Påtorp

Påtorp är ett av Ronnebys största sammanhängande villaområden. Mellan gatorna och kvarteren finns dock ofta även avskiljande skogsbälten. Dessa gröna naturpartier är viktiga för områdets helhetskaraktär, där många gånger intressanta husbyggnader och trädgårdar kan samverka med en väl utvecklad natur intill.

Det finns även en varierad närnatur för barns lek även om närmaste större närnaturområden finns först på sluttningens östra sida. Detta större grönområde, som mest består av olikåldriga, äldre bokskogar och en vedskogspräglad, hållmarksartad blandskog kan vara viktigt för Påtorps lokal identitet, för barnens lek och för områdets lokalklimat. Sannolikt bromsar skogsområdet vinande, kalla vindar från öster, norr och väster. Ett landskap av sprickdalskaraktär får lätt stora problem med vindförstärkningar.

Närmare Ronnebyån är växtligheten inte speciellt varierad eller välutvecklad. Upplevelsemässigt är det framförallt bryggorna som tillsammans med strandträden och deras formspel utgör intressanta inslag. Mitt emot Brunnshotellet finns på Påtorpssidan av ån ett mindre skogsparti med en bergsbrant och tre äldre byggnader. Träden uppe på berget, ovanför branten har en intressant växtarkitektur som skulle kunna artikuleras ytterligare och partiet skulle med riktade åtgärder för att gynna främst tallen kunna bli ett fint utsiktsmål från hotellet och parkvägen.

Fornanäs

Som Fornanäs benämns här den södra delen av bergsryggen som också Parkdala och Påtorp tillhör. Detta område, med det pittoreska soldattorpet och den tidigare banstugan intill åstranden representerar en äldre tids byggnadsmiljöer där även trädgårdarna ingår. Samtliga är mer eller mindre knutna till ån, järnvägen som gick där och den lilla, äldre Angelskogsvägen. Idag går Blekingeleden in precis norr om det lilla torpet för att sedan fortsätta mot nordost. Detta är en viktig sträckning som öppnar upp den norra delen med bokblandskogar mycket typiska för Blekinge. Lika angeläget bör det vara att få till nya stigstråk som verkligen tar sig in i Fornanäslandskapet vidare österut och vidare mot söder.

Fornanäs får sammanfattningsvis betecknas som ett mycket rekreations- och exkursionsvänligt område för en hel rad av olika intressegrupper. Än bättre hade området varit med ett utbyggt nätverk av stigar och mindre markvägar samt tillkomsten av ett par mindre parkeringsplatser som samtidigt fokuserar viktiga entréer, exempelvis i närheten av Tarkett och i kanten av de stora jordbruksfälten. Det finns idag

ett basnät av stigar men med ett kompletterande nät kan variation skapas och fler delar öppnas upp. Exempelvis skulle ett nord-sydligt stråk i öster kunna haka på cykelvägen i norr.

I de östra sluttningarna är två äldre strandlinjer från tidigare hav och issjöar ställvis mycket tydliga och här finns en särskilt väl utvecklad "äkta vedhuggningsinriktad tradition" som i högsta grad lever vidare genom en lågskog med mångstammiga knippen av främst avenbok.

Naturen i Fornanäsområdet består av fem kompletterande, väl utvecklade typer:

- En till höjdplatåerna knuten växtlighet av "lågskogstyp" som har ett stort inslag av äldre små knippen av avenbok, hassel och bergek. Denna typ finns även på många andra bergbundna områden i Ronnebytrakten men är särskilt väl bevarad här.
- En mycket sprucken bergsvägg, intill vägen och Ronnebyån, som bedömts värdefull. Området är skyddat genom biotopskydd.
- Längs Fornanässkogens inre finns förutom Blekingeleden en naturskogspräglad bokblandskog. Som en del av den finns äldre granpartier och tallbestånd med mycket höga naturvärden lokaliserade till främst den ostliga

sluttningen. Den löper utbredningsmässigt vidare längs hela östra sidan av höjdryggen.

- Här finns även ett rödekbestånd och ett lärkbestånd, som är en gåva från 1950-talets skogsbrukskultur.
- Söker man sig vidare söderut, förbi pistolskyttebanan, och vidare österut upp till de blockrika bergsplatåerna finns här en f.d. stubbskottsäng med grova ekar. Den liknar den tidigare nämnda stubbskottsskogen men med större inslag av tall och en.

Denna unika men samtidigt livskraftiga och friska blandskog med avenbok, bergek, tall och en i en blandskog av hållmarksmosaik-typ är högst intressant när vi diskuterar långsiktigt uthålliga system och som alternativ eller komplement till dagens inriktning mot gran, ek och bok som nyckelarter i naturen.

I den inre delen av Fornanäs södra del finns dessutom en mer barrdominerad del med mycket medelålders och äldre gran, som tidigare drabbats hårt av granbarkborreangrepp. Denna del bör följas för att eventuellt saneras om nya stora angrepp kommer.

Om jordbruksområdena i Fornanäsområdets östra del skulle exploateras för bebyggelse blir själva höjdryggen med det sammanhållna naturområdet än viktigare att bevara i storlek och att utveckla vidare med allt från exotiska vildmarksdelar till välskötta pelarsalsbestånd. Det kan uppkomma en konflikt mellan ett "utbyggt rörligt friluftsliv" och pistolskyttebanan. En utbyggnad av stignätet skulle dock snarast hjälpa till att kanalisera och hålla isär verksamheterna.

Ronneby Horse Center i Påtorp är en högklassig ridanläggning med fina lokaler och närhet till centrum. Anläggningen behöver dock vidareutvecklas i sin utemiljö, både genom en tydligare entré och genom att integrera naturområdena runt om. I dagsläget fungerar rumsligheten och skalan betydligt bättre på baksidan än på framsidan. Det finns också stora kvaliteter i närområdet i form av mindre vägar och ett gammalt kulturlandskap som skulle kunna vävas in för att skapa attraktiva ridstråk.

Kulturlandskapet alldeles in på ridanläggningen med välagda stenmurar, odlingsrösen och mängder av spår efter en småskalig stenbrytning.

Risanäshöjdryggen

Risanäshöjdryggen har fått sitt namn av den havsnära delen, Risanäshalvön, som är den enda obebyggda delen längs med havet utanför Ronneby stad. Inåt Ronneby når höjdryggen i princip ända fram till ån och Snäckebacken. Risanäshöjdryggen som grönområde tjänar en hel rad folktäta områden såsom centrum med Snäckebackskolan, Espedalen, Hjorthöjden, Ålgbacken, Knut Hahns gymnasieskola och Risatorp.

Höjdryggen är emellertid en viktig del av hela Ronnebys stadsimage som en av de tre höjdryggarna mot havet. Det är ett brett grönt stråk med god kontinuitet. Undantag är två ställen där grönstråket bryts av bebyggelse; mellan Espegårdens hälsocentrum och Snäckebacken respektive alldeles norr om Persborgsgölen. Vid det senare finns tyvärr heller inga entréer in till Persborgsgölen.

Persborgsgölen och Grönaslätt

En grundkvalitet hos området är att det är stort nog för att skapa rymd och en känsla av stor skog. Persborgsgölen som kärna i området bidrar med en extra kvalitet genom sitt trolska vatten som dessutom fungerar som badsjö och skridskois. Bergsbranterna stupar rakt ner i sjön ger stark karaktär. Den långa bryggan ligger i en annan del av sjön men många besökare väljer klipporna för att sola, bada och grilla.

Runt Persborgsgölen finns en fin strandstig som följer ett väl utvecklat bryn med äldre tall och pors. Här finner man även arter med mer vildmarkskänsla såsom skvatram och tranbär. Gölen har mentalt samma höga nivå av laddning som Trollsjön, Hultagölen och Kallingegölen. För framtiden är det viktigt att man bibehåller känslan av natur kring gölen och inte låter villorna i grannskapet komma för nära.

Persborgsgölen ligger på höjdplatån "Grönaslätt" som är klädd av en ung tallskog med små inslag av bokskog eller ekdominerad blandskog i svackorna. Längre söderut finns en relativt stor variation mellan olika skogstyper. En enrik hållmarkstallskog dominerar tillsammans med vildmarkspräglade bok-gran-blandskogar, rena bokbestånd och rena granbestånd samt närmare kusten mer ek- och askdominerade bestånd. Från mitten av höjdryggen och vidare ner mot kusten finns ett relativt stort inslag av äldre och medelålders idegran.

Speciellt värdefull natur finns i några få delar av området, exempelvis runt Persborgsgölen med närzon och kärnbeståndet av idegran närmare kusten liksom den stora mängden bok-gran-blandskogar av naturkaraktär. Även själva bergsbranten i nordöstra delen bör nämnas. Denna bergsbrant har en bitvis

intressant, vildmarkspräglad vegetation och en lundartad vegetation i storblockigt terräng vid foten. Det finns dessutom två igenväxande hagmarker med mycket inslag av slånbuskage och vildaplar som är skyddade genom naturvårdsavtal mittemot Bustorp och intill Östra Varanvägen i sydost. Hela höjdplatån "Risanäshöjdryggen" fortsätter sedan utan fler avbrott ända ner till havet. I mellersta delen av Risanäshöjdryggen finns flera bokdominerade bestånd.

På 1920 års lantmäterikarta kallas Persborgsgölen för "Borregölen". Där finns även den igenvuxna "Togölen" söder om Persborgsgölen nämnd liksom "Grundgölen" i sydost, som också vuxit igen och idag är en intressant "myr" snarare.

Östra Varevägen och stignätet.

Vid Östra Varevägen är stignätet ovanligt stort, rikt varierat och sammanhängande vilket skapar god tillgänglighet. Det som saknas är en "grön led" som utan avbrott kan gå vidare från Persborgsgölen till Snäckebacksskolan. Det saknas också ett kompletterande stignät som öppnar upp Risanäshalvön utan att störa båtklubben och betet.

Östra Varevägen är en liten väg men med stort värde idag och för framtiden. Den är mycket innehållsrik och vacker. Från den kan man leta sig vidare längs mindre stigar. Ronnebys brukshundklubb har sin klubbstuga i området och de vårdar ett stignät som är väl använt. Dessutom passerar Blekingeleden genom området från nordväst vid Torneryd och ut mot Bustorp.

Precis söder om bostadsområdet Risatorp finns ett igenväxande hagmarksområde med stora biologiska bevarandevärden. Det är idag en mosaik av öppna, gläntlika delar växlande med stora slånbuskage och små trädgrupper av ek, hassel, vildapel, fågelbär, avenbok mm. Miljön är även en tillgång som närmiljö och siktstråk längs med Östra Varavägen.

Risanäshalvön och Risanäsviken med båtklubben.

Själva Risanäshalvön och Risanäsgården har stor potential. Den har speciellt i de strandnära partierna en intressant växling mellan öppet och mer trädrika hagmarks- och lundpartier. Den har även en intressant topografi. För jordbruksdriften leder en markväg ner en bit i området, annars är tillgängligheten mycket låg och den besökande får försöka krångla sig in på den lilla vägen till båtklubben i Risanäsviken; en väg som har en halvprivat atmosfär.

Risanäshalvön har fårbetats i en enda stor fålla under en serie av år och det ger en vacker öppenhet, samtidigt är tillgängligheten för friluftslivet på Risanäshalvön alltför låg. Att öka den på ett i landskapet väl integrerat sätt som skapar en välkomnande känsla bör prioriteras.

Den gömda staden Ronneby

Resenärerna längs E22:an har tre entréer att välja mellan om de vill besöka Ronneby stad. Ingen av dessa tre entréer har en direktkontakt med Ronneby. Den mellersta avfarten, till centrum och till Kallinge, är närmast. Där finns också den mest karaktärsfulla växtligheten i form av en äldre, tämligen stor och mycket karaktäristisk och attraktiv talldunge. Alldeles intill finns stora slånbuskage och blandbestånd av både gran och lövskog. Talldungen spelar väl mot Rydéniska bostadsområdet, speciellt mot flerfamiljshusen.

Den östra infarten är betydligt mer intetsägande. Hela avfarten är uppbyggd kring ett stycke vardagsnatur som inte på något sätt signalerar att det finns en anrik och modern stad bakom den. Det fina med den avfarten är inte växtligheten utan snarare bergsväggarna med spricksystem.

Droppemåla, Ekenäs, Aspön och Karön, i bakgrunden Gö.

Också den västra infarten andas idag brist på omsorg, samtidigt som den kanske är den viktigaste. Det är mycket som står på spel här och en rik och djärv lösning skulle kunna betyda mycket. Viggen borde få en motsvarighet vad gäller hantering av växtligheten.

Liksom avfarterna fungerar verksamhetsområdena som i allt större utsträckning placeras i området norr om E22:an som skyltfönster för Ronneby. I dagsläget uttrycker verksamheterna sällan någon platstillhörighet via val av byggnadsstil eller utemiljö. Här finns anledning att utveckla hur Ronneby stad skall visa upp sig och genom landmärken, rumsavgränsningar och siktstråk i landskapet bjuda in de som kommer längs E22:an. Det finns också anledning att belysa hur även cyklande och gående ska bjudas in så att även de känner sig välkomna.

Riktlinjer för Ronneby

- Säkerställ tillgängligheten runt Härstorpssjön
- Utveckla kopplingen mellan Blekingeleden och Karlsnäsleden
- Stärk förbindelsen för gång- och cykeltraikanter mellan Ekenäs och Ronneby genom brunnskogen
- Vidareutveckla kontakten från Ronneby över Persborgsgölen och vidare ut till Risanäs. Tillgängliggör Risanäs genom mindre gång- och cykelstråk.
- Utveckla tillgängligheten/ möjligheten till båtliv i ån, exempelvis genom kajakbrygga vid torget.
- Värna Ronnebys sju identitetsskapande kullar.
- Stärk möjligheterna för gång- och cykeltrafik mellan Ronneby Horse Center och staden.
- Synliggör och förstärk entrén till Ronneby Horse Center.
- Utveckla ridskolans utemiljö bla genom bättre koppling till landskapet och öppna upp för ridvägar söderut.
- Förtydliga entréer till grönområden.
- Se Skärsjöområdet som ett viktigt rekreationsområde. Stärk stråk och passager.
- Ronnebyåns betydelse för Ronnebys stadskaraktär och identitet bör lyftas fram. Tidigare kanaliseringar av ån och kulverteringar av biflöden har inneburit att ån inte har den huvudroll i stadsbilden som den skulle kunna ha.
- Fortsätt utvecklingen och förvaltningen av Karön och Ekenäs havsbad.

Ronneby Brunn

Den äldre kurorten som "guldåldern" i Ronneby

Gigantiska parkrhododendron som speglar sig i vattnet just intill brantens fot. Rhododendron tillhörde de tidigaste och mest genuina "kurortsväxterna" då Brunnen byggdes upp.

Ronneby Brunnspark är ett grönområde som haft en central roll i Ronneby kommun i flera hundra år och fortfarande har det. En viktig del i utvecklingen av Brunnen var fyndet av hälsobrunnen, som egentligen bestod av minst tre brunnar. Brunnsparkens början var helt knuten till det distinkta landskapsrummet med höjdsträckningen mellan dagens Ronneby och havet samt Ronnebyån. Den flacka ytan nedanför blev ett samlande rum i landskapet.

Ronneby Brunnspark uppfattas först och främst som en historisk anläggning från kurortstidens storhetstid i slutet av 1800-talet. Inför 300-årsjubileet gjordes ett ambitiöst arbete som mynnade ut i boken "Ronneby Brunn under trehundra år" (Mansén, 2005). Där finns flera kapitel som visar hur det gröna idémässigt och fysiskt utformats under olika tider och vad som varit extra karaktäristiskt för Ronneby Brunn.

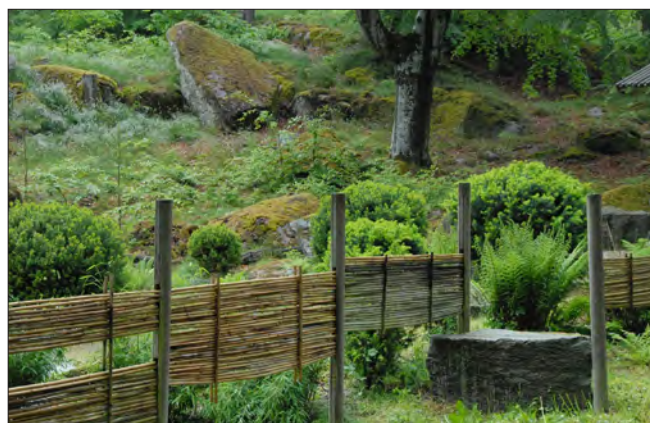
Här fanns en speciell kurortsstil som låg nära

Doffträdgården som tjugoförårig anläggning i Brunnsskogen.

den "tyska varianten av den engelska parken". Kännetecknande för denna tid och stil var att man ofta repeterade mönster. På så sätt är inte Brunnsparken egentligen unik för någon särskild byggnad helheten i miljön är så väl bevarad.

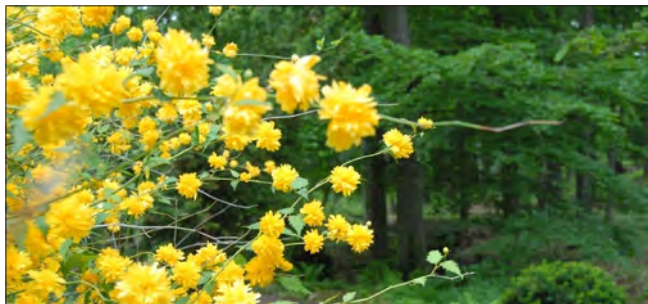
Det som är betydligt mer unikt är den platsanpassade design i de övre delarna, det som kallas "Brunnsskogen" med den grundläggande utformningen och speciella promenader och platser. Här finns också branterna med alla stentrappor och uthugningar för sittplatser med bänkar, liksom själva naturpromenaderna uppe i den klassiska delen av Brunnsskogen och troligen även som längre vandringar över skogen ner till "Bussemålaviken" och "Ekenäs" – "Karön".

Vid entrén till Japanska trädgården, där Sven Ingvar Andersson "leker" i en "allvarsam lek" med en öppen vägg mellan det naturgivna och det kulturformade, liksom med att artikulera vissa av de svenska flyttblocken i sluttningarna och laborerar med strikt klippta former och naturligt växande former av samma art intill. "Den allvarsamma leken" handlar i Brunnsområdet ytterst om vårt samhälles relationer mellan natur och kultur.

Japanska trädgården vid anläggningen på 1980-talet. I kulturresevatets reviderade skötselplan från 2015 nämns bland annat att alltför många av de ursprungliga växterna gått ut och bör ersättas. Likaså nämns att den centrala byggnaden Tehuset saknas.

En japansk växt (*Kerria japonica*) som används i Japanska trädgården i Brunnsskogen.

Centralt är det samspel som hela tiden finns mellan byggnaderna, promenaderna, växtligheten, Brunnsvattnet och ån. Flindt och Madelung, två danska arkitekter, står bakom Brunnsparken och Brunnsskogen. Flindt räknas som den utförde många andra parkanläggningar men Brunnen är hans bäst bevarade.

På 1980-talet kom nästa stora tillväxtperiod med landskapsarkitekten Sven-Ingvar Andersson som räknas som en av de mest intressanta landskapsarkitekterna i Skandinavien under trehundra år. Många menar att Brunnsparken hör till ett av hans viktigaste verk.

Det finns flera orsaker till att Ronneby Brunn blev ledande kurort i Sverige. Dels handlar det om Brunnens placering ett stycke ifrån Ronneby stads centrala delar. Därigenom trängdes den aldrig undan av nya, starkare exploatörer. Själva landskapsrummet med de centrala delarnas helt "plana" golvkänsla och de tydligt rumsbildande elementen ån och bergen med uppstickande höjder att placera Brunnshotellet liksom Brunnsvillorna på var också till Brunnens fördel.

En viktig aspekt var Brunnsskogens och Brunnsparkens komplettering av varandra. Utöver detta spelade också en rad olika utflyktsområden kring Ronneby en mycket viktig roll. Genom Karön med skärgårdsmiljö och havsbad som utflyktsmål på lagom avstånd från Brunnen kunde Ronneby bjuda på något alldeles extra. Hade Karön legat alldeles intill Brunnen hade Brunnen aldrig blivit den ledande kurorten i Sverige som den blev.

Idag är Brunnsparken som ett av de första områdena i Sverige utsett till kulturresevat. Södra brunnsskogen har i tillägg senare utsetts till naturreservat vilket ger en direkt koppling även till Ekenässkogen och Ekenäs med havskontakter. Brunnssområdet fungerar som en stadspark för Ronneby och som en park för ett av Skandinavien största konferenshotell, Ronneby Brunn eller "Brunnshotellet". Den äldre kurortstiden spelar en viktig roll för hur Brunnen lanseras idag men också för hela Ronneby kommuns imagebyggande under ledorden "Den moderna kurorten".

Brunnsområdet idag, Södra Brunnsskogen och Golfbanan

Det finns anledning och potential att bredda bilden av Brunnssområdet och sätta in anläggningen i ett större skandinaviskt och europeiskt sammanhang. De delar som Sven-Ingvar Andersson designade under 1980-talet håller exempelvis minst samma nivå som den tidigare utformningen av kurortsanläggningen men har fått mycket liten uppmärksamhet i bland annat turistsammanhang och Brunnsskogen med dess natur -och trädgårdsanläggningar har fått för lite uppmärksamhet i relation till Brunnsparken.

Strategiska frågor om Brunnssområdet

Brunnssområdet är ett komplext område med en stor topografisk variation och med höga biologiska, kulturhistoriska och sociala värden. Dessa kombinerade värden skapar en spänning som både gör området unikt och ställer krav på samverkan mellan kompetenser som tillsammans är inblandade i områdets skydd, förvaltning och utveckling.

Länsstyrelsen har arbetat fram en översyn av riksintresseområdet för kulturmiljövården Ronneby brunn/Blekan - Fridhem – Rönning. Revideringen innebar att gränsdragningen ändras så att sjukhusområdet Vidablick utgår och att Karön, samt den del av Ronnebyån som leder från staden ut till havet, läggs till. Området kommer utvidgas med Ronnebyån och Karön. Det nya materialet innehåller råd för fortsatt förvaltning av dessa områden. Dessutom tar Länsstyrelsen fram underlag för bla skötsel och vård av Brunnsparken.

En park- eller trädgårdsanläggning som Brunnen blir aldrig färdig. Att långsiktigt förvalta en anläggning som Ronneby Brunnspark innebär mer än ett rent underhåll. Till det centrala- att bevara värden och element från kurortstidens glansdagar under slutet av 1800-talet kommer behovet av att vårda även det som förändras och bör utvecklas.

Idag pågår en stor omvandling i skogssystemen där ek, avenbok, tall och hassel i den ljusare, betade skogen trängs undan av bok. Parallellt minskar de öppna ytorna till följd av minskat bete. Många av träden i Brunnsparken börjar också bli gamla, vilket visar på ett behov av en diskussion kring förnygringsplanteringar. I tillägg bör epidemiska sjukdomar på träd tas i beaktande.

På flera sätt kan Brunnen idag vara i behov av ett liknande nytillskott som det Sven-Ingvar Andersson ledde för drygt 30 år sedan. Samtidigt finns skäl att se över de delar som planerades då men som aldrig kom till stånd, exempelvis det planerade tehuset i den

Japanska trädgården och att Vårträdgården inte har utvecklats till fullo.

Förändringar och behov av att se saker på ett nytt sätt kan också röra behovet av rörelsestråk i olika storlek och riktningar. Dagens huvudslingor bör kompletteras med både kortare och längre stigar av enklare karaktär.

Det kan också röra hur olika platser inom Brunnsområdet kommer till sin rätt idag. Silverberget har exempelvis gått från att vara centralt till att bli något av Silverhills baksida. Den kanske största potentialen ligger i att återknyta till den gamla kopplingen mellan inomhus- och utomhusliv; hälsa, wellnes, spa och ett gott liv mm. som varit så starkt förknippat med Ronneby och som kan återtäs.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- **Förbättra kontakten mellan Brunnsparken och Ronnebyån.** Tidigare var ån framsidan i mötet med parken.
- **Entréerna mot Ronneby centrum är helt inriktade på bilen som fordon.** Se över hur entréerna för gående och cyklande skall förbättras. Detta gäller inte minst vid större evenemang då säkerheten för G/C-trafikanter kan äventyras till följd av många bilar.
- **Värna om stråk och kontakter till och från Brunnsskogen.** Tillgängligheten är idag svag i ett stråk som följer den inre höjdryggen och når havet vid Ekenäs. Tillgängligheten är också svag vid Vidablick och entrén vidare mot Knut Hahnsskolan, Snäckebacksskolan och Ronneby centrum.
- **Se över växtlighetens variation och rumslighet i den äldre parken.** Detta gäller även delar av den yngre anläggningen, främst Vårträdgården, Japanska trädgården och Dofträdgården.
- **Se över kopplingen mellan Brunnssbadet, den äldre parken med dess grundkaraktär och rumslighet samt kontakten med Silverberget.** Vidare finns det en landskapsriktning längs Ronnebyån som kan öppnas upp än mer.
- **En översyn bör göras av Södra Brunnsskogens naturreservat gällande skötsel och utveckling.**
- **Öka information till turist och besökare om Brunnen, Brunnsskogen och Karön.**

JOHANNISHUS

Johannishus ligger naturskönt i ett åslandskap präglat av höjdryggarna, ån och dalgången med höga natur- och kulturvärden knutna till det mångfasetterade jordbrukslandskapet och "herrgårdslandskapet". Landskapet präglas av sin historia som storgods och är en viktig grund för Johannishusbygdens identitet. Samhället Johannishus har vuxit fram i en knutpunkt mellan vägar och järnvägen, belägen i gränsen av Johannishus gods.

Listerbyån är ett grundläggande landskapsdrag. Dock är ån idag anonym genom liten vattenmängd och genom att vara dåligt integrerad i samhället, det fattas stråk längs ån och visuell kontakt.

Johannishus ligger på gränsen mellan den bördiga jordbruksmarken och en sandig, mager och flack åsrygg med bete och skog, vilket har haft betydelse för samhällets läge. Fler rörelsestråk och visuella siktstråk som på ett logiskt sätt understryker kopplingar mellan samhället och landskapet är eftersträvansvärt.

Den rika kringmiljön bjuder på många promenadslingsor men järnvägen och de genomkorsande vältrafikerade vägarna är barriärer som dels skär av kyrkan från bygdens centrum och dels skapar en bitvis osäker trafikmiljö.

Johannishus behöver förbättrade entréer och ett tydligare centrum. Idrotts- och ungdomsaktiviteter har en bas i sydöstra delen av Johannishus och kan

Johannishus skola byggdes ursprungligen av grevinnan Agat Wachtmeister åt statarbarnen innan skolplikt infördes i Sverige. Den ligger ett stycke norr om samhällets nuvarande centrum. Skolgården domineras av gamla ekar och är mycket vacker och inspirerande för lek. Samtidigt innebär de gamla träden ett behov av översyn.

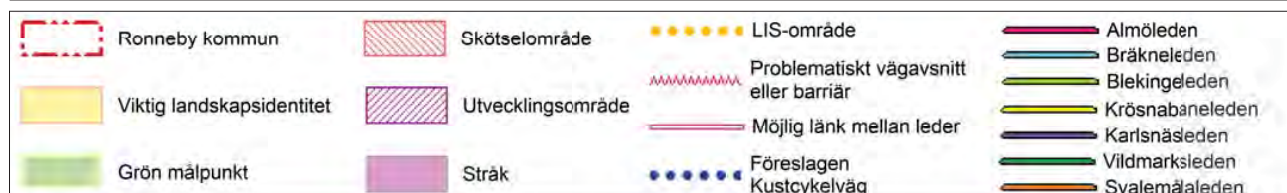
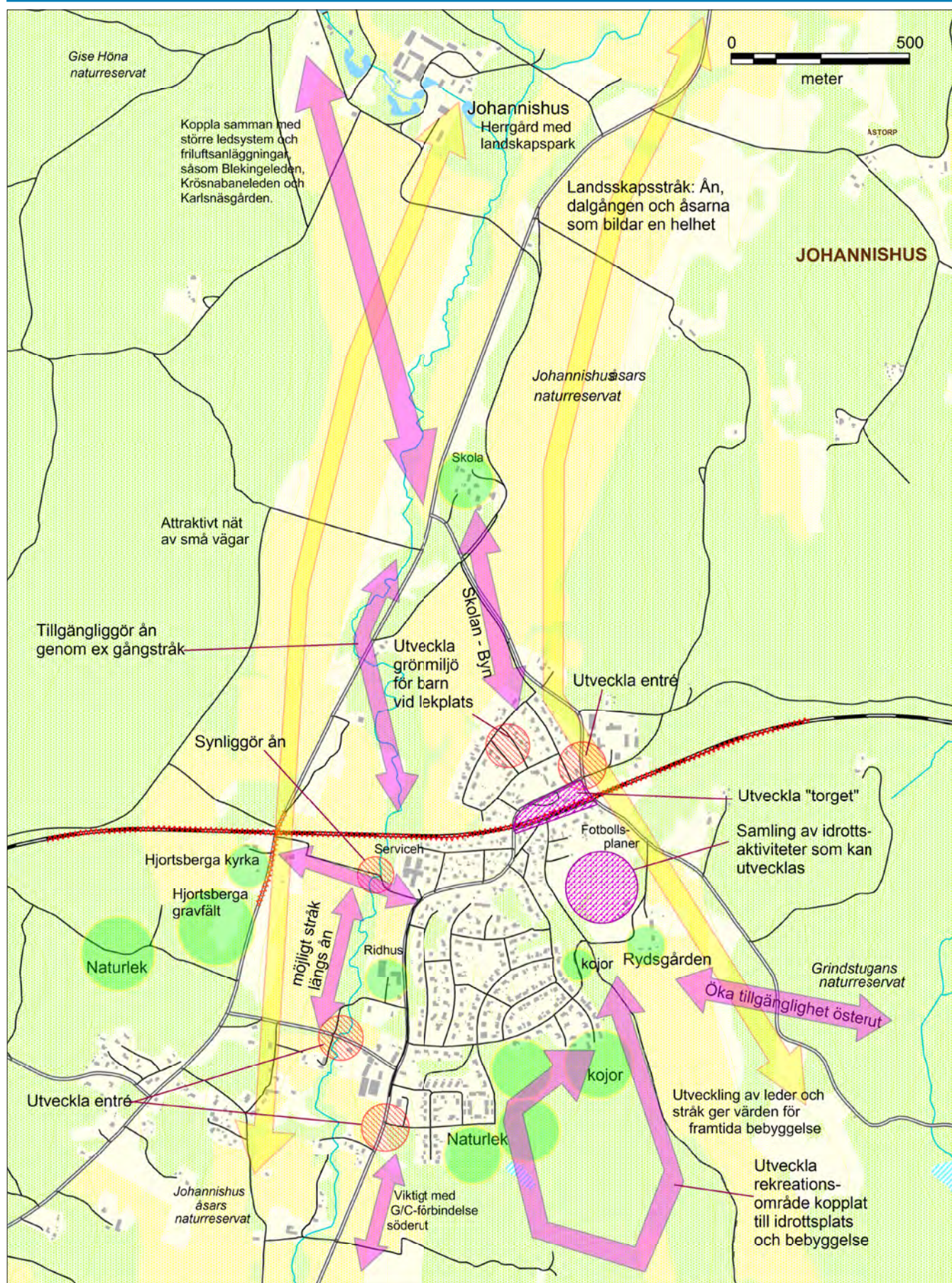
här utvecklas med exempelvis elljusspår som knyter an till sig den södra bebyggelsen. Ridskolan och hästverksamheten har en stor betydelse i samhällets västra del.

I Johannishus kringland finns många attraktiva mindre byar som exempelvis Västra Vång, Liatorp och Edestad. Byarna ligger väl integrerade i landskapet mellan skogsmark och öppna dalgångar med jordbruksmark. Alla har sin unika historia som går långt tillbaka i tiden. Bebyggelsen karaktäriseras av en blandning av äldre gårdar och nyare bostadshus. Det finns många hästgårdar i området. Kopplingen till Johannishus är viktig, även för de som inte har tillgång till bil.

Norrut finns möjlighet att på befintliga vägar och stigar se ett stråk som kopplar samman Johannishus med både Krösnabaneleden österut och Blekingeleden västerut. Söderut är kontakten mot Listerby och havet viktig.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- *Förbered eventuell bostadsutbyggnad genom att göra naturmiljön attraktiv, exempelvis i anknytning till idrottsplats och bebyggelse i den södra delen. Här kan slingor/elljusspår planeras i flera steg.*
- *Lyft fram Listerbyån i samhället, exempelvis genom att röja vid passagerna över ån och genom stråk längs med ån.*
- *Förstärk samhällets entréer.*
- *Förstärk kopplingen mellan samhället och kyrkan med en gångväg med hög tillgänglighet för gång- och cykeltrafik. Funktionshindrade med rullator/rullstol och förskolebarn som åker vagn bör kunna färdas där vilket kräver bra markbeläggning, skyltning till området vid kyrkan, sittplatser på lämpligt avstånd mm.*
- *För ridskolan är broarna över ån viktiga passager ut i naturen.*
- *Ge området vid "torget" större omsorg.*
- *Samla idrottsaktiviteter vid Rydsgården för att skapa mötesplatser.*
- *Stärk stråken mellan byns centrum och skolan.*
- *Värna och stärk landskapsstråken vid utökad exploatering.*
- *Förstärk växtligheten vid lekplatsen för lek, klimatskydd och rumslighet.*
- *Synliggör koppling till andra ledssystem: Blekingeleden och Krösnabaneleden och större friluftsområden norrut mot Karlsnäs och Gammalstorp.*

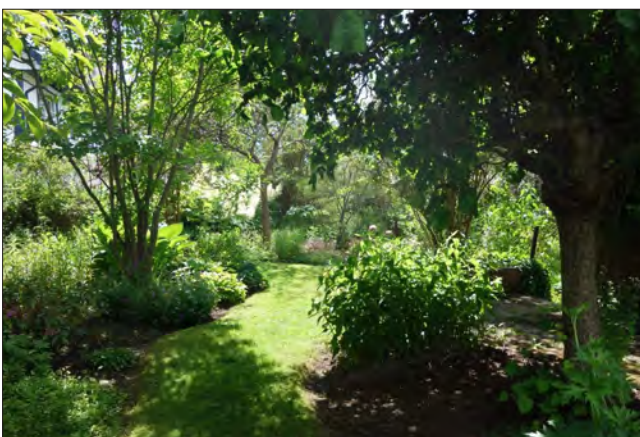
Den gamla stationsbyggnaden i Johannishus och tåget som susar förbi rakt genom samhället. Ett tågstopp skulle vara ett lyft för hela samhället.

Många byggnader med stark identitet och en stor variation i ålder mellan olika hus ger en känsla av djup tradition och stark förankring till plats och landskap i Johannishus.

En gata i centrum av Johannishus.

Väl omhändertagen och intressant privat trädgård i Johannishus med koppling till Sveriges trädgårdsamätörers Blekingekrets.

Stensättning på Hammarskullen, mitt framför Johannishus slott.

Johannishus åsar och Johannishus slott

*"De tre vägarna sammanstrålar omkring två kilometer från slottet och avslutas med en infartsallé som idag består av hästkastanj, skogslönn, och skogslind, vilken i en elegant böj leder besökarna den sista biten fram till slottet."
(Katharina Jaschke Henriksson 2007)*

Fornminnen, flora och fauna

Landskapet som innefattar Johannishus åsar och slottsmiljö är ett landskap som imponerar på många sätt. Arkeologen och kulturhistorikern har här en s. k. centralbygd som utvecklats tidigt och där sedan kulturlager lagts till kulturlager på ett sätt som visar på en sällsynt stor omfattning och ett rikt samhälle under mycket lång tid. Då vattnet stod högre var platsen slutet på en skyddad innerskärgrård. Här fanns i ett skyddat läge en utvidgning till en dal.

Centralt sträcker sig åsen från nordost till sydväst som en härvindlande tråd, en mäktig kilometerlång isälvs- och deltalandskapsbildning. Åsen utgör än i dag ett starkt karaktärsdrag i landskapet och är idag omgiven av åkrar.

Det har under alla tider varit bekvämt att färdas längs åsen. Utmed Johannishusåsen löper den väg som utvecklades till den gamla Häradsvägen som band samman kustbygd, mellanbygd och skogsbygd

och som idag med stor sannolikhet följer samma sträckning som den gjort sedan förhistorisk tid.

Längs åsen finns igen och igen ansamlingar av fornminnen, som täcker in en svindlande lång kedja av generationer som bott och verkat här. Här har Blekinges största skattefynd hittats, ett kopparkärl fyllt med sex kilo guld- och silverföremålen från vikingatiden. Fyndet påträffades vid en plöjning 1865 i byn Västra Vång. Flera sensationella fynd gjordes också 2013 av "guldgubbarna", vilket också påträffades vid byn Västra Vång.

Det handlar om ett arealmässigt mycket stort, sammanhängande område, där naturreservatet Johannishus åsar har en längd på hela sex kilometer med tusentals träd; främst ek, men även hassel, lind, avenbok i gigantiska exemplar och med hög ålder i en stor riklighet. Åsen har sällsynt höga värden av en rik men även sällsynt och utrotningshotad flora och fauna.

Johannishus slott, Blekinges enda exempel på välbevarad godsbildning från 1700-talet, med sin utblick mot Johannishusåsen. I förgrunden, innan åkerlandskapet tar vid, rinner Listerbyån längs ett långsmalt tidigare ängadämme och förbi ett karaktäristiskt stort rhododendronbuskage.

Åsen hyser s. k. "herrgårdslandskapsekar" med ett öppet till halvöppet trädbestånd av fullkroniga, mycket grov- och kortstammiga ekar av en högst ansevärd ålder och tidskontinuitet. Detta gör att arter som skalbaggar, ekoxe och läderbagge eller vedsvampar som tårticka och oxtungasvamp kan påträffas här.

Rikedomen höjs säkert än mer genom variationen i hävden. Här finns det hårda betet, men även exempel på ett mer extensivt bete och därtill slåtterängshävdade partier. I området ingår dessutom mer friväxande delar där t. ex. slånet får en chans att expandera och flytta runt. Vid sidan om bete och slåtter görs även röjningar, trädfällning och andra landskapsvårdande åtgärder i området.

Utanför åsen så finns ett mer storskaligt jordbruk och åt sidorna av dalen träder även ett aktivt skogsbruk in med ett ädellövträdsbruk varierat med barrträd som gran, tall och lärk.

Johannishus slottsmiljö och landskap

Johannishus är Blekinges enda välbevarade godsmiljö från 1700-talet. "Varje århundrade och ägare har avsatt sina spår i vägar och byggnader". Man kan se hur läget valts med omsorg i en position där åkerbygden och en mer trädminerad mellanbygd möts, i en direkt närhet till Listerbyån. Ån utnyttjades för flottning och som kraftkälla för sågverk och kvarn.

Anrika "herrgårdslandskapsekar" i ängs- och hagmarkerna kring Johannishus gods.

Själva slottet placerades också med omsorg så att utblickarna fanns där, ut i landskapet och inte minst mot mäktiga fornlämningar på Johanneshusåsen.

Om dagens samhälle och företag lägger stor vikt vid produktion och en naturhänsyn så är detta ett exempel på hur man tar man ett längre steg och lägger en större vikt vid kulturhistorien och vid själva det estetiska uttrycket.

Något som kan kopplas till den engelska landskapsstilen men kanske än mer till den tyska stilen, som mer än den engelska landskapsstilen bemödar sig om hela det omgivande landskapet och inte bara parken i ett mer avgränsat, inhägnat trädgårdskoncept.

Början till ett större gods finner vi emellertid redan 1670, då landsdomaren Nils Skunck anlade ett säteri på den plats där Johannishus slott står idag och det har drivits som ett gods och herrgårdslandskap sedan dess. Då namngavs fastigheten efter Nils Skunck och benämndes som "Skunkenbergh". På 1680-talet bildades sedan Johanneshus Gods av amiralgeneralen Hans Wachtmeister. Då namnet sedan ändrades så kom det först heta Johanneshus, innan man åter ändrade det till Johannishus. Huvudgården är från 1772.

Nuvarande slott anlades 1769 – 1770 efter ritningar av Carl Fredrik Adelcrantz. Mycket av förändringarna som ledde fram till dagens mönster med markanvändning och vägsystem ägde sedan rum på 1800-talet då sankmarkerna runt slottet dikades ut och vi fick ett rationaliserat jordbruk med stora jordbruksfält men även en attraktiv park.

Den äldsta delen av parken kan ledas tillbaka till tidigt 1700-tal. Senare har den gått igenom flera stilbyten från de formella kvarteren till omläggningen till engelsk park med vatten och slingrande gångar. Parken utnyttjar i hög grad Listerbyåns ringlande förlopp och längs den finns flera dammar, som fortfarande är där även om igenväxningen hotar deras tydlighet idag. Man talar om "Kvarndammen", "Västra parken", som är fårbetad idag och om "Östra parken".

Flera av dammarna anlades som fiskdammar kring sekelskiftet 1800 i tidens anda, där nytta och estetik skulle gå hand i hand. År 1800 anlades också lusthuset, med utblickar över åkerlandskapet. 1915 anlades Rudolf Abelin och pergolan är utformad efter hans design. Därefter, främst under 1930-talet har mycket perenner och rosor kommit till som inslag i parken.

Idag drivs Johannishus som ett privat gods och parken är inte öppen för allmänheten.

VÄSTRA KUSTEN

Kustbygden söder om Bräkne-Hoby tillhör den mest fornminnesrika bygden i kommunen. Här låg förr ett större antal stora och mäktiga radbyar såsom Torp, Väby, Hakarp och Mörtjuk. Byarna har gemensamt ett skyddat läge en bit in från kusten och ofta i skyddade sidodalar snarare än ute i Bräkneåns huvuddal med dess vida, låglänta gräsmarker och de självständigt liggande skogsholmarna "Varebacken", "Stora Lund" och "Lilla Lund" som landmärken mitt ute i dalen.

Vid utflyttningen av gårdarna vid skiftena av byarna på 1980-talet uppkom här flera gårdar med mycket fina lägen i landskapet, exempelvis Pagelsborg, Björstorp, Skogdala, Flakaryd, Ågeberg och Sonekulla. Landskapet bildar här ett utpräglat sprickdalslandskap. I varje större sprickdal löper en allmän väg ner mot havet och det yttre kustbandet. På sina ställen tvärs dessutom smala vägar över höjdryggarna över till nästa sprickdal.

Öster om Järnavik och väster om Saxemara ligger flera stugbyar i rad längs den småskurna kusten. De

är alla fristående små lokalsamhällen men samtidigt på något vis knutna till Saxemara. Det gäller Spjälkö, Dragsnäs, Skönevik, Trolleboda, Bökevik och längst åt väster även Vieryd och Våbynäs.

De små samhällsmiljöerna ligger närmast insmugna i landskapet, kring en vik eller en udde som karaktäristiskt landskapsdrag. Trolleboda får bli ett exempel som illustrerar de andra. Med "Trolleberget" som landmärke ligger sommarbosättningen i en fascinerande skärgårdsnatur med ett utpräglat mosiaklandskap i botten och Trollebodagården mitt i det stora hagmarkslandskapet.

Andra bebyggelseområden ansluter runt om betesmarkerna och längs strandlinjen. Det är många stugor som funnit sin plats i det omgivande landskapet, men inte för många. En balans finns mellan Trolleboda och stugområdena på Saltärnans insida. Särskilt positivt är den typen av halvprivat zon som utvecklats här och som ger utrymme för både ett platsansvar och allmänt tillträde. På många platser hotas dock tillgängligheten av en ökad privatisering i strandszonen.

Likt de flesta andra kulturbygder i Blekinge är det ekskogarna som dominerar. Är jordlagret tunt

Järnavik

skiftar det om till hållmarkstallskog. Ibland betas ekskogarna och ek-tall-blandskogen och är då mer öppna och mer artrika. Ibland har de förvandlats till lummiga, flerskiktade skogssystem. Här och där finns bokskogar på norr- och ostsluttningar och ibland även granskogar.

Ute i själva kustbandet kom tidigt en sommarbebyggelse till stånd. Detta ger på många platser även den senare bebyggelsen en ålderskvalitet och en känsla av god landskapsförankring. Ytterst mot havet finns det många gemensamma platser och stråk kvar som man samlas vid till midsommarfirande etc. Där finns också utrymme för besökare och turister.

Det blekingska landskapet är bland annat genom sin topografi känsligt för "privatisering", det kan räcka med att en enda tomt- eller markägare hävdar ett förbud där det egentligen finns en allmän stig eller genomgång för att ett område skall bli otillgängligt.

Stora delar av kusten har höga naturvärden knutna till sig, vilket blir tydligt på kartan nedan och lades miljöer med höga kulturvärden till skulle största delen av kartan innefattas.

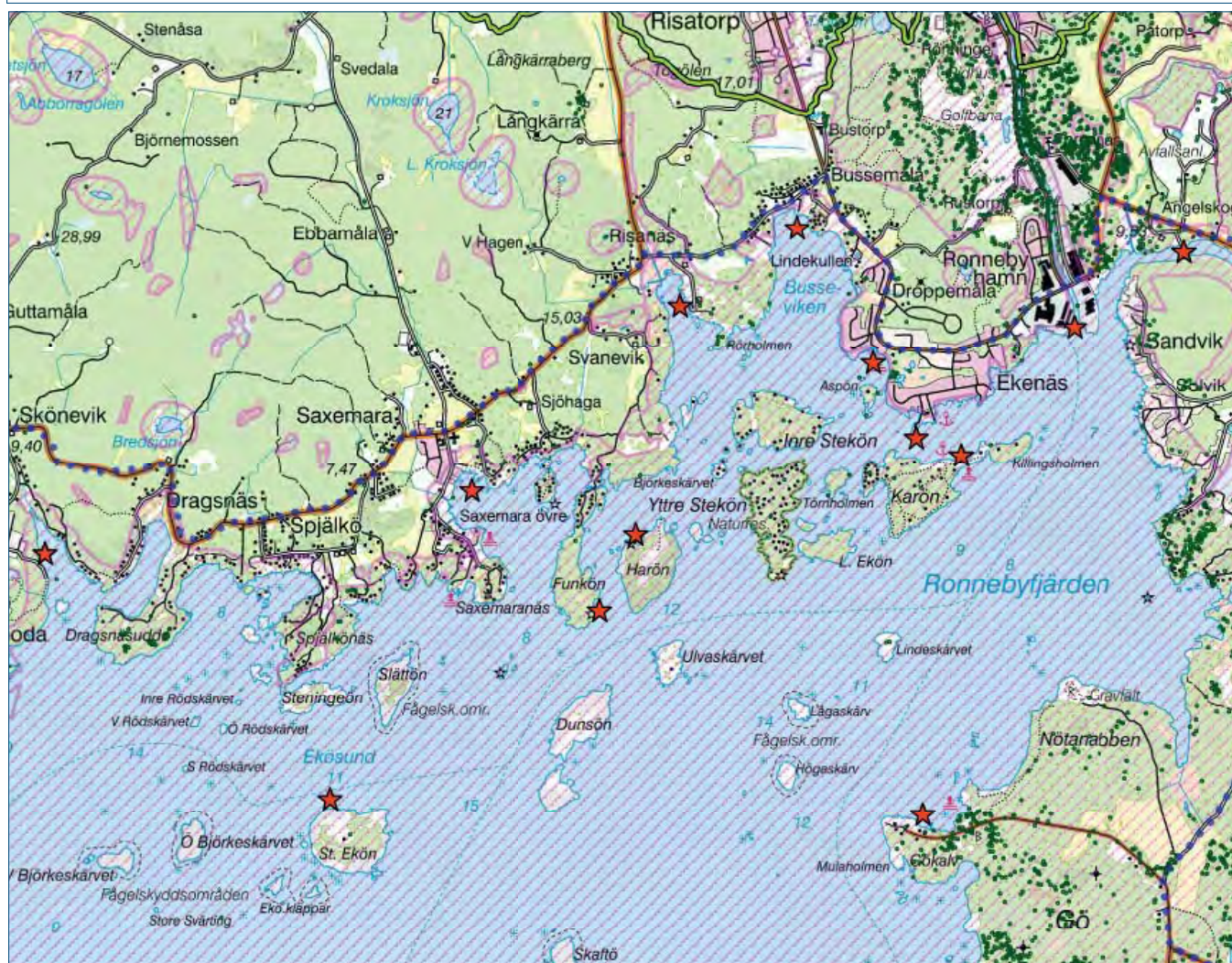

De mäktiga bergen på bägge sidor av Järnaviks hamn är ett tydligt exempel på det sprickdalslandskap som präglar Ronnebys västra kustremsa. Utanför syns ett pärlband av småöar som visar att sprickdalssystemet fortsätter ut i havet

Bökevik. Foto: Staffan Bonnedal

JÄRNAVIK

Järnavikskärgården, de kustnära storbyarna, Svalenåla och Gyön

Själva kustbandet i och kring Järnavik präglas av branta berghällar, ädellövskog och betade partier i ett småskaligt mönster. Här har det skyddade läget skapat en naturlig hamn som användes redan på medeltiden. Idag är Järnavik en viktig plats för småbåtar och havskajaker. Järnavik är Bräkne-Hobys förbindelse med havet, en koppling som behöver förstärkas.

Skärgårdsbebyggelsen i Järnavikskärgården har idag en god balans mellan privat och allmän mark och mellan bebyggelse och höga naturvärden. Här finns även Järnavik camping med en fin atmosfär. Järnaviks bad är ett av få ställen i Blekinge som bjuder på äkta klippbad. Vid havsbadet finns även sandstrand och en speciell ned- och uppgång för funktionshindrade.

Både "Bräknetrampet" och "Blekingeleden" passerar Järnavik och här finns förutom campingen och badet även segelsällskap, vandrarhem, kanonuthyrning och båtplatser, uppbyggt kring tre olika vikar. Dessutom finns flera naturreservat i närområdet. Detta har även varit den klassiska platsen för "Tjäröbåten" som trafikerar mellan Järnavik och turist- och konferensanläggningen Tjärö i Karlshamns kommun.

Järnavik är genom sin historia och sin djupa hamn en slags nyckelplats för den västra kusten. Här finns potential för många aktiviteter att kunna finnas sida vid sida om information och service på plats förstärks.

Inom området finns även ett "behov" inför framtiden att ta till vara på "oexploaterade kustdelar" för att kunna uppleva stillhet, lugn och ro i framtiden. Sådana "tysta" delar är inte vanligt men finns vid exempelvis delar av

Gula huset som vandringshem och centrum för mindre konferenser och seminarier. Till höger i bild syns Järnaviks hamn; platsen för båten till Tjärö och Järnaviks segelsällskap. Ytterligare till höger syns Järnaviks naturreservat med ett högst varierat smörgåsbord av naturtyper.

Järnavik, på Sonekulla- och Biskopsmålanderna och just nere vid Bräkneåns mynning. Hela området har potential för utökad naturturism.

Gyön med sin pittoreska och informella charm är viktig att ta vara på. Tillgängligheten mellan Mörtströmmen och Bräkneåns utlopp med Gunnars vass och Smygen kan försiktigt förbättras.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- *Järnavik har stor betydelse som Bräkne-Hobys kontakt mot havet och kopplingen däremellan med gång- och cykelförbindelse är viktig.*
- *Järnavik har flera punkter som är viktiga ur turism- och rekreationssynpunkt. Kajaksportens tillgänglighet kan höjas med hjälp av en låg brygga.*
- *Järnavik är en målpunkt för både Blekingeleden och Bräkneleden.*
- *Brister på servicesidan behöver rättas till. Vandringsleder och andra leder behöver hållas i gott skick och märkas ut tydligt.*

Foten till det mäktiga berg som kallas för Bruaberget, öster om Björstorp kvarn.

Järnaviks havsbad och camping ligger två vikar åt öster från Järnavik hamn att räkna. Järnaviks havsbad är det bad i Blekinge där man mest kan prova på klipporna, men där finns även sandstrand, bryggor och handikappramp, som gör det mer bekvämt att komma upp och ner från vattnet.

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Problematiskt vägvsnitt eller barriär		Möjlig länk mellan leder		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde								Bräkneleden
	Grön målpunkt										Blekingeleden
	Stråk										Krösnabäleden
											Karlshäleden
											Vildmarksleden
											Svalenäleden

VIERYD

"Miljön kring åmynningen är värd att vårda så att såväl kommuninvånare som alla de turister som besöker platsen kan få glädje av den idyll."

Längs hela den småskurna kusten mellan Järnavik och Saxemara ligger små stugbyar utspridda. Sommartid är de så väl integrerade att de nästan göms bakom grönska och höjder. Många har vuxit till utifrån en äldre kärna med fiskestugor, lantgård och egnahemsbebyggelse eller torp.

De är alla fristående små lokalsamhällen trots att de nästan går i varandra. Ett av dessa småsamhällen är Vieryd. Tack vare att Vierydsfjorden skär djupt in i landskapet ligger Vieryd precis vid vattnet liksom de andra småsamhällena men samtidigt direkt vid kustvägen. Norr om samhället omges Vierydsån av mader.

Just vid Vieryd är det många som stannar till för att titta lite extra. Anledningen är den vackra stenalvsbron från 1860 som skymtas från vägen. Bron har ett högt kulturvärde och klassas som fornminne. Tyvärr döljs den allt mer av uppväxande träd och buskar som skymmer sikten från vägen.

Efter broarna rinner ån ut i havet. På vägen ut finns

byggkor och en så kallad "garnhage" där fiskarna torkade och barkade sina garn på den tiden Vieryd var ett fiskeläge. Även mot åmynningen växer landskapet igen med vass när betet minskat.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Skapa siktstråk mot Vierydsfjorden
- Synliggör stenalvsbron

Vierydsåns mynning i Vierydsfjorden

Valvbron från 1860 vid Vierydsåns mynning i Vieryd. Bron är idag registrerad som fornminne.

SAXEMARA

"Området vid kyrkan, skolan, förskolan och infarten till idrottsplatsen är hjärtat i Saxemara. Vi vill ha fler besökare! Skyltning från Saxemarar hjärta är en nödvändighet."

Saxemara har som samhälle sin bebyggelsekärna tydligt kopplad till Saxemaraviken och till kyrkan uppe vid kustvägen. Samhället fortsätter sedan norrut med bebyggelse längs slutningarna medan mitten av dalen med den bördigaste jorden hållits öppen för jordbruk. Från kyrkan och söderut fortsätter samhället på liknande sätt längs den skyddade och oerhört stenrika Saxemaravikens strand.

Saxemara samhälle har med sin relativa närhet till Ronneby stad kunnat expandera från ett litet fiske- och jordbrukarsamhälle till ett samhälle, spritt över ett anseeligt geografiskt område och med en bebyggelsestruktur som på många sätt anpassat sig till det underliggande landskapet, med små bebyggelsekärnor varvade med naturområden. I tillägg har ett hitintills väl integrerat jordbruk med beteshävd och småskaligt åkerbruk lyckats fortleva vilket ger en övergripande landskapskänsla som i grunden måste bedömas som mycket attraktiv.

Under de senaste årtiondena har Saxemara även fått en omfattande sommarbebyggelse, dock utan att den mänskliga skalan tappats bort. Samhället har idag snarare en allmän atmosfär av stark identitet och samtidigt fortfarande med utrymme för frihetskänsla och natur.

De tätt bebyggda områdena vid exempelvis Spjälkö och Spjälkönäs har integrerats anmärkningsvärt väl i landskapet och i äldre strukturer. Vidare har området ett väl sammanhängande väg- och stignät som löper vidare in i Saxemarar motsvarande stråk. Det råder ett fint samspel mellan helårs- och sommarbebyggelse liksom mellan bebyggelse och ett småskaligt, levande jordbruk. Här finns också exempel på hur omsorg och hantverksskicklighet inte behöver gå förlorad i sådana här miljöer utan till och med kan växa i kvalitet. Särskilt stenmurarna är ovanligt väl anlagda och även vårdade i sen tid vilket ger en extrasignatur åt området.

Det finns flera landmärken och speciella platser av dignitet i Saxemara. Kyrkan och det lilla samhällscentrat med skola och förskola är en viktig del. Sympatiskt i kärnan är blandningen och variationen i typ av bebyggelse vad det gäller stil och ålder, samtidigt som den i stråken anpassar sig till viken och jordbruksdalen där det öppna, centrala landskapsrummet bör bedömas vara ytterst viktigt att ha kvar obebyggt och med rörelsestråk som följer upp de grundläggande landskapsriktningarna.

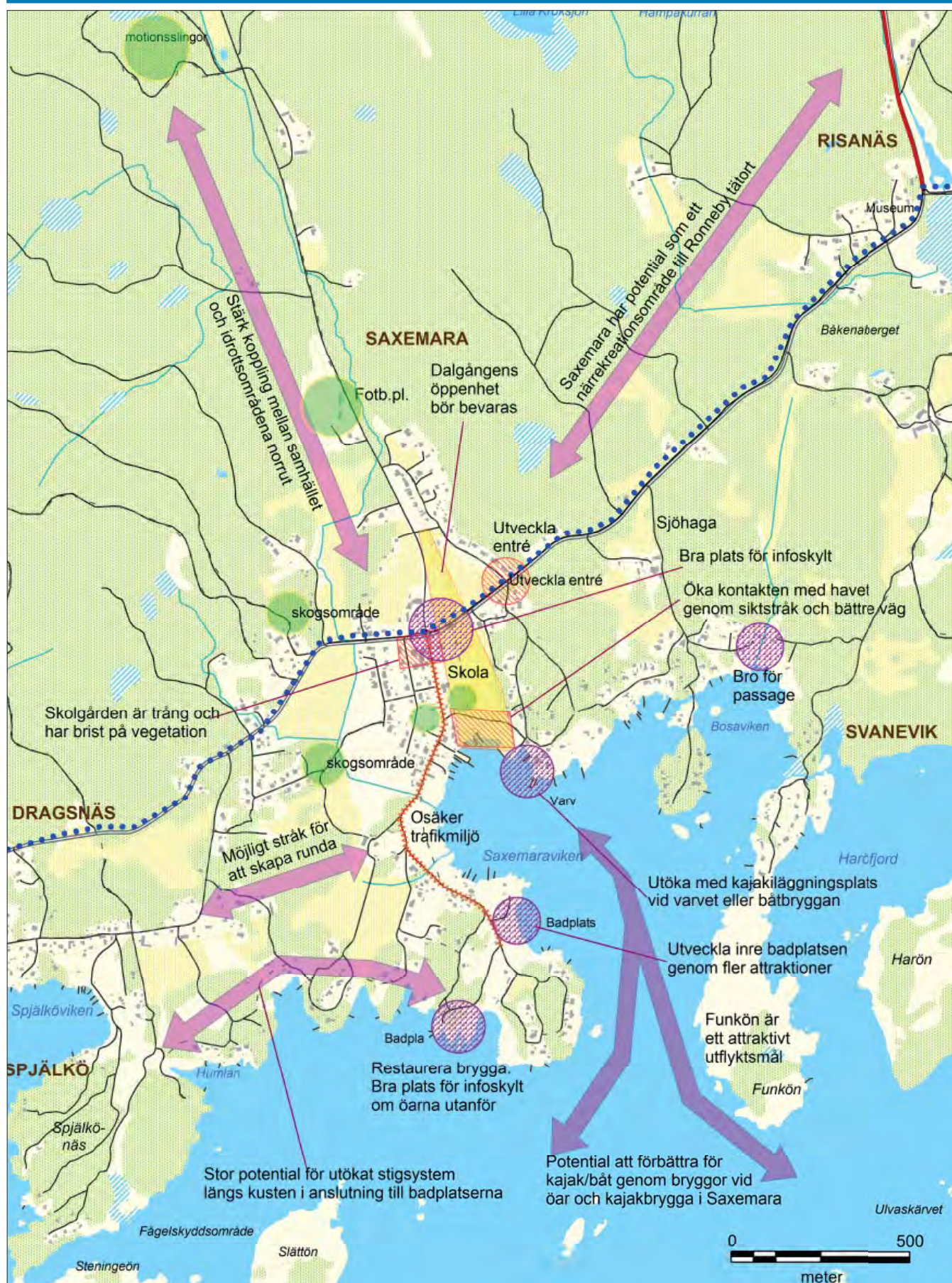
Den viktigaste förklaringen till Saxemarar läge är Saxemaraviken. Kontakten med dess öppna vatten är dock svag, framförallt mellan kyrkan och båtbyggeriet, på grund av ett brett bälte av vass och en bård av al. Detta centrala rörelsestråk har stora möjligheter att förbättras och därmed berika hela samhället.

Även på andra ställen finns punkter som kan förbättras. Saxemara båtvarv som drivs i Blekinge museums regi för att visa på träbåtsbyggeri i Blekinge är en nyckelplats. Kring båtbyggeriet finns en fin närmiljö som är väl värd att både bevara och utveckla. Österut ligger flera platser som alla är värda att besöka; såsom Sjöhaga, Funkön och de strandnära delarna av Svanevik.

En annan nyckelplats är Saxemara camping och den stora badplatsen, Saxemara näs, den strandnära volleybollplanen liksom de små, allmänna badplatserna i väster och den nya fotbollsarenan som är samhällets stolthet.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- *Dalgångens öppna landskapsrum är viktig för Saxemarar identitet och bör bevaras öppen.*
- *Kontakten med Saxemaraviken bör förbättras, främst mellan församlingshemmet och båtbyggeriet*
- *Öka den visuella kontakten mellan Vierydsvägen och havet.*
- *Förtydliga entrén till byn och skylta vidare till badplats och fotbollsplan mm.*
- *Förstärk den inre badplatsens karaktär som strand- och familjebad.*
- *Förstärk den yttre badplatsens karaktär som bryggbad genom att rusta upp bryggan och öka tillgängligheten.*
- *Fler bojar vid öarna gör att fler större båtar kan angöra.*
- *Infotavla vid yttre badplatsen om öarna och andra sevärdheter i skärgården.*
- *Kajaksportens tillgänglighet kan höjas genom en låg brygga.*
- *Undersök möjligheter att utöka/förstärka campingen.*
- *Skapa mer vegetation på skolgården.*
- *Vidareutveckla miljön runt fotbollsplanen för att förstärka Saxemarar känsla av omsorg och platsansvar.*
- *Vidareutveckla gång- och cykelstråk både mot Spjälkö och mot Svanevik.*

	Ronneby kommun		Skötselområde		LIS-område		Almöleden
	Viktig landskapsidentitet		Utvecklingsområde		Problematiskt vägningsnitt eller barriär		Bräkneleden
	Grön målpunkt		Stråk		Möjlig länk mellan leder		Blekingeleden
					Föreslagen kustcykelväg		Krösnabanelleden
							Karlsnäsleden
							Vildmarksleden
							Svalmälleden

Bildmosaik från Saxemara och västra kustbandet

Saxemara båtvarv.

Den visuella havskontakten i Saxemara bergränsas av en tät trädridå och stora vassbälten som vuxit upp i strandlinjen från varvet i öst till båtbyggan i väst. En möjlighet vore att skapa två stråk; ett större med utgångspunkt från dagens grusväg och ett mindre, mer havsnära stråk som omsorgsfullt passas in i rörelsemiljön. Foto: William Lavesson

Saltärna

Väbynäs

Trolleboda. Små strandnära stenbrott har integrerats väl med tomterna och ger en logisk trädgårdsgrens. Genom att stenbrottet är så torrt och kargt tar det lång tid innan träden invaderar men med tiden händer det. Här är björk, tall, rönn och ek på gång. Vill man ha det tidigare stenbrottet mer öppet bör man ge sig in just i pionjärskedet och stoppa de första träden och buskarna, annars ökar lövförnan, mullhalten, markbördigheten och markfuktigheten snabbt.

Längst ut på Trolleboda udde finns en ytterst pietetsfull inpassning av kulturmiljön i sin helhet med tomter, den lilla huvudvägen ända ut till yttersta spetsen, byggnader och båtplatser. Vid bearbetning av utsiktlinjer från trädgårdarna och husen har en omsorgsfull beskärning och formgivning av både ek och tall till grafiska former, hemmahörande på platsen utförts. Notera även den fina stensättningen och det "skräddarsydda" trädäcket.

KARÖN

Karön ligger utanför Ronneby stad och Ronnebyån med dess utlopp. Då man tar sig ut till Karön så tar man ett viktigt förstasteg ut i den mellanblekingska övärlden i Östersjön.

Här kan man börja med att fascineras av det ur-skandinaviska med de nakna hållarna av den hårda kustgnejsen och blockhaven, som passar ypperligt för det informella badet. Eller stanna till och låta sig fascineras längre från dagens strandlinje, där stensamlingar avslöjar tidigare strandzoner till forntida hav och issjöar. Här finns Cape d'Alberto vid sydspetsen med dess millioner stenar som havet rullar in mot. Här finns Örnberget och Karöberget, med fina utblickar över skärgården, men här finns också de skyddade lägena, som i Blomsterdalen.

Karön var tidigt ett turistmål och en huvudanledning till att Ronneby Brunn blev den ledande kurorten i Sverige i slutet av 1800-talet. Här byggdes ett kallbadhus, ett schweizeri och sexton praktfulla villor, ofta i utsatta lägen för att kunna visa upp sig och bli sedda. Samtidigt anlades här också promenader, exklusiva genom deras dragning, deras stensättning och kantbeskärning. Promenaderna gick i olika riktningar, så att man aldrig skulle riskera att bli uttråkad genom att behöva gå samma väg fram och tillbaka.

Promenaderna skulle visa upp havet och stranden, men också en interiör av Blekingsk natur och vildmark med vidsträckta mattor av stensöta, kaprifol och blåbär. Senare byggdes också en stugby och badhytter vid Karöbadet som senare byggnadsminnesförklarats.

Genom den tidiga turismen skedde en tidig betesfredning och de naturliga processerna kom igång här långt innan på de flesta andra öarna. Dagens stortallar men även en äldre ekskog i skyddat läge med en välutvecklad skiktning skvallrar om detta.

Karön erbjuder en omväxlande miljö, från de karga höjderna till de lummigare dalarna, och runt ön löper många inbjudande stigar.

På många ställen hittar man också idegran, även skogsbildande vilket är unikt.

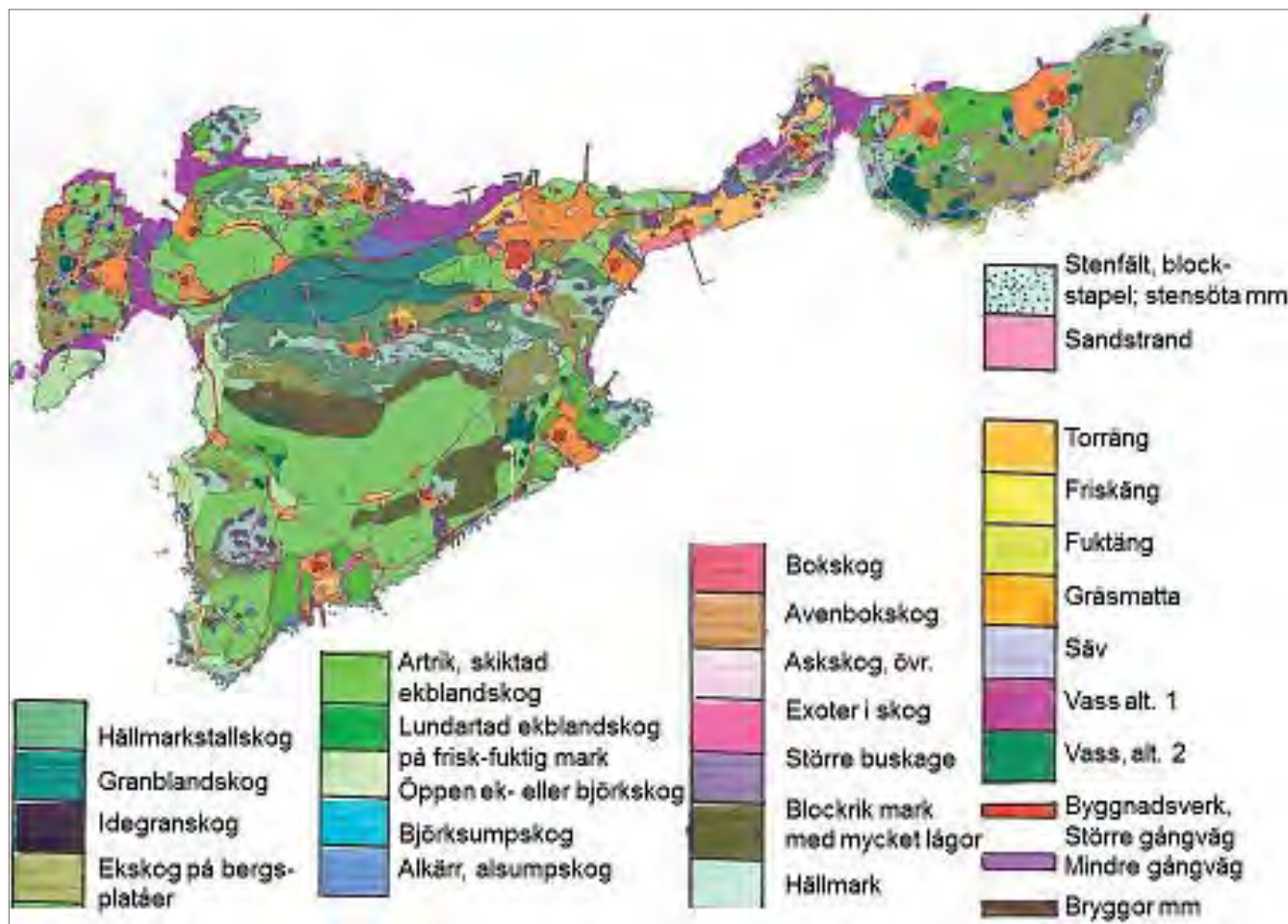
Det finns mängder av spår som röjer en tidigare mänsklig verksamhet, som idag många gånger överlagras av en nästan djungellik växtlighet. Inte minst var 'stenläggaren' en skicklig och kreativ hantverkare, som det märks spår av på många ställen. Bland annat de så kallade Tänkastenarna finner man på många ställen där utsikten och platsen hade något speciellt.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- *Upprätta en skötselplan för underhåll och utvecklad skötsel på Karön som tar vid efter det arbete som skett genom samverkan med SLU och Ronneby kommun.*
- *Se över möjligheterna för en förlängd säsong*
- *Öka attraktiviteten på Karö havsbad, exempelvis genom att återinföra hopptornet*

Stentrappor på Karön.

Karta över Karön med all dess mosaik och småskalighet. Det har historiskt varit ett nyckelområde för Ronneby på samma nivå som kyrkan, stadskärnan och Brunnen.

Rietzka villan på Karön. Villorna är kanske det viktigaste elementet av alla på Karön. De har alla sin särprägel och de har noga fått sin plats. De ska samverka med omgivningen och få sin identitet i samklang med den. Istället för att gömmas i nedhukade, vindskyddade lägen i vikar och dalgångar och sänkor på ön har de lyfts upp i utmanande lägen. Där kargheten varit sämmerket bör detta även fortsättningsvis bli kännetecknet.

Midsommarfirande på Karön.

Utsikt från Karön mot Ekenäs. Karön är ett uppskattat semester mål både för sommarboende och för andra turister. Det är också ett första steg ut i Ronnebykärgården

ÖSTRA KUSTEN

Öster om Ronnebyån och Ronnebyfjärden byter landskapet skepnad och skiljer sig mot det landskap som finns i Brunnområdet eller västerut mot Vierydsån och Bräkne-Hoby. Landskapet är fortfarande ett kustlandskap med havslera i dalbotten och renspolade hållmarker med ljungmattor på bergskrönen och flacka sprickdalar, men mönstret är mindre strikt och förekomsten av sandiga bildningar såsom sanddeltan, sanddynfält och drumliner är större.

På Kuggebodahalvön uppkom tidigt en sommarhusbebyggelse med Korsanäs, Millegarne, Köpe, Styrsvik och Sörgården som med tiden kommit att bli ett differentierat samhällen med en blandad bebyggelse av åretruntboenden och sommarboenden.

Samma utveckling har skett med den gamla bebyggelsen knuten till fiskeläget på Gö liksom på Torkö och i Bökenäs även om dessa förblivit mindre i omfattning.

Skärgårdslandskapet i Listerby skärgård domineras av ek och fårbetade hagmarker. Mer vilda, endominerade partier finns vid Almö udde och Hasslöbron respektive på Torkö med sin vildare natur.

Områden som Tromtö och Torkö, Vambåsa och Hjortahammar samt öar, som Jordö, Betesholmen, Vagnö, Slädö, Arpö, Eneholmen, Västerholmen och Österholmen utanför Almös stränder är natur- och kulturmiljömässigt mycket intressanta.

Kusten generellt rymmer mycket höga naturvärden. Många av värdena är knutna till att den långa traditionen av bete och hävd upprätthålls för att hålla landskapet öppet vilket gynnar såväl flora som fauna.

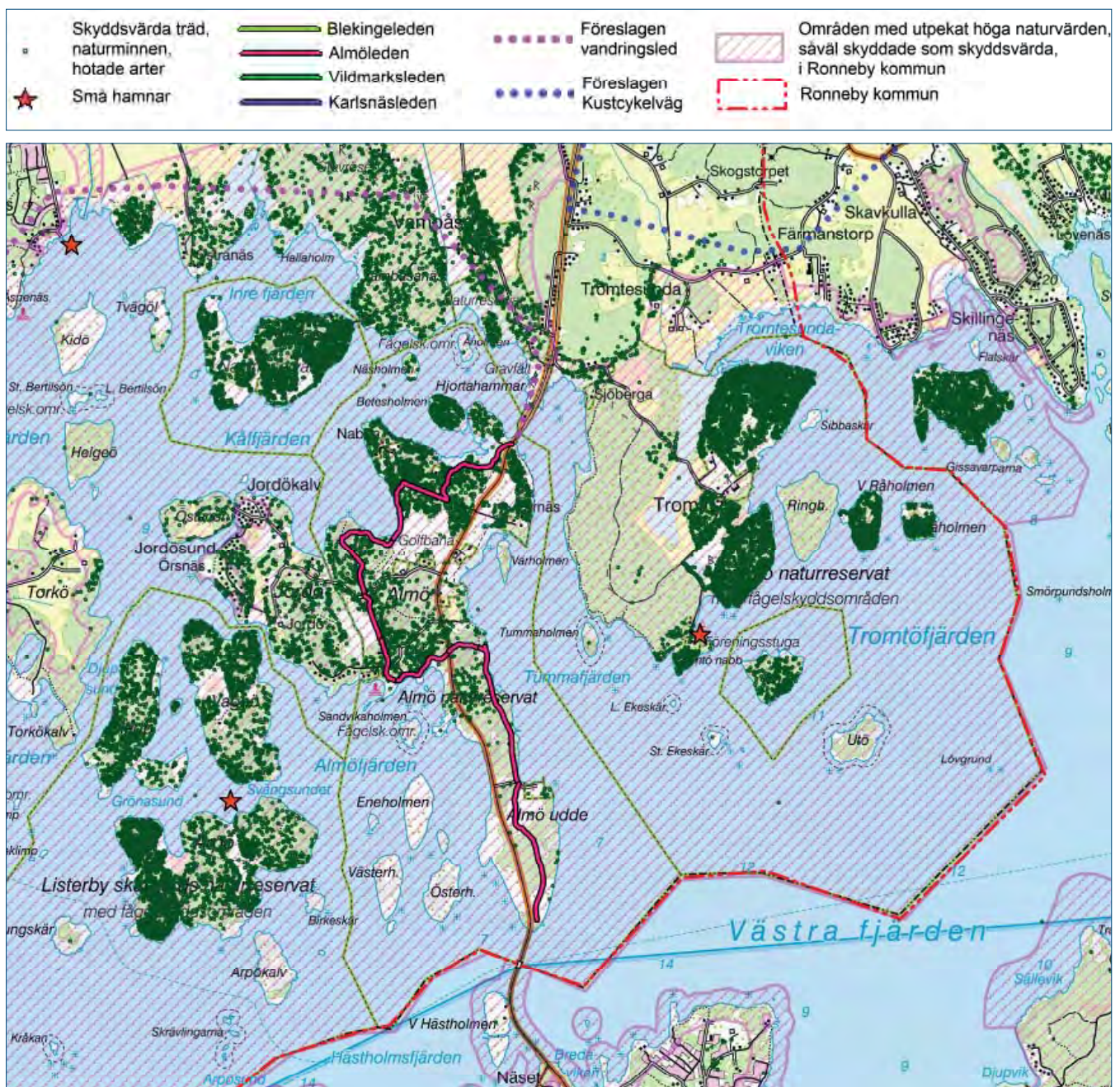
Stora områden är viktiga för fågellivet och klassade som fågelskyddsområden.

En mycket viktig fråga för kusten är allmänhetens tillträde och tillgänglighet. Att tillgängliggöra kusten genom att binda samman befintliga kortare promenader och leder till en sammanhängande led längs östra kusten i kommunen bör vara prioriterat. I synnerhet en gång- och cykelled från Ronneby stad över Angelskogsviken till Aspan och vidare till Nötanabben på Göhalvön är viktigt för att tillgängliggöra Gö som den mycket stora resurs som unikt stadsnära grönområde det är.

En kustnära turistcykelled är planerad längs hela Blekinges kuststräcka. Denna har stor potential att bli

mycket värdefull men behöver kompletteras med goda möjligheter att vandra närmare vattnet och utanför bilvägnätet på många platser.

Stora delar av skärgården är naturreservat och/eller fågelskyddsområde. Nästan hela området är antingen skyddat för höga naturvärden eller utpekade som skyddsvärta. Det blir mycket tydligt på kartan nedan hur stora områden rymmer många hotade arter och har höga naturvärden knutna till värdefulla träd. Detta innebär naturligtvis ett ansvar att värna de värden som finns genom skötsel och hänsyn, men också möjligheter att ta tillvara på värdena för att vidareutveckla friluftsliv och turism.

Aspan

Få områden hör så intimt ihop med Ronneby stad som Aspan med sin förlängning ned mot Sandvik. Här fick många Ronnebybor sitt semesterparadis. Största delen ligger på sandsediment och naturen är i den inre delen kanske inte så märkvärdig. Den finns kvar som en mer öppen hed på många av de ursprungliga husens tomter. Längst ut mot Gökalv finns dessutom stenrika, grunda vikar och en kustekskog som är betydligt mer intressant.

Det som kanske är mest intressant idag är spår efter stenbrytningen. Den påbörjades redan 1890 och kom

att bli en av Ronnebykustens största. Den fortsatte fram till 1950-talet och lämningarna är många. De har skildrats på ett alldeles ypperligt sätt genom "de kulturleder" som lagts ut med start vid kursgården "Aspan". Man lyfte ut stenblocken med en kran på rall. Den färdighuggna stenen kördes sedan ut på lastbryggan för vidare sjötransport.

På Aspan är de gamla allmänningarna och den natur som är kopplad till dessa speciellt värda att notera. På udden växer ett härligt parti riktigt vindpinad kustskog. På udden är också stenbrottsverksamheten en riktig tillgång. Flera fina leder finns här och de är proffsigt utförda.

Utsikt över Sandvik, Solvik och Aspan. Till vänster i bild syns Ekenäs och Ronnebyåns utlopp, till höger skymmas Karön. Foto: William Lavesson

Kulturleden med spår efter stenbrytningen på Aspan.

GÖ OCH KUGGEBODA

Det är intressant att se Kuggebodahalvön med Yxnarum, Kättilsång, Bökenäs, Oxlabby och Kuggeboda sida vid sida med Göholm och Gökalv.

Göholm var godslandskapet med ansvar för landskapets förvaltning knutet till ett fåtal människor medan Kuggeboda rymde mängder av småsamhällen och ett gytter av människor som försökte överleva på jordbruk, fiske och andra bisysslor. Kuggeboda hade sin egen ångbåtsbrygga och sitt eget båtvarv och här bedrevs länge en storskalig stenbrytning. Under en period var området också Sveriges växthusrikaste område.

Ett viktigt karaktärsdrag i området är de steniga havsstrandängarna. Här finns också mängder av stenmurar och stenbrott och resliga rösen från brons- och järnåldern gjorda av en svartare sten än i kustlandskapet västerut. K

ring Kuggeboda finns ett livskraftigt kustjordbruk. Vegetationsmässigt är landskapet rikt på ek. På Göholm, Gökalv och Vambåsa finns öppna eklandskap med månghundraåriga ekar vilket är karaktäristiskt för gamla herrgårdslandskap.

Förutom en mycket gammal bokskog på Göholm gör bokskogen ett uppehåll i denna delen av kusten och återkommer först på Tromtö. Istället finns en stor mängd kusttallskogar tillsammans med ask- och hagtornskogar på Kuggeboda och Göholm. På sina ställen finns även små rester kvar av den ljunghed som täckte vidsträckta arealer. På Göholm finns också ovanligt stora mängder av hassel.

Kuggeboda med de smala gatorna, som leder till bebyggelsen och havet har en storlek som egentligen passar cykeln betydligt bättre än bil.

I landskapet är både Kuggeboda och Göholm att betrakta som "nyckelplatser". Att göra speciella platser och landmärken, såsom badplatsen på Gökalv mer tillgängliga och läsbara är viktigt för hela samhället kring Kuggeboda. Idag är området populärt både för åretruntboende och sommarboende. Det är viktigt att vid utveckling se till de olika intressena de olika grupperna har.

Det är viktigt att inte kustbandet privatiseras och skärs av genom förbudsskyltar. Kuggebodahalvöns smala vägar omgärdade av stenmurar och vägstrukturen med många återvändsgränder är vägstrukturen särskilt sårbar. På ett liknande sätt är det av avgörande betydelse hur Göholm blir tillgängligt genom väg- och stignätets struktur. Löser man inte nätet med småvägar och stigar på Göholm och Gökalv är området i praktiken mycket svårtillgängligt.

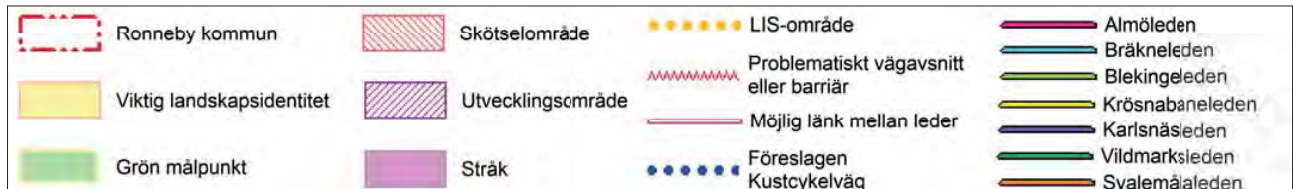

Stina Werners mytomspunna gods Göholm på Göholmshalvudden och den pittoreska hamnen vid Gö intill Ronnebyfjärden, med kustnära drumlins, en av sydsveriges största hasselskogar och ytterst välutvecklade strandbryn. Foto: Lars G.B Andersson.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Förbättra tillgängligheten på Gökalv genom längre, sammanhängande stråk för promenader och cykling.
- Värna och öka tillgängligheten till Göhalvön och Kuggebodahalvön genom att skapa en gång- och cykelförbindelse via Aspan till Ronneby stad
- Skapa en sammanhängande led längs kusten som knyter samman de kortare leder som idag finns utspridda i området.

LISTERBY OCH SLÄTTANÄS

Listerby är fortfarande ett relativt litet samhälle som har expanderat i fyrvägs korsningen mellan det som är väg E22, vägen upp mot Johannishus och vägen ner mot Slättanäs, Kuggeboda och Gö. Den betade "Kvarnkullen" intill E22:an är ett viktigt landmärke tillsammans med Listerbyån, kyrkan och ett antal gårdar inne i bykärnan, med både hästar och nötdjur för bete. Mot öster och sydost fortsätter ett jordbruksområde i en tydlig men flack dalgång med stora, sammanhängande åkerfält, för att vid mynningen vid Listerbyån övergå till ett låglänt fuktängsområde med mycket fågelstreck.

Åt väster och sydväst har moränryggar och åsbildningar dikterat villkoren för en bebyggelsen. Efter en liten väg med många småhus och mindre odlingar når man fram till Listerbys idrottsplats. Då har man inte långt kvar till Johannishusåsen och dess mäktiga fornlämningar norr och söder om E22.

Under det senaste årtiondet har mycket hänt i Listerby-Slättanäsområdet då nya villaområden har byggts. Bebyggelsen fortsätter att expandera i riktning mot havet och Kuggeboda i ett flackt landskap. Här finns behov av en cykelförbindelse. Vissa mindre skogsdungar och skogsbälten har bibehållits. Parallellt har samhällsföreningen i Listerby lagt ut flera motionsslingor på upp till 4 km som bör uppmärksammas vid vidare bebyggelse. De bildar tillsammans med det gröna ett välkommet kitt som strukturerar och delar upp bebyggelsen i fattbara delar.

Det är viktigt att vid utökad exploatering skapa ett väl integrerat landskap där de gröna områdena kan verka tillsammans med bebyggelsekvarter och gator så att resultatet blir identitetsstarka grönområden med landmärken, speciella stråk och unika platser i utvidgningen söderut. Det mycket flacka landskapet med en hel del sumpskog och ung medelåldersskog som finns idag har efter exploateringshuggning och

borttagningen av underväxten blivit nästan likadan överallt. Det enda som sticker ut är ett antal stenmurar men även dessa är repetitiva i uppbyggnad och riktning. För att nå den kvalitén bostadsnära skog bör ha i ett sådant läge kommer en konsekvent inriktad skötsel krävas framöver. En risk är också att de bevarade gröna enheterna blir alltför små för att kunna fungera optimalt för exempelvis barns lek.

Väster om Listerby finns höga landskapsvärden som bättre bör sammankopplas med Johannishusåsen och det stråk av värdefulla och attraktiva fornminnen som anknyter till åsen. Även kopplingen över Yxnarumsvägen mellan skogsområden, idrottsplats och joggingspår ner till bebyggelsen i söder är svag och vägen fungerar som en barriär.

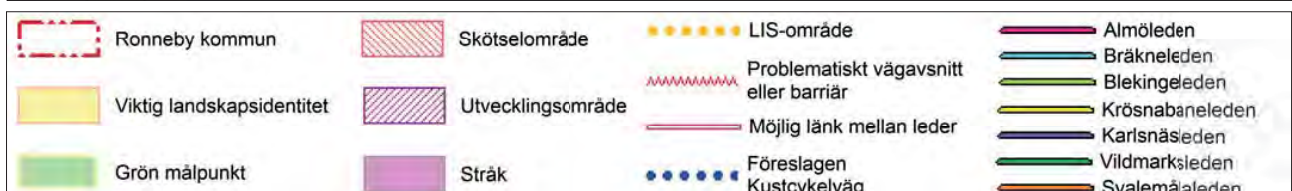
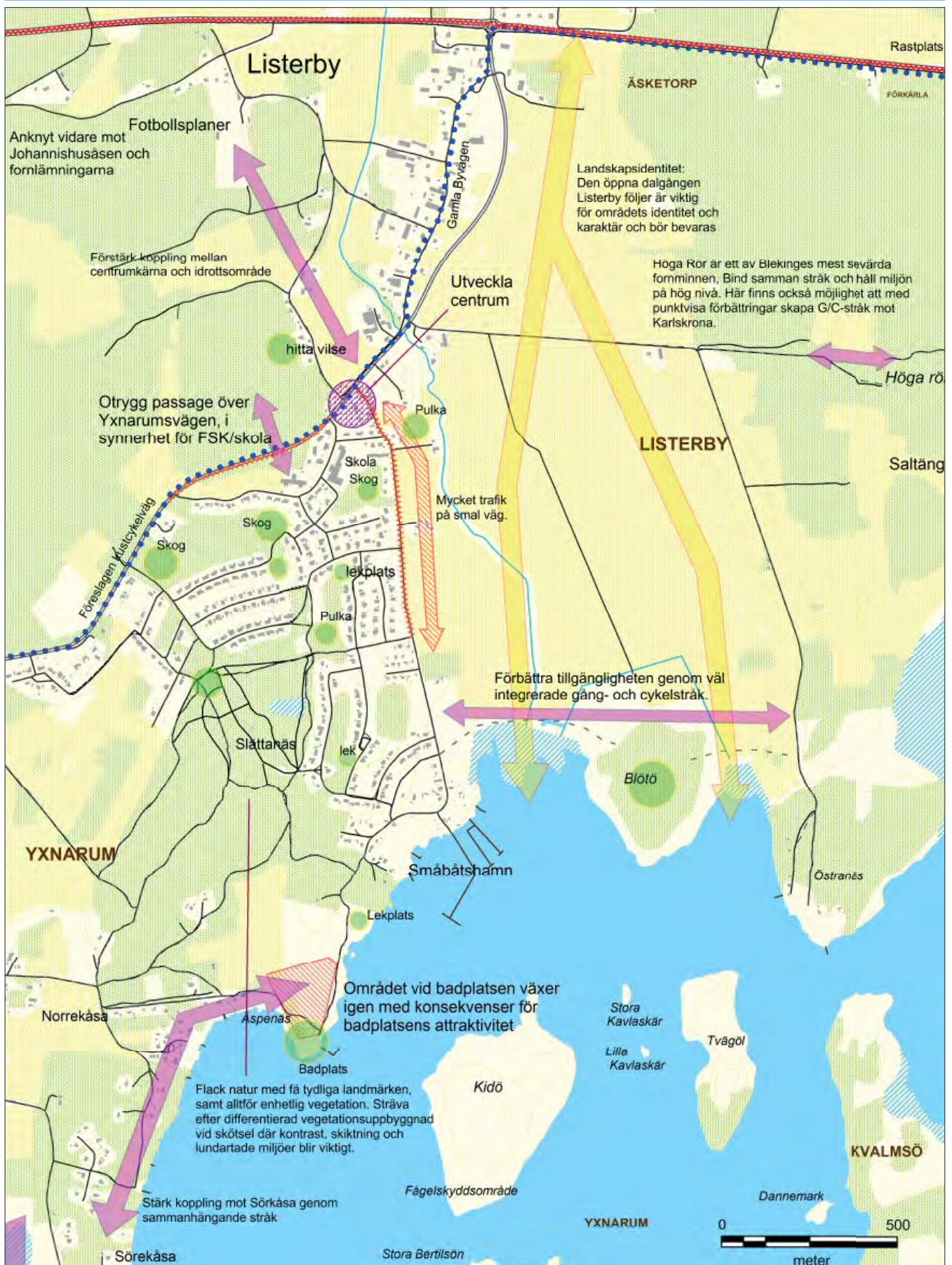
Listerby kyrka är ett karaktäristiskt landmärke och det öppna odlingslandskapet i stråket mot vattnet är ett betydelsefullt landskaprum.

Exempel på utvecklingsmöjligheter

- Utemiljön i centrum behöver rustas upp för att kunna fungera som centrumkärna i Listerby. Här bör information om samhället, området och friluftaktiviteter finnas.
- Värna kopplingen till havet genom att hålla dalgången öppen.
- Yxnarumsvägen är idag en barriär för framförallt skola och förskola. Det är hastighetsbegränsning till 70 km/h och passagen över vägen kan göras tryggare genom exempelvis sänkt hastighet.
- Öka röjning och betning i området utanför Slättanäs badplats.
- Motionsslinorna i sydvästra delen av samhället är välanvända. Dessa kan dock göras mer tillgängliga genom bättre skyltning i samhället och vissa förbättringar, i synnerhet ned mot Sörekåsa.
- Motionsslingor samt små skogspartier som fungerar som lekmiljö för barn bör värnas och förstärkas vid exploatering.

Slättanäs båtklubb vid Listerbynåns utlopp har många båtplatser. I bakgrunden syns Kidös karga landskap med många enar.

Bildmosaik från Listerby

Vy från Listerby kyrka mot Listerbyskärgården. Fristående ask med sin karaktäristiska runda krona ger en inramning och rumslighet i det nära rummet innan dalgången öppnar sig mot Listerbyåns mynning.

Listerbyrondellen är en viktig plats med busshållplats och bensinmack. Platsen i sig är dock anonym och präglad av spridd bebyggelse utan att söka uppmärksamhet och locka vidare varken norrut eller söderut.

Bild från samhällsföreningens "Slättanäsruna". Detta är en mycket ambitiös och lyckad satsning på ett helt system av stråk i de grönbälten som delar upp bebyggelsekvarteren och förenar bostadsområdena med det havsnära. Gångstråken används mycket men har samtidigt potential att utvecklas. Särskilt i gångstråkens entréer och skärningspunkter är det viktigt att finna fram till en stark platsidentitet och lundartade partier med vitsippa och liljekonvalj döljs ofta inne i slyet och bör plockas fram genom underröjning under en gles skärm av småträd som ek, björk och asp samt buskträd som hassel, oxel och rönn.

Många passar på att åka skridskor när isen lägger sig i Listerby skärgård.

Utbyggnaden av Slättanäs i Listerby tillhör kommunens största under 2000-talet. Först och främst byggs i delar som lämnats över från jordbruket till skog. Bilden visar hur jordbruket med sina fält och betande djur kan vara värdefulla delar att hålla kvar mellan den nya bebyggelsen för att skapa strukturer, i synnerhet i ett flackt landskap som i Listerby. Stenmurarna verkar samtidigt som karaktärsgivare och rumsavgränsare och är viktiga att vårda och frilägga.

"Kvarnkullen" i Listerby utgör ett välkänt landmärke då man närmar sig Listerby på E22:an från väster.

Listerby kyrka är ett centralt landmärke med hög dignitet som syns långt ut i Listerbyskärgården.

Närskog och utflyktsskog i Listerby, alldeles nära Backsippans förskola och Listerby låg- och mellanstadieskola. Denna plats mitt i skogen utnyttjas mycket, det är en plats där personalen och barnen ostört kan njuta av att finna sina speciella små platser eller gå upp på högsta delen och spana efter kyrktornet bland alla tallar. Tallplanteringen som gjordes på de magraste delarna efter kalhygget tog älgen hand om. Istället fick man möjligheten till en stor skogsglänta om man fortsätter att buskröja. På detta och liknande sätt kan närskogarna få sin speciella skötsel i samrådslösningar där skogens värden kan bli till något som man minns för hela livet.

LISTERBY SKÄRGÅRD

Listerby skärgård är ett på många sätt unikt område med höga både kultur- och naturmiljövärden. Landskapet är omväxlande med många spår från forna tiders bruk, såsom jordbruk med bete, små åkertegar samt stenhuggning. Området är mycket populärt för friluftsliv såsom vandring, fågelskådning

och kajakpaddling. På Almö finns också en naturskön golfbana och ett populärt bad. Här finns många attraktiva utflyktsmål och små leder som skulle kunna bindas samman ytterligare med exempelvis både vandringsleder och kajakbryggor för att än mer ta vara på området som en helhet.

Listerby skärgård är mycket ekens och enens landskap och betet präglar skärgården. Östranäs och Blötö.

Markväg som leder vidare till Östranäs med fina utsikter mot Listerbyskärgården.

Hagmark i Vambåsa, med vidkroniga ekar som samsas med enstaka enar.

Vagnö, Slädö och Arpö

De tre öarna Vagnö, Slädö och Arpö utgör tillsammans med några mindre holmar naturreservatet Listerby Skärgård. Öarna är låga och stenrika med omväxlande naturmiljöer och med många spår efter bofasta befolkningar och forna tiders brukande av marken.

Det krävs båt för att ta sig till öarna, men de rymmer flera naturliga hamnar och är flitigt besökta av fritidsbåtägare.

Området har ett oerhört rikt fågelliv med såväl vadare, änder och småfåglar som förbiseglade havsörnar. Detta innebär också att området, liksom många andra delar av skärgården är fågelskyddsområde.

Utsikt mot Vagnö från Almö

Almö

Almö bör betraktas som en centalpunkt för turism och friluftsliv i Listerbyskärgården. Det är en flack, långsträckt ö med en hel del uppstickande bergknallar, som utnyttjats ganska mycket för en småskalig stenbrytning. Stränderna vittnar om en intressant blandning med havsstrandängar och flacka stränder.

Almö har ett populärt havsbad vid Sandviken. På sommaren kommer många besökare till ön för att spela golf, bada, fiska eller vara på scoutläger.

Almö har ett naturreservat som bildades 1987. Det finns flera rymliga parkeringsplatser på ön i anslutning till Almöleden. Almöleden skulle kunna vara utgångspunkten för en längre kustnära led som löper vidare mot Listerby och därefter fortsätter förbi Kuggebodalandet, Gö och Göholm, vidare mot Aspan för att sluta vid Östra Piren eller Brunnen i Ronneby och anknyta till Blekingeleden.

På Almö har restaureringsåtgärder vidtagits under de senaste årtiondena med avsikten att skapa ett mer öppet landskap. Många enar har tagits bort till förmån för ek och andra lövträd. Även de tre större öarna Vagnö, Slädö, Arpö, som ligger utanför Almö har röjts på liknande sätt.

Under hela perioden kring 1900-talets början var stora delar av kusten helt dominerade av en. Enlandskapet

Det långsmala näset Hjortahammar mellan Vambåsa och Almö i bakgrunden.

gynnar vissa djurarter och i mer öppna och halvöppna faser även växter, som orkidéerna fläckigt nyckelblomster samt Adam och Eva. Idag finns bara rester av denna landskapstyp kvar och eken har fått en mer framträdande roll.

På Jordö finns ett mer enrikt landskap men som har kvar den tätare terrängen. Man kan också ta sig vidare ut till Almö udde, där landskapet är mer öppet och kargare.

Almö udde med ett mer öppet landskap än i norra Almö, med enormt stenrika stränder i en mosaik med havsstrandängar. I bakgrunden syns Eneholmen och Arpö.

Vambåsa och Förkärla

Området kring Vambåsa och Förkärla hör till största delen till Johannishus gods. Det är på många vis ett "herrgårdslandskap" med en kombination av stordrift i jordbruket med stora odlingsenheter, en intensiv jakt och stark anknytning till tradition vad gäller både byggnadsmiljöer och landskapsinpassning.

Här finns också tydliga estetiska inslag med mäktiga ekar längs vägar och som fonder i siktstråken. Ett viktigt landmärke i landskapet är Förkärla kyrka, byggd i skärningspunkten mellan flera siktstråk.

Ortsnamn, spår efter tidiga bosättningar och forntida gravplatser tyder på en mycket lång bygdehistoria. Bland de mest imponerade är Höga rör, en stensättning från bronsåldern, som ligger i ett skogsområde med en högst välutvecklad hållmarkstallskog av kusttyp och med en serie av fina stenmurar.

Området präglas av flera flacka sprickdalar och höjdryggar. Mot havet spelar betet en stor roll och området rymmer många intressanta hagmarker. Här finns också en rad fina innerskärgårdsvatten.

Trots närheten till E22:an är detta är ett kustområde som är lätt att missa eftersom vägarna och deras entréer är anspråkslösa, trots rasplatsen vid Förkärla och Förkärla kyrkas synliga läge.

Sedan 2015 finns här även en informationscentral att ta del av. Det fortsatta vägnätet in i området är dock väl inpassat i landskapet och passerar en rad intressanta platser.

Vambåsa hagmarker är namnet på två naturreservat vid Vambåsa. De karaktäriseras av grova ekar men också av ett rikt antal fornlämningar i form av gravar och gravfält från brons- och järnålder. Landskapet vittnar om att marken brukats i årtusenden.

Dramatiskt väder och dramatiska träd i Vambåsa

Den mäktiga gårdsbyggnaden i Vambåsa, en gång betecknad "Blekinges största ladugård".

Jordö

"Pärlan i Listerby skärgård"

Jordö kan illustrera en skärgårdsmiljö i kommunen som på många sätt är briljant. Det omfattar en sammanflätad natur och kultur med hela spännvidden från det pittoreska till det pastoralala till det vildmarksmättade. Vägarna slingrar sig i fram i landskapet och kantas av de många stenmurarna. På ön har en omfattande stenbrytning bedrivits och spår av denna finns bland annat i det nybildade naturreservatet. Landskapet präglas av hållmarker

Badstrand och strandpromenad på Jordö.

Samma väninnor som samlats framför den karaktäristiska Kräfteken på Jordö, år 1982 och på 30-talet. Bilderna visar hur eken härstammar från åtskilliga generationers stubbskottsekar innan den tilläts gå upp som enstammig solitär. Bilderna visar också hur landskapet bakom eken förändrats från ett endominerat landskap till ett betydligt tätare eklandskap. Foto: Marianne Gylling

med grova enar och ädellövskog. Bebyggelsen har tillkommit under olika tider och ett aktivt jordbruk och fiske är synligt i landskapet.

Vandrar man på Almöleden är det lätt att ta sig vidare ut till Jordö och även Östanön som hänger samman med Jordö. Att Jordö är en omtyckt plats märks bland annat genom att flera böcker skrivits om Jordö. Många aktiviteter sker i det lilla missionshuset från 1928 som också är byggnadsminne.

En gedigen stenmur på Jordö. De gamla enekäpparna som ännu sitter nedstuckna i muren vittnar om att ett högre stängsel tillverkades genom att bygga vidare med ett trägärde förstärkt med tornigt ris ovanpå muren.

Tromtö

Tromtö i sydöstra hörnet av kommunen kan bjuda på magnifika upplevelser längs de iordninggjorda lederna. På Tromtö finns stora naturskogar av ek och bok i en sällsynt skådad myckenhet och omfattande exempel på herrgårdslandskapets hagmarker med mycket gamla trädsolitärer och grupper av träd.

Här finns också ädellövskogens möte med havet, de äldre, välutvecklade sumpskogarna och de våta lövskogssystemen.

Tromtö är ett ständigt möte mellan skog, hage, öppen betesmark och vatten. Inte minst de inre, lugna vattenytorna, där rastande fåglar slår till, är intressanta att uppleva.

I de olika naturtyperna trivs ett stort antal sällsynta växter och djur, bland annat läderbaggen och ekoxen, sommargylling, långbensgroda och sydlundarv. I tillägg finns här också alla ljuden från ett vildmarkslandskap.

Flera slingor och vandringsleder är iordningsställda och bilen parkeras precis innanför grindarna. Längst ute på Tromtö nabb finns en vackert belägen naturhamn för fritidsbåtar.

På Tromtö finns exempelvis ovanligt välutvecklade sumpskogar och våta ädellövskogssystem med bland annat ek, bok, ask, hagtorn, vinbär och vildapel.

Tromtö är ett populärt friluftsområde.

KONSEKVENSBESKRIVNING

Inledning

Ronneby kommuns grönsstrukturplan görs som ett tematiskt tillägg till Översiktsplanen och skall enligt PBL (2010:900) 3 kap. 23§ redovisa sambanden med och konsekvenserna för översiktsplanen som helhet.

Grönsstrukturplanens samband med och konsekvenser för översiktsplanen

	Övergripande mål i ÖP	Berörs i Grönsstrukturplanen	Konflikter mellan ÖP och grönsstrukturplan
Bebyggelse	Ronneby kommun erbjuder attraktiva boendemiljöer för alla.	JA: God och attraktiv boendemiljö är ett viktigt mål i grönsstrukturplanen	NEJ: De områden som i grönsstrukturplanen lyfts som viktiga att skydda från exploatering pekas ut i syfte att skapa en god och attraktiv boendemiljö.
Naturvård	I enlighet med kommunens miljöprogram skyddas objekten i våtmarksinventeringen mot exploatering, utdikning och igenfyllning. Övriga bevarandeområden skall bevaras så långt det är möjligt.	JA: Hög biologisk mångfald är ett viktigt mål i grönsstrukturplanen.	NEJ: Grönsstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Skyddsvärda material och ämnen	I enlighet med kommunens miljöprogram säkras naturtillgångarna för en framtida vattenförsörjning. Målet är att andelen naturgrus av den totala grus- och krossproduktionen högst får vara 20% år 2005	NEJ: Berörs ej.	NEJ: Inga konflikterande riktlinjer föreslås.
Vatten	I enlighet med kommunens miljöprogram ger grundvattnet en säker och uthållig dricksvattenförsörjning och bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i ytvatten. Viktiga grundvattenförekomster undantas för exploatering.	JA: Vattens kvalitet och ekologiska status är viktiga mål i grönsstrukturplanen.	NEJ: Grönsstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Landskap	I enlighet med kommunens miljöprogram håller skogen hög kvalitet, samtidigt som biologisk mångfald och kulturhistoriska värden bevaras. I den fysiska planeringen bevaras odlingslandskapets biologiska och kulturhistoriska värden.	JA: Landskapets identitet i kombination med dess kulturhistoriska och biologiska värden är viktiga mål i grönsstrukturplanen.	NEJ: Grönsstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Kulturmiljö	I enlighet med kommunens miljöprogram skapar den bebyggda miljön förutsättningar för en god hälsa samt en god natur- och kulturmiljö.	JA: En grönsstruktur av hög kvalitet där både kultur- och naturvärden tas hänsyn till och stärks är viktiga mål i grönsstrukturplanen.	NEJ: Grönsstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Grön fritid	I enlighet med kommunens miljöprogram skapar den bebyggda miljön förutsättningar för en god hälsa samt en god natur- och kulturmiljö. Nära till grönområden av hög kvalitet för de boende och inga nybyggda bostäder eller skolor i närheten av bullrande verksamheter är delmål i programmet som rör den fysiska planeringen.	JA: En grön miljö av hög kvalitet som främjar utomhusvistelse är ett viktigt mål i grönsstrukturplanen.	NEJ: Grönsstrukturplanen har samma utgångspunkt.

Kommunikationer	Välutvecklade kommunikationer ger bland annat goda pendlingsmöjligheter. Ronneby kommuns infrastruktur är välutvecklad och ändamålsenlig med en tydlig miljöprofilering och ingår också i en större regional helhet. Barns och ungdomars behov av en trygg uppväxtmiljö och utvecklingsmöjligheter är väl tillgodosedda. Hela kommunen utvecklas och servicen är god i våra olika kommundelar.	JA: En sammanhängande struktur av stråk med goda möjligheter att röra sig utan bil både i närområdet och mellan målpunkter är viktiga mål i grönstrukturplanen.	NEJ: Grönstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Teknisk försörjning	Ronneby kommuns infrastruktur är välutvecklad och ändamålsenlig med en tydlig miljöprofilering och ingår också i en regional helhet.	JA: Grönstrukturplanen lyfter frågor om grön dagvattenhantering bland annat.	NEJ: Inga konflikterande riktlinjer föreslås.
Folkhälsa och livskvalitet	Kommunens miljöprogram anger visionen ”en ekologiskt hållbar utveckling”. Syftet med denna vision är att skydda människors hälsa, bevara den biologiska mångfalden, hushålla med naturresurserna och skydda natur- och kulturlandskapet.	JA: Folkhälsa och livskvalitet är viktiga mål i grönstrukturplanen.	NEJ: Grönstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Luft och föroreningar	I enlighet med kommunens miljöprogram ska luften vara så ren att människors hälsa, växter, djur och kulturföremål inte skadas.	JA: God luftkvalitet är ett viktigt mål i grönstrukturplanen.	NEJ: Grönstrukturplanen har samma utgångspunkt.
Buller	I enlighet med kommunens miljöprogram placeras inga nybyggda bostäder eller skolor i närheten av bullrande verksamheter. Kommunen slår vakt om de tysta områdena och skapar inte fler ur bullersynpunkt dåliga miljöer än de som redan finns. Utökar heller inte bullerbelastningen i redan ur bullersynpunkt dåliga miljöer.	NEJ: Berörs ej.	NEJ: Inga konflikterande riktlinjer föreslås.
Omvärldsfrågor	Ronneby kommuns infrastruktur är välutvecklad och ändamålsenlig, med en tydlig miljöprofilering, och ingår också i en större regional helhet.	JA: Rörelsestråk och verksamheters kopplingar till områden utanför kommungränsen berörs i grönstrukturplanen.	NEJ: Inga konflikterande riktlinjer föreslås.

Sammanfattning

Sammantaget finns starka kopplingar mellan översiktsplanens mål och arbetet i grönstrukturplanen. I grönstrukturplanen betonas den gröna miljöns betydelse för landskapsbild, identitet, biologisk mångfald, god livsmiljö och rekreation.

BEHOVSBEDÖMNING

Inledning

Vid upprättande eller ändring av översiktsplan skall kommunen enligt 6. Kap 11§ första stycket MB göra en miljöbedömning av planen eller ändringen om dess genomförande genom någon enskild aspekt eller flera aspekter sammantaget kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

För att utreda om planen eller planändringen kan antas medföra betydande miljöpåverkan görs en behovsbedömning enligt kriterierna som anges i bilaga 4 till MKB-förordningen. Kriterierna omfattar dels planens karaktäristiska egenskaper, dels planens typ av påverkan och det område som kan antas bli påverkat, se matris nedan.

Grönstrukturplanen är i utgångspunkt inriktad mot att stärka ekologiska värden och den utveckling som föreslås i form av exempelvis vandringsstigar går att anpassa för att minimal miljöpåverkan skall uppkomma. Grönstrukturplanen bedöms ha positiv betydelse för kommande planer och program. I de fall där utveckling föreslås i anslutning till Natura2000-område eller annat område med erkänd internationell skyddsstatus är det i form av mindre åtgärder som dels kan förläggas utanför området dels inte bedöms innebära betydande miljöpåverkan för planen i stort. Vissa förslag i grönstrukturplanen kräver strandskyddsdispens i ett genomförandeskede.

Grönstrukturplanen anger inte förutsättningar för kommande tillstånd för verksamheter eller åtgärder upptagna i MKB-förordningens (1998:905) bilaga 1 eller 3.

Kriterier enligt bilaga 4 till MKB-förordningen:

1. Planens eller programmets karaktäristiska egenskaper:		
a.	Förutsättningar för verksamheter när det gäller plats, art, storlek, driftsförhållanden eller resursfördelning	Grönstrukturplanen behandlar inte verksamhetsområden
b.	Betydelse för andra planers eller programs miljöpåverkan	Grönstrukturplanen bedöms komma att ha positiv inverkan på kommande planers och programs miljöpåverkan
c.	Betydelse för integrering av miljöaspekter särskilt för att främja en hållbar utveckling	I grönstrukturplanen läggs stort fokus på hållbar utveckling
d.	Miljöproblem relevanta för planen eller programmet	Genomförande av grönstrukturplanen förväntas inte förorsaka eller öka miljöproblem
e.	Betydelse för genomförandet av EG:s vattendirektiv.	Grönstrukturplanen belyser på ett flertal sätt åtgärder för att stärka vattendragens ekologiska status. I vissa fall föreslås åtgärder i strandnära läge, såsom vandringsleder. Vissa av dess kan kräva strandskyddsdispens eller alternativ utformning.

2. Typ av påverkan och det område som kan antas bli påverkat:		
a.	Sannolikheten, varaktigheten och frekvensen av påverkan och möjligheten att avhjälpa den	Grönstrukturplanen föreslår åtgärder som minskar miljöpåverkan från andra verksamheter, exempelvis vegetation som klimatförbättrande strukturer i stadsmiljö
b.	Påverkans totaleffekt	Grönstrukturplanen bedöms ha en kraftigt positiv miljöpåverkan om den genomförs fullt ut

c.	Påverkans gränsöverskridande art	I vissa fall kan konflikter uppkomma mellan olika värden, exempelvis mellan kulturmiljö och naturmiljö. Grönstrukturplanen fungerar som ett kunskapsunderlag om olika typer av värden i landskapet och kan användas som grund för framtida utredningar.
d.	Risker för människors hälsa eller miljö	Två av utgångspunkterna för grönstrukturplanen är ökad folkhälsa och biologisk mångfald genom olika typer av strategier som lyfts fram i planen.
e.	Påverkans storlek och fysiska omfattning	Grönstrukturplanen innehåller vissa riktlinjer som innebär någon typ av exploatering, exempelvis vandringsstigar, förbättrade cykelvägar och utökad skötsel av vegetation. Dessa bör dock betraktas som av liten storlek och omfattning i sin påverkan på miljövärden.
f.	Betydelse och sårbarhet hos det påverkade området till följd av intensiv markanvändning, överskridna miljökvalitetsnormer, kulturarv eller speciella särdrag i naturen	Grönstrukturplanen omfattar som tematiskt tillägg till översiktsplanen för hela Ronneby kommun men pekar inte ut särskilda åtgärder som hotar natur- eller kulturvärden. Tvärtom ställs riktlinjer upp för att bevara och utveckla dessa värden.
g.	Påverkan på områden eller natur som har erkänd nationell, gemenskaps- eller internationell skyddsstatus.	Ronneby kommun har stora områden med erkänt hög skyddsstatus. Riktlinjer föreslås i vissa av dessa. Riktlinjerna är dock antingen utformade för att bevara eller utveckla dessa värden, alternativt för att öka allmänhetens tillgång till dem. I vissa fall kommer åtgärdsförslag att vara beroende av dispens från strandskyddet vid ett genomförande.

Sammanfattning

Sammantaget bedöms grönstrukturplanen i sitt genomförande inte leda till betydande miljöpåverkan och en miljöbedömning har inte upprättats.

KÄLLOR:

Referenser till kapitlet om Landskapsidentitet

- Alumäe, H. 2006. *Landscape Preferences of Local People: Considerations for Landscape Planning in Rural Areas of Estonia*. *Dissertationes Geographicae Universitatis Tartuensis* 26. Tartu.
- Andersson, T., Jonstoj, T., Lundquist, K. (red.) 2000. *Svensk trädgårdskonst under fyrahundra år*. Bygghälsningsrådet, Bygghälsningsrådet, Stockholm.
- Annerstedt, M. 2011. *Nature and Public Health. Aspects of Promotion, Prevention, and Intervention*. Doctoral thesis No. 2011:98. Faculty of Landscape Planning, Horticulture and Agricultural Sciences. SLU.
- Appleton, J. 1975. *The Experience of Landscape*. Wiley, Chichester. Revised Edition, 1996.
- Baines, C. 2015. *Companion to wildlife gardening*. Frances Lincoln, London.
- Bauman, Z. 1997. *Vi vantrivs i det postmoderna*. Daidalos, Göteborg.
- Bauman, Z. 2000. *Liquid Modernity*. Polity Press, Cambridge.
- Bauman, Z. 2002. *Det individualiserade samhället*. Daidalos. Uddevalla.
- Bauman, Z. 2007. *Konsumtionsliv*. Daidalos, Göteborg.
- Berleant, A. 1997. *Living in the Landscape. Toward an Aesthetics of Environment*. University press of Kansas.
- Berleant, A. 2000. *The Aesthetic Field. A phenomenology of aesthetic experience*. Cybereditions Corp.
- Berleant, A. 2004. *Re-thinking Aesthetics. Vogue essays on aesthetics and the arts*. Ashgate, Burlington.
- Berleant, A. 2005. *Aesthetics and Environment. Variations on a theme*. Ashgate, Burlington.
- Berleant, A. 2010. *Sensibility and Sense. The Aesthetic Transformation of the Human World*. St Andrews Studies in Philosophy and Public Affairs. Charlottesville, USA.
- Björck, S. 1980. *Blekinges geologi*. Särtryck, Årsboken Blekinge Natur. Karlskrona.
- Blomberg, P. *Handbok för delaktig landskapsplanering*. Lifescape. Implementing European Landscape Convention in the south Baltic region. Lunds kommun. www.lifescape.eu
- Brunsborg, K. m. fl. *Göholm. Blekingeboken 2014*. Karlskrona.
- Brady, E. 2003. *Aesthetics of the Natural Environment*. The University of Alabama Press. Tuscaloosa.
- Brönemark, N. 2012. *Blekingegårdar. I Sveriges trädgård sökte jag mina rötter. En släkt- och bygdekrönika*. Brönemark, Trelleborg.
- Carlson, A. 2000. *Aesthetics and the Environment. The appreciation of nature and architecture*. Routledge, New York.
- Carlson, A. and Berleant, A. (eds.) 2004. *The Aesthetics of Natural Environments*. Broadview Press, Ontario, Canada.
- Clément, G. 2006. *Où en est l'herbe? Réflexions sur le jardin Planétaire. Textes présentés par Louisa Jones*. Actes Sud.
- Clément, G. 2012. *Giles Clément. Jardins, paysage et génie naturel*. Collège de France. Fayard.
- Corner, J. (ed.) 1999. *Recovering Landscape. Essays in Contemporary Landscape Architecture*. Princeton Architectural Press. New York.
- Cronholm, C. 170-1757. *Blekinges Beskrivning*. Förlaget Blekingia, AB Specialtryck, Malmö. 1976.
- Cronon, W. 1996. *The trouble with wilderness; or: getting back to the wrong nature*. In: Cronon (ed.) *Uncommon ground. Rethinking the human place in nature*. 69-91.
- Dunnett, N. & Hitchmough, J. 2004 (eds.). *The Dynamic Landscape*. Spon Press, London.
- Dunnett, N. & Claydon, A. 2007. *Rain Gardens. Sustainable rainwater management for the garden and designed landscape*. Timber Press, London.
- Eaton, M. 2002. *Merit, Aesthetic and Ethical*. Oxford University Press. New York.
- Edeklings, M. 2009. *När blev Blekinge danskt? Recito förlag, Borås*.
- Ekholm, R. 2010. *Blekinge Utflyktsguide. Välkommen till våra finaste naturområden*. Länsstyrelsen i Blekinge län. Karlskrona.
- Europe, C. o. 2000a. *The European Landscape Convention*, Florence.
- Europe, C. o. 2000b. *European Landscape Convention, Florence, Explanatory report*.
- Falk, A. 1935. *Blekinges Natur. Inventeringsberättelse*. Karlskrona.
- Florgård, C. 1981. *Naturmark I bebyggelse. Doctoral dissertation. Konsulentavdelningens rapporter, Landskap 64*. SLU, Uppsala.
- Flyvbjerg, B. 2001. *Making social science matter. Why social enquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge university press.
- Forman, R.T.T. & Godron, M. 1986. *Landscape Ecology*. John Wiley, New York.
- Forman, R. T. T. 1995. *Land Mosaics. The ecology of landscapes and regions*. Cambridge university press. Cambridge.
- Forsberg, O. 2010. *Changes over time in remnant rural vegetation within built-up areas. Recreational use, vegetation dynamics and conservation assessment*. Doctoral thesis No. 2010:84. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae. SLU, Uppsala.
- Foster, C. 2004. *The Narrative and the Ambient in Environmental Aesthetics*. In: Carlson, A. and Berleant, A. (eds.) 2004. *The Aesthetics of Natural Environments*. Broadview Press, Ontario, Canada. 197-214.
- Fredriksson, G. 2003. *Sjöarp. Hobybygden 2003*. Brkne-Hoby. 20-33.
- Fröberg, L. 2006. *Blekinges Flora*. SBF-Förlaget, Uppsala.
- Gimdal, G. & Grahn, I-L 1992. *Jean Jacques Rousseau. Kulturen och människan. Två avhandlingar*. Daidalos. Göteborg.
- Gustavsson, R. 1975. *Underlag till naturvårdsplan för Bräkneåns dalgång*. Landskap 12. Alnarp.
- Gustavsson, R. 1977. *Sjöarps natur. Särtryck ur Blekinge Natur*. Karlskrona.
- Gustavsson, R. 1977. *Tjärö. Landskapskaraktär-vegetation-odlingsspår*. Kartbeskrivning. SNF, Stockholm.
- Gustavsson, R., Engleson, N. & Schibbye, Karin. 1978. *Friarealer i Holland. Park, jordbruks- och skogsmark i planeringen*. Landskap 40. Alnarp.

- Gustavsson, R. 1979. Samutnyttjande av tätortsnära jordbrukslandskap - problem, hinder och lösningar diskuterade främst utifrån engelsk erfarenhet. Landskap 52. Alnarp.
- Gustavsson, R. & Tregay, R. 1983. Oakwood's new landscape - designing for nature in the residential environment. Stad & Land, rapport Nr 15. Alnarp.
- Gustavsson, R. 1983. Oxhagens träd- och buskvegetation. Strukturella beskrivningar och skötseldiskussioner kring bryn, dungar, buskage och solitärer i en sydsvensk hagmark. Undervisningskompendium, institutionen för landskapsplanering, Alnarp.
- Gustavsson, O. 1999. Sjöarp. Hobybygden 2003. Bräkne-Hoby, 153-178.
- Gustavsson, R. Sjöarps Natur. Årsboken Blekinge Natur, Karlskrona, 76-96.
- Gustavsson, R. 1983. Townscape and wilderness as suppressed tendencies - some basic attitudes and trends affecting vegetation character and treatment in urban open spaces. In: Nilsson, K. (editor). 1983. Open space planning policy. Proceedings from a Swedish-German seminar in Alnarp. 46-58. MOVIMUM, Alnarp.
- Gustavsson, R. 1984. Betydelsen av bostadsnära vegetationsytor för lek och rekreation. En litteraturstudie med anknytning till fysisk planering och växtanvändning. Stencil 84:4. Institutionen för landskapsplanering, Alnarp.
- Gustavsson, R. 1986. Struktur i lövskogslandskap. Structure in the Broadleaved landscape. PhD Thesis. Stad & land, nr 48, SLU, Alnarp.
- Gustavsson, R. 1986. Eken i landskapet samt gallringsprinciper utifrån upprättade profildiagram. I: Ståål, E. Eken i skogen och landskapet. Södra Skogsägarna. Växjö.
- Gustavsson, R. 1988. Naturskogar i Blekinge. Blekinge Natur. Karlskrona.
- Gustavsson, R. 1988. Underväxten i ekskog. Ekbladet Nr 3. Ekfrämjandet, Lund.
- Gunnarsson, A. & Gustavsson, R. 1989. Etablering av lövträdplanter. Stad & Land, rapport Nr 71. MOVIMUM, SLU. Alnarp.
- Gustavsson, R. & Fransson, L. 1991. Furulunds Fure, en skog i samhällets centrum. Vegetationsstudier, historia, fågelinventering samt modeller och förslag till framtida skötsel. Stad & Land, rapport Nr 96. MOVIMUM, SLU. Alnarp.
- Gustavsson, R. 1991. De försvinnande lundarna. Blekinge Natur. Karlskrona.
- Gustavsson, R. & Ingelög, T. 1994. Det nya landskapet - kunskaper och idéer om naturvård, skogsodling och planering i kulturbbyggd. (The New Landscape - facts and concepts about nature conservation, silviculture, and planning in cultural landscapes). Skogsstyrelsen, Jönköping.
- Gustavsson, R. 1995. Gårdsmiljöer i det öppna landskapet. En diskussion om kringmiljön. Kungl. Skogs- o. Lantbr.akad. Tidskrift 134:9, 1995. S. 19-28.
- Gustavsson, R. 1995. Landskapsförändringar inom vår egen tid; exemplet Bräkneåns dalgång i en jämförelse av foton från 1974 och 1994. Blekinge Natur. Karlskrona.
- Gustavsson, R. 1999. Landscape management and planning concepts - Reflections on the ongoing process, the scientific support, dominating aspects, and represented competences. In: Gustavsson & Ode (eds). Sustainable landscape management in Southern Scandinavia. Rapport 99:1. Department of Landscape Planning, Alnarp. pp.111-127.
- Gustavsson, R., Gemmel, P., Andersson, L. G.B. & Övergaard, R. 1999. Ny skog i Öresundsregionen - planeringskoncept och erfarenheter av pilotstudier. I: Öresundsuniversitetet. Miljö och tillväxt i Öresundsregionen. Forskarsymposium maj 1999 vid Landbohögskole. Rapport, Öresundsuniversitetets kanli, Lunds universitetet. S. 199-211.
- Gustavsson, R. 1999. Local distinctiveness and landscape character. In: Usher, M. (ed.) Landscape character. Perspectives on management and change. 41-57. The stationery office, Scottish Natural Heritage. Edinburgh.
- Gustavsson, R. and Peterson, A. 2003. Authenticity in landscape conservation and management: The importance of the local context. In: Palang, H. And Fry, G. (eds.). Landscape Interfaces Book, Kluwer academic publishers. Dordrecht. 319-356.
- Gustavsson, R. 2004. Exploring Woodland Design: Designing with complexity and Dynamics - woodland types, their dynamic architecture and establishment. Dunnett, N. & Hitchmough, J. (eds.) The Dynamic Landscape; Design, Ecology and Management of Naturalistic Urban Planting. Spon Press, London. 184-215.
- Gustavsson, R., Mellqvist, H., and Åkerlund, U. 2004. The Ronneby Brunn Study. Testing a social-cultural based management planning, and the connoisseurs and action oriented approaches as communicative tools in practice. Delivery within the EU-project NeighbourWoods, part II: Tool assessments. Management task force. Report, Alnarp 2004-02-09.
- Gustavsson, R. 2004. Exploring Woodland Design: Designing with complexity and Dynamics - woodland types, their dynamic architecture and establishment. Dunnett, N. & Hitchmough, J. (eds.) The Dynamic Landscape; Design, Ecology and Management of Naturalistic Urban Planting. Spon Press, London. 184-215.
- Gustavsson, R. 2005. Landskapet som svävade fritt. I: Hogdal, L. (red.) Ronneby Brunn under trehundra år. Byggförlaget, Stockholm. 193-218.
- Gustavsson, R. (leading author), Hermy, M., Konijnendijk, C. and Steidle-Schwahn, A. 2005. Management of Urban Woodlands and Parks - searching for Creative and Sustainable Concepts. In: Konijnendijk et. al. (eds.) Urban Forests and Trees; A reference book. Springer, Berlin. 369-399.
- Gustavsson, R. 2009. The Touch of the world: Dynamic vegetation studies and embodied knowledge. 42-55, JoLA, Journal of Landscape Architecture, Spring 09.
- Gustavsson, R. 2009. New Approaches for teaching in Landscape. The landscape Ambassador experience. The IALE conference, Salzburg, Austria. 12-16 July.
- Gustavsson, R. 2011. Landscape laboratory as a Scandinavian concept - concepts and experiences based on twenty-five years of experimental work. In: an issue of TemaNord titled "Forestry serving urban societies in the North Atlantic Region, edited by C.C. Konijnendijk and H. Johannisdotter. 129-163. 34 pages.
- Hansson, N. B. 1970. Sjöarp, Från lövängsby till skogsbrukskola. Blekingeboken.
- Hasselhorst, C. 2014. Peter Joseph Lenné - vom erschaffen der Landschaft. Edition Braus, Berlin.
- Hauxner, M. 2003. Open to the Sky. Arkitektens forlag, Köpenhamn.
- Hough, M. Cities & Natural Process. A basis for sustainability. Routledge, New York. Second edition.
- Huisman, J. & Van den Kloet, J. 2002. Floriade, Feel the Art of Nature. Floriade, Haarlemmermeer 2002.

- Hägerhäll, C. 1999. *The experience of pastoral landscapes*. Acta universitatis agriculturae Suecica. Agraria 182, SLU-Alnarp.
- Iverson Nassauer, J. (ed.) 1997. *Placing Nature. Culture and Landscape Ecology*. Island Press.
- Jekyll, G. and Weaver, L. 1912. *Arts and Crafts Gardens*. Garden Art Press. 1981. First published by Country Life in 1912.
- Kaplan, R., Kaplan, S., and Ryan, R. L.. 1998. *With People in Mind. Design and Management of Everyday Nature*. Island Press. Washington DC.
- Karlsjö, B. 1995. *Skånes och Blekinges riksgrens. Dokumentation av de två danska landskapens gräns mot svenska Småland. Skrifter utgivna genom Dialekt- och Ortsnamnsarkivet i Lund*.
- Kendle, T. and Forbes, S. 1997. *Urban Nature Conservation*. F. N. SPON. London.
- Kingsbury, N. and Dunnett, N. 2008. *Planting Green Roofs and Living Walls*. Timber Press, London.
- Korn, P. 2012. *Peter Korns trädgård. Odling på växternas villkor. Peter Korns trädgård*. Göteborgstryckeriet, Mölndal.
- Koster, A. 2001. *Ecologisch Groenbeheer*. Schuyt & Co. Alterra, Haarlem.
- Lagerlöf, S. 1906 - 1907. *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. I. Nils Holgerssons underbara äventyr. II. Andra äventyr av Nils*.
- Lagerroth, E. 1958. *Landskap och natur I Gösta Berlings Saga och Nils Holgersson*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in History of Literature. Bonniers. Stockholm.
- Larsen, B. (red.) 2005. *Naturnaer skovdrift. Dansk skovbrugs Tidsskrift. Dansk Skovforening, København*.
- Larsson, H. 1912. *Intuitionsproblemet. Särskilt med hänsyn till Henri Bergsons teori*. Albert Bonniers förlag. Stockholm.
- Laurie, I. (ed.) 1979. *Nature in Cities. The Natural Environment in the Design and Development of Urban Green Space*. John Wiley & Sons, Chichester.
- Lynch, K. 1960. *The Image of The City*. The MIT Press. Massachusetts.
- Länsstyrelsen Blekinge län. 1990. *Göholm. Naturvärden och markhistoria. 1990:2*.
- Lönnbom, I. 2001. *Från Danmarks vedbod till Sveriges trädgård. Blekingehistoria under 13.000 år. Förlagshuset Galatea. Blekinge museum, Karlskrona*.
- Matti, G. 2000. *Det intuitiva livet. Hans Larssons vision om enhet i en splittrad värld*. Gidlunds förlag. Södertälje.
- Mellqvist, H. and Gustavsson, R. 2015. In: Sandberg, A. Bardekjian, A. & Butt, S. (eds.) *Urban Forests, trees, and greenspace, a political ecology perspective*. Earthscan, Routledge. 292-307.
- Naess, A. & Haukeland, P. I. 1999. *Livsfilosofi. Ett personligt bidrag om känslor och förnuft*. Natur och kultur, Stockholm.
- Nilsson, S. 2008. *Blekinge - Sveriges trädgård. En kärleksförklaring till Blekinge*. Förlag Seth Nilsson. Värnamo.
- Nilsson, T. 1999. *En resa i Sveriges trädgård. Sverigevandrarens förlag, Grafiska Punkten, Växjö*.
- Norman, H. och Wallström, E. 2008. *Johan Puke. Skeppsgossen som blev generalamiral och stadsråd 1751-1816*. Atlantis, Stockholm.
- Odgaard, M. 2014. *Biodiversitetens byer. Om naturbygning i dansk byplanlægning*. Ph. D. afhandling, Arkitektskolen Aarhus. Linde Tryk, Aarhus.
- Olausson, M. 1993. *Den engelska parken i Sverige under Gustaviansk tid*. Piper Press. Stockholm.
- Pedroli, B. (ed.) 2000. *Landscape – our home. Lebnraum Landschaft. Essays on the culture of the European landscape as a task*. Indigo, Zeist, Stuttgart.
- Pinto-Correia, T., Gustavsson, R. & Pirnat, J. 2006. *Bridging the Gap between Centrally Defined Policies and Local Decisions. Towards more Sensitive and Creative Rural Landscape Management*. Landscape Ecology. Vol. 21, Nr 3, 333-347.
- Plieninger, T. and Bieling, C. (eds.) 2012. *Resilience and the cultural landscape. – Understanding and managing change in human-shaped environments*. Cambridge University Press.
- Puckler-Muskau, H. von. 2014. *Hints on Landscape Gardening*. Birkhäuser. Basel. Skriven 1834. Översatt till engelska 2014.
- Ramírez, J. L. 1995. *Skapande mening. En begreppsgenealogisk undersökning om rationalitet, vetenskap och planering*. Nordiska institutet för samhällsplanering, avhandling 13:2. Stockholm.
- Reymont, W. S. 1924. *Bönderna. I fyra delar; Våren, sommaren, hösten, vintern*. Bonniers förlag, Stockholm.
- Riksantikvarieämbetet. 2008. *Landskap åt alla*. Stockholm.
- Rizell, M. & Gustavsson, R. 1998. *Att anlägga skogsbyn. Modeller och referenser för anläggning och rekonstruktion*. Forskningsrapport, Stad & Land nr 160. MOVIMUM, SLU. Alnarp.
- Roy, L. G. le. 1978. *Natur ausschalten, natur einschalten*. Klett-Cotta. Stuttgart.
- Röling, N.G. and Wagemakers, A. E. 1997. *A new practice: facilitating sustainable agriculture*. In: Röling, N.G. and Wagemakers, M.A.E. (eds.) *Facilitating sustainable agriculture. Participatory learning and adaptive management in times of environmental uncertainty*. Cambridge university press. 3-19.
- Salje, S. E. 1971. *Lågan i kvällen*. Askild & Kärneku. Borås.
- Setterby, Å., Jakobsson, A., Lundquist, K., Lorentzon, K. & Gustavsson, R. 2000. *Ronneby Brunnspark. Vårddplan. Övergripande riktlinjer och detaljerade åtgärdsförslag för Ronneby Brunnsparks bevarande, vård och utveckling. Rapport 2000:2. Institutionen för landskapsplanering, Alnarp*.
- Sjöbeck, M. 1950. *Bleking, En landskaplig orientering. Färdvägar och vandringsstigar utgående från järnvägarna*. A. B. Seeling. Stockholm.
- Sjöholm, N. H. *Blekinges Historia och Beskrivning. Första utgåvan 1792. Malmö 1968*. A. B. Specialtryck.
- STF 1971. *Blekinge. Svenska turistföreningen årsskrift 71*. Esselte Tryck, Stockholm.
- Stenholm, P. 2014. *City Village of to-morrow. Can cities become sustainable? Kulturdoktorn AB. Bromma*.
- Stenholm, L. 2009. *Berättelsen om Blekinge - gränser i ett gränsland*. Vekerums förlag, Olofström.
- Stephensen, L. S. G. N. *Brandt og de første artier af 1900-tallet. Tradition og formelse i dansk havekunst*. Forlaget Frangipani. Herlev.
- Swahn, J.-Ö. (red.) *En bildbok om Blekinge*. Allhems Förlag, Malmö.

- Torell, U. Per Hasselberg. 2007. *Den nakna sensualismens skulptör*. Hembygdsföreningen, Ronneby.
- Tregay, R. & Gustavsson, R. 1983. *Oakwood Design*. Department of Landscape Planning, SLU-Alnarp. Warrington New Town, England.
- Tregay, R. 1986. *Design Revisited. Formality and Naturalistic Expression in the Design of Nature-like Landscapes*. Department of Landscape Planning, SLU-Alnarp. Warrington New Town, England. Report 86:11.
- Vera, F. 1997. *Metaforen voor de wilderness*. Eik Hazelaar rond Paard. Ministreie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, S-Gravenhage, The Netherlands.
- Wachtmeister, H. och Curry-Lindahl, K. 1957. *Natur i Blekinge*. Svensk Natur. Almqvist & Wiksells, Uppsala.
- Waldheim, C. 2000. *Constructed. The Millenium Garden Design Competition*. Chicago Department of Public Affairs. Chicago.
- Waldheim, C. (ed.) 2006. *The Landscape Urbanism Reader*. Princeton Architectural Press, New York.
- Wallin, T. 2010. *Sol eller skugga. Torrt, fuktigt, blåsig eller skyddat läge. Trädgårdsplanering på växternas villkor*. Norstedts förlag, Stockholm.
- Williamsson, A.-M. 2002. *Kulinariska utflykter i Sveriges trädgård. En blekingekokbok*. Fälv och Hässler, Värnamo.
- Wirén, F. *Livslandskap*. Nya Lagerblads tryckeri, Karlshamn.
- Wiström, B., Richnau, G., Busse Nielsen, A., och Gustavsson, R. 2009. *Strukturrika planteringar*. Gröna Fakta 5/2009. Tidningen Utemiljö.
- Woodhill, J. and Röling, N.G. 1997. *The second wing of the eagle: the human dimension in learning our way to more sustainable futures*. In: Röling, N.G. and Wagemakers, M.A.E. (eds.) *Facilitating sustainable agriculture. Participatory learning and adaptive management in times of environmental uncertainty*. Cambridge university press. 46-69.
- Referenser till kapitlena om Biologisk mångfald och Ekosystemtjänster**
- Ahern, J. (1999). *Spatial Concepts, Planning Strategies, and Future Scenarios: A Framework Method for Integrating Landscape Ecology and Landscape Planning*. i J. M. Klopatek, & R. H. Gardner, *Landscape Ecological Analysis: Issues and Applications* (ss. 175-204). New York: Springer.
- Alléer. Hämtat den 18/12-2014 från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/Alleer.aspx>
- Bernatzky, A. (1983). *The Effects of Trees on the Urban Climate: Trees in the 21st Century*. AB Academic Publications, 59-76.
- Biotopskydd. (den 18 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/Biotopskydd.aspx>
- Blekinge Utflyktsguide. (2014). Karlskrona: Länsstyrelsen Blekinge Län.
- Bolund, P., & Hunhammar, S. (1999). *Ecosystem Services in Urban Areas*. *Ecological Economics* 29, 293-301.
- Boverket. (2010). *Låt staden grönska - Klimatanpassning genom grönsstruktur*.
- Brunet, J. (2002). *Artpools- och traktanalys av lövbärande arter i Blekinge, Skåne och Hallands län*. Sveriges lantbruksuniversitet Alnarp. Malmö: Länsstyrelserna i Blekinge, Skåne och Hallands Län, Skogsvårdsstyrelsen Södra Götaland.
- Brunet, J. (2006:13). *Strategi för formellt skydd av skog i Blekinge*. Länsstyrelsen Blekinge Län, Skogsstyrelsen Region Öst.
- Convention on Biological Diversity, (1992). Rio de Janeiro: Förenta Nationerna. Hämtat från <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>
- Coulson, R. N., Saarenmaa, H., Dauherity, W. C., Rykiel, E. J., Saunders, M. C., & Fitzgerald, J. W. (1999). *A Knowledge system Environment for Ecosystem Management*. i J. M. Klopatek, & R. H. Gardner, *Landscape Ecological Analysis: Issues and Applications* (ss. 57-79). New York: Springer.
- Djur- och växtskyddsområden. Hämtat den 3/11- 2014 från Länsstyrelsen Skåne Län: http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/ovriga_skyddsformer/Pages/Djur_och_vaxtskyddsomraden.aspx
- Dramstad, W. E., Olson, J. D., & Forman, R. T. (1996). *Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture and Land-use Planning*. Washington, DC: Island Press and the American Society of Landscape Architects.
- Fang, C.-F., & Ling, D.-L. (2003). *Investigation of the noise reduction provided by tree belts*. *Landscape and Urban Planning*, 63, 187-195. Hämtat från <http://ir.lib.ncut.edu.tw/bitstream/987654321/2472/1/2003-Investigation+of+the+noise+reduction+provided+by+tree+belts.pdf>
- Fang, C.-F., & Ling, D.-L. (2005). *Guidance for Noise Reduction Provided by Tree Belts*. *Landscape and Urban Planning*, 71, 29-34. doi:doi: 10.1016/j.landurbplan.2004.01.005
- Forman, R. T. (1995). *Land Mosaics: The Ecology of Landscapes and Regions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Forman, R. T. (1999). *Horizontal Processes, Roads, Suburbs, Societal Objectives, and Landscape Ecology*. i J. M. Klopatek, & R. H. Gardner, *Landscape Ecological Analysis: Issues and Applications* (ss. 35-53). New York: Springer.
- Franzén, M., & Norén, L. (2009:16). *Gaddsteklar på sandmarker i Blekinge: en inventering av nio lokaler i Olofströms, Ronneby och Sölvesborgs kommuner 2007-2008*. Karlskrona: Länsstyrelsen Blekinge Län. Hämtat från <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapporter/2009/Gaddsteklar-2007-2008-lagupplöst.pdf>
- Fröberg, L. (2006). *Blekinges Flora*. Uppsala: SBF-förlaget.
- Gómez-Baggethun, E., & Barton, D. N. (2013). *"Classifying and Valuing Ecosystem Services for Urban Planning*. *Ecological Economics* 86, 235-245. Hämtat från <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.08.019>
- Gómez-Baggethun, E., Gren, Å., Barton, D. N., Langemeyer, J., McPhearson, T., O'Farrell, P. A., . . . Kremer, P. (2013). *Urban Ecosystem Services*. i T. Elmqvist, M. Fragkias, J. Goodness, B. Güneralp, P. J. Marcotullio, R. I. McDonald, . . . C. Wilkinsson, *Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities. A Global Assessment* (ss. 175-252). Dordrecht, Heidelberg, New York, London: Springer. doi:10.1007/978-94-007-7088-1
- Gustavsson, R. (1975). *Underlag till naturvårdsplan för Bräkneåns Dalgång*. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.

- Handel, S. N., Saito, O., & Takeuchi, K. (2013). *Restoration Ecology in an Urbanizing World*. i T. Elmqvist, M. Fragkias, J. Goodness, B. Güneralp, P. J. Marcotullio, R. I. McDonald, . . . C. Wilkinsson, Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities. A Global Assessment (ss. 665-698). Dordrecht, Heidelberg, New York, London: Springer. doi:10.1007/978-94-007-7088-1
- Höök Patriksson, K. (Red.). (1998). *Skötselhandbok för grådens natur- och kulturvården*. Jönköping: Jordbruksverket.
- Keane, Å., Stenkula, U., Wijkmark, J., Johansson, E., Philipson, K., & Hård af Segerstad, L. (2014). *Ekosystemtjänster i stadsplanering- en vägledning*. Stockholm, Malmö: c/o City. Hämtat från http://stockholmroyalseaport.com/files/2014/1528/1406/Ekosystemtjänster_i_stadsplanering_-_en_vgledning.pdf den 10 November 2014
- Lundy, L., & Wade, R. (2011). Integrating Sciences to Sustain Ecosystem Services. *Progress in Physical Geography* 35, 653-669. doi:10.1177/0309133311422464
- Lydänge, A. (2014:14). Övervakning av sanddöda och dess livsmiljöer i Blekinge 2014. Karlskrona: Länsstyrelsen Blekinge Län. Hämtat från <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapporter/2014/Rapport-2014-21.pdf>
- Molina, M. J., & Molina, L. T. (2004). Megacities and Atmospheric Pollution. *Journal of the Air & Waste Management Association*, 54, 644-680. Hämtat från <http://wiki.esipfed.org/images/2/2c/MegaCityPollutionMolina.pdf>
- Müller, N., Ignatieva, M., Nilon, C. H., Werner, P., & Zipperer, W. C. (2013). Patterns and Trends in Urban Biodiversity and Landscape Design. i T. Elmqvist, M. Fragkias, J. Goodness, B. Güneralp, P. J. Marcotullio, R. I. McDonald, . . . C. Wilkinsson, Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities. A Global Assessment (ss. 123-174). Dordrecht, Heidelberg, New York, London: Springer. doi:10.1007/978-94-007-7088-1
- Naturvårdsverket. (den 25 November 2014). Hämtat från <http://www.naturvardsverket.se>
- (1996). *Odlingslandskapet i Blekinge: Bevarandeplan*. Länsstyrelsen Blekinge Län.
- Odlingsrösen. (den 18 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/Odlingsrosen.aspx>
- Pathak, V., Tripathi, B. D., & Mishra, V. K. (2008). Dynamics of traffic noise in a tropical city of Varanasi and its abatement through vegetation. *Environmental Monitoring and Assessment*, 146, 67-75. doi:10.1007/s10661-007-0060-1
- Peper, P. J., McPherson, E. G., Simpson, J. R., Gardner, S. L., Vargas, K. E., & Xiao, Q. (2007). *New York City, New York Municipal Forest Resource Analysis*. Department of Plant Science, University of California. New York: Center for Urban Forest Research, USDA Forest Service, Pacific Southwest Research Station. Hämtat från http://www.fs.fed.us/psw/programs/uesd/uep/products/2/psw_cufr687_NYC_MFRA.pdf
- Polasky, S., & Solow, A. R. (1999). Conserving Biological Diversity with Scarce Resources. i J. M. Klopatek, & R. H. Gardner, *Landscape Ecological Analysis: Issues and Application* (ss. 154-174). New York: Springer.
- Rödlistan. (den 25 November 2014). Hämtat från ArtDatabanken: <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken>
- Samhällsplanering och kulturmiljö. (den 26 November 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/>
- Sarukhán, J., & Whyte, A. (2005). *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. World Resource Institute. Washington, DC, USA: Island Press. Hämtat från <http://www.unep.org/maweb/documents/document.356.aspx.pdf>
- Schultz, M. (2013). *Synliggöra värdet av ekosystemtjänster: Åtgärder för välfärd genom biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar 2013:68.
- Skyddad natur. (den 26 November 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/>
- Stenmurar. (den 18 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/Stenmurar.aspx>
- Store Mosse. (den 19 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/ronneby/storemosse/Pages/index.aspx?keyword=store+mosse>
- Sukhdev, P., Wittmer, H., Schröter-Schlaack, C., Nesshöver, C., Bishop, J., ten Brink, P., . . . Simmons, B. (den 05 08 2010). *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB*. United Nations Environmental Programme . Malta: Progress Press. Hämtat från <http://www.teebweb.org/wp-content/uploads/Study%20and%20Reports/Reports/Synthesis%20report/TEEB%20Synthesis%20Report%202010.pdf>
- Townsend, C. R., Begon, M., & Harper, J. L. (2003). *Essentials of Ecology* (2:a uppl.). Turin: Blackwell Publishing.
- Vantakalleberget. (den 18 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/ronneby/vantakalleberget/Pages/index.aspx?keyword=vantakalleberget>
- Vattenmyndigheterna. (2007:1). *Miljöövervakning av vatten: Tillstånd hos inlands-, kust- och grundvatten i Södra Östersjöns vattendistrikt*. Kalmar: Länsstyrelserna och Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns Vattendistrikt. Hämtat från <http://www.vattenmyndigheterna.se/SiteCollectionDocuments/sv/sodra-ostersjon/publikationer/overvakning-rapport-sovd.pdf>
- Vattenmyndigheterna. (2014). *Förslag på Förvaltningsplan för Södra Östersjöns vattendistrikt 2015-2021*. Vattenmyndigheten Södra Östersjön. Länsstyrelsen Kalmar Län. Hämtat från Vattenmyndigheterna: <http://www.vattenmyndigheterna.se/SiteCollectionDocuments/sv/sodra-ostersjon/publikationer/so-forslag-fp-2014.pdf>
- White, D., Preston, E. M., Freemark, K. E., & Kiester, A. R. (1999). *A Hierarchical Framework for Conserving Biodiversity*. i J. M. Klopatek, & R. H. Gardner, *Landscape Ecological Analysis: Issues and Application* (ss. 127-153). New York: Springer.
- Widgren, Å. (1994). *Ängar och Hagar i Ronneby*. Karlskrona: Länsstyrelsen Blekinge Län.
- Wilkinsson, C., Sendstad, M., Parnell, S., & Schewenius, M. (2013). *Urban Governance of Biodiversity and Ecosystem Services*. i T. Elmqvist, M. Fragkias, J. Goodness, B. Güneralp, P. J. Marcotullio, R. I. McDonald, . . . C. Wilkinsson, Urbanization, Biodiversity and Ecosystem Services: Challenges and Opportunities. A Global Assessment (ss. 539-588). Dordrecht, Heidelberg, New York, London: Springer. doi:10.1007/978-94-007-7088-1

Värdefulla träd. (den 18 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/hotade-vaxter-och-djur/storsta-trad/Pages/skyddsvar_da_trad.aspx?keyword=h%c3%a5ltr%c3%a4d

Åkerholmar. (den 18 12 2014). Hämtat från Länsstyrelsen Blekinge Län: <http://www.lansstyrelsen.se/blekinge/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/Akerholmar.aspx>

Åtgärdsprogram för hotade arter. (den 25 November 2014). Hämtat från ArtDatabanken: <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken>

Referenser till kapitlet om Rekreation och hälsa

Averdal (2014) Stadsodlingen som mötesplats – Odlingar på allmän platsmark i Göteborg som exempel. Hämtat från http://stud.epsilon.slu.se/7436/1/averdal_r_140930.pdf

Boverket (2013) Planera för rörelse!

Boverket (2007) Bostadsnära natur- inspiration och vägledning

Boverket (1999) Gröna områden i planeringen, Lenarnders Tryckeri AB Kalmar

Fredman, Stenseke, Sandell & Mossing (2013) Friluftsliv i förändring, Naturvårdsverket

Hämtad från: https://www.naturvardsverket.se/Nerladdnings_sida/?fileType=pdf&pid=6324&downloadUrl=/Documents/publikationer6400/978-91-620-6547-8f.pdf

Jansson, Persson & Östman (2013) Hela staden argument för en grönblå stadsbyggnad. Stad & land nr 183

Norrköpings kommun (2008), Riktlinjer för en tillgänglig och användbar utemiljö

Region Skåne (2014) Grönstruktur i Skåne – strategier för en utvecklad grön struktur

Skogsstyrelsen (2005) Tillgång till naturen för människor med funktionshinder

Hämtat från: <http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/friluftsliv/Arbete-med-friluftsanlaggningar/Tillg%C3%A5ng%20till%20naturen%20f%C3%B6r%20m%C3%A4nniskog%20med%20funktionshinder.pdf>

Statens folkhälsoinstitut (2009) Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för en bättre hälsa, Åtta.45 Tryckeri AB

Hjälpmiddelsinstitutet och Micasa fastigheter (2008). Gestaltungsprogram för utemiljö vid vård och omsorg. Hämtat från: http://www.micasa.se/Documents/Intern%20service/Kommunikation/Infomaterial/Broschyter/Tradgard_3.pdf den

Bildkällor

Kartor har producerats Ronneby kommun där inte annat anges.

Foto är tagen av projektgruppen där inte annat anges.

Flygfoto är tagna av William Lavesson där inte annat anges.